

Katedra

Intervju: dr. Dušan Plut, Tone Vogrinec | Komentar: dr. Boris Vežjak, Igor Vidmar
Igor Mekina: Pasti reševanja politične kože | Dogajanje, ki študentom ni v ponos

ZAHTEVAMO NOV SVET!

SOLIDARNOST

SONARAVNI RAZVOJ

DEMILITARIZACIJA

PRAVIČNA DELITEV DOBRIN

UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK

letnik 5
številka 2
februar 2010
cena 2 EUR

Slovenija-svetilnik sveta

Slovenija je s svojevrstnim trajnostnim razvojem, ki največji poudarek daje solidarnosti med ljudmi in varovanju okolja, postala svetilnik sveta. Čeprav njena gospodarska rast ni med najvišjimi v svetu, kakšno leto je tudi ničelna, v Sloveniji revščine ni. Njeni prebivalci so srečni in zadovoljni.

Več kot materialne dobrine jim pomenijo prosti čas, ki ga preživijo drug z drugim, obilo kulturnih dogodkov in neokrnjena narava. Slovenija je tudi zagovornik pacifistične politike, saj je pred leti razpustila svojo vojsko. Tako se je uresničila vizija bivšega premierja o Sloveniji kot svetilniku sveta.

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

**Naroči Katedro na
www.katedra-on.net**

**Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.**

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta
Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo
GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik
Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Izvršna urednica
Daša Purgaj

Sodelavci
dr. Boris Vezjak, dr. Samir Osmančević, Igor Mekina, Igor Vidmar, Igor Bašin, Dario Svetelj, Milan Lazarevič, Rok Kralj, Samo Bohak, Gregor Kuhar, Sami Al-Daghistani, Simon Rajbar, Jasmina Založnik, Branko Gerlič, Maja Kaučič, Kristijan Jejčič, Gregor Lozar in Monika Horvat.

Ilustracije
Jernej Žumer

Fotografije
Matic Štojs

Lektoriranje
Barbara Ojsteršek

Marketing
Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

5 številki - 8,5€

10 številki - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevam tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Naslovnica: Jernej Žumer

Zahtevajte nov svet

Aleš Kustec

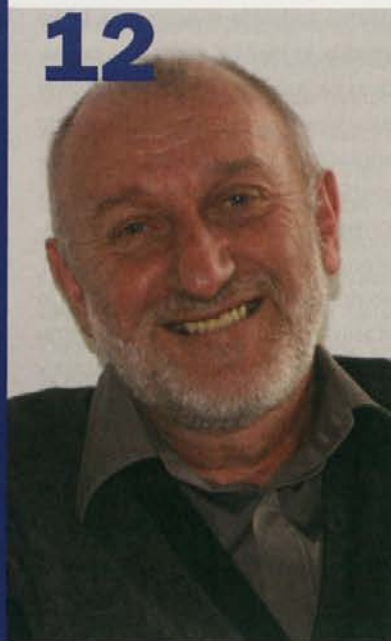
»Če si danes skoraj vse razvite ekonomije ližejo rane po hudi krizi, bomo prihodnji božič že natančneje vedeli, katera med njimi bo v naslednjem razvojnem ciklusu zmagovalka in katera bo poraženka. Tekma bo neusmiljena.« je v svoji novoletni poslanici napovedal naš tekmovalno nastrojeni premier. Slab mesec kasneje je na konferenci SD še dodal: »Če hočemo zmagati, moramo biti konkurenčni.« V ekonomski tekmi, kot jo pojmuje ne samo naš premier, ampak ves svet, je vse, vključno z delavskimi pravicami, podrejeno gospodarski rasti in konkurenčnosti. Zato je premier »dal besedo delodajalcem, da bomo povečali konkurenčnost tudi in ko bodo sindikati temu nasprotovali«. In že večkrat je tudi napovedal, da bo vlada šla v zdravstveno, pokojninsko ter v druge reforme, ki bodo skušale zagotoviti večjo konkurenčnost. Njegova logika je, da ko bomo postali zmagovalci in »presegli povprečno razvitost Evropske unije«, si bomo lahko privoščili solidarnost. Kakšna zmota! Gospod premier, tekme ne bo nikoli konec. In spet, kot že ničkolikokrat, bomo poslušali, da moramo povečati konkurenčnost in se odpovedati takšnim in drugačnim socialnim pravicam. Morda bomo postali bolj razviti, a za kakšno ceno. Za ceno človeka vrednih življenj. Ker kakšna življenja pa so to, da smo konstantno pod stresom zaradi tega, ker moramo biti čim bolj produktivni? Radi bi si oddahnili, gospod

premier. Utrujeni smo od tekme. Radi bi živeli. Po drugi strani, gospod premier, kaj bomo storili s poraženci? V ekonomski vojni namreč obstajajo poraženci. Kaj bomo storili s poraženci doma, ki bodo ostali brez dela? Jim bomo dajali socialno miloščino in potisnili na obrobje družbe? Kaj bomo storili s poraženci po svetu, ki se bodo hoteli prebiti k nam v obljubljeni deželo, kjer se (baje) cedita med in mleko? Bomo zgradili zidove in izganjali tiste, ki se jim bo uspelo prebiti v našo preljubo deželico? Bomo pošiljali vojake v problematične države, kjer se bodo ljudje upirali? Naša zmagavica bo imela ceno, gospod premier. Kdo jo bo plačal? Ste razmišljali o tem, dragi premier. Kriza je priložnost, vendar ne priložnost za nadaljevanje po stari poti medsebojnega tekmovanja (vojskovanja). Takšna pot vodi človeštvo v propad: v vojno, terorizem, okoljsko katastrofo in vnovično ekonomsko krizo, ki vedno najbolj prizadenejo navadne ljudi. Zato, premier, končajte tekmo tako, da iz nje izstopite. Ostali naj tekmujejo, če želijo. Mi pojdimo svojo pot. Pojdimo po poti razvoja, ki bo vključeval vse ljudi in ne bo na račun narave. Potem smo lahko vsi zmagovalci. Ne pozabite, ta svet ne pripada zgolj politikom, mednerjerjem in ostalim, ki si ga prisvajajo. Ta svet pripada nam vsem. Zato jim ne prepustite, da se odločajo namesto vas. Zahtevajte nov svet.

INTERVJU

Dr. Dušan Plut: Solidarnost, trajnostni razvoj, demilitarizacija

Mislím, da že obstoječe vrednote omogočajo prehod v trajnostno sonaravno in bolj solidarno družbo. Problem je njihova hierarhija. Vse vrednote, ki so zunaj te potrošniške sfere, so dejansko podrejene tekmovanju in potrošniškemu načinu vrednotenja uspešnosti posameznika.

12

POLITIKA

Igor Mekina: Pasti reševanja politične kože

Ta primer bi morali poznati tudi slovenski politiki, saj dokazuje, da politiki, ki svojih besed o »prevzemanju odgovornosti« ne pospremijo z odstopom v demokratičnih družbah niti z metodo »popolnega zanikanja« (primer Erjavec) niti z metodo lažnega in praznega »prevzemanja odgovornosti« nikoli ne rešijo svoje politične kože brez posledic.

18

PROMETEJEV DNEVNIK 4
Hlapec Jernej na poti na Venero

PRAVIČNA DELITEV DOBRIN 6
Koordinate novega sistema

UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODEK 8
Brezplačno kosilo? Zakaj pa ne?

ČASOVNA BANKA 10
Poštena menjava

KOMENTAR 16
Dr. Boris Vezjak: Mediji, propaganda in blažena nevednost

KOMENTAR 17
Igor Vidmar: Živela telekracija!

IZGUBLJENE AMERIŠKE SANJE 20
Barack Obama – leto dni kasneje

HAITI 21
Zrcalce, zrcalce na steni povej ...

IRAK 22
Večni boj za črno zlato

(NOV) KOLONIALIZEM 24
Naraščajoča moč Kitajske

25 TIHA IHTA
Maja Kaučič: Samokastracija je in!

25 D(N)O DNA
Dario Svetelj: Duh časa

26 ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA
Tagtraum v Sarajevu

28 INTERVJU
Danijel Bandelj: Dogajanje, ki študentom ni v ponos

29 DIAGNOZA
Kristijan Jejčič: Študent, študiraj!

30 PRENOS ZNANJA
Naj raziskovalec po mnenju gospodarstva

32 INTERVJU
Tone Vogrinec: Ne more sedeti v naslonjaču in čakati, da mine dan

36 KULTURNI BRLOG
Igor Bašin: Namizni tenis

36 GLASBENE RECENZIJE

37 ŠTUDENSKA (PRE)HRANA

38 LITERARNE PISANKE

Hlapec Jernej na poti na Venero

Samo Bohak

Cankarjevo novelo *Hlapec Jernej* in njegova pravica lahko razumemo na več načinov. V eni izmed možnih interpretacij lahko hlapca Jerneja razumemo kot tragičnega junaka, ki razmišlja v pojmih propadajočega fevdalnega sistema in meni, da ima pravico ostati na kmetiji, saj je vse življenje trdo delal. V fevdalizmu je imel namreč plemič dolžnost, da poskrbi za hlapca, ko ta več ne more delati. V novem sistemu, ki se šele rojeva, kapitalizmu, pa te pravice več ni, socialna država še ne obstaja in vsak posameznik je prepuščen samemu sebi. Če potegnemo paralelo s sedanostjo, ugotovimo, da smo danes ponovno na prehodu iz (neoliberalnega tipa) kapitalizma v nekaj novega, kar je zaenkrat še nedoločeno. Kako naj v našem hitro spreminjajočem se svetu iščemo pravico in kaj naj ta pojem v prihodnosti sploh pomeni?

Za lažje razmišljanje bom tipe mišljenja o prihodnosti, ki se pojavljajo, razdelil v tri tipe. Poimenoval jih bom slepci, apokaliptiki in vstajniki.

Prvi izraz, ki je namenoma slabšalen, predstavlja skupino ljudi, ki si še vedno zatakajo oči pred dejstvi in vztrajajo pri trditvi, da ni z našo družbo in našim načinom življenja nič narobe. Menijo, da moramo za rešitev problemov, s katerimi se soočamo, rešiti nekaj manjših problemov in nato se lahko vrnemo k načinu življenja, kot ga poznamo – potrošništvu, ki poganja neoliberalni tip kapitalizma, in namesto kot del problema še vedno vidijo kot del rešitve. To razmišljanje trenutno še vedno prevladuje v družbi. Apokaliptiki so zrcalna slika slepcev. Prepričani so, da smo že prešli točko, ko je naš svet še možno rešiti. Prizadevanje za boljši svet se jim zdi nesmiseln ali celo nepotreben. Njihovo mišljenje preveva cinizem obupnega in zagrenjenega starca. Ta skupina je zelo nehomogena, družbi pa jih popolni cinizem, obup, prepričanje in

resignacija. Tretji tip, vstajniki, so ljudje, ki so prepričani, da je konec kapitalizma najboljša stvar, ki se je lahko zgodila, in menijo, da bodo s propadom kapitalizma izginili vsi problemi današnje družbe. Katakliizmo, ki jo apokaliptiki vidijo kot katastrofo, utopisti vidijo kot božji dar.

Kategorizacija je seveda poenostavljena, saj omenjeni tipi niso natančno določeni, se med seboj mešajo in včasih tudi dopolnjujejo. Kljub temu pa izražajo probleme, ki se kažejo v razmislekih o prihodnosti.

Četrta pot

Kot odgovor na tri smeri mišljenja ponujam pripoznanje, da so problemi, s katerimi se soočamo, kom-

Vprašanje vrednot je vprašanje, na katerega znanost ne more dati odgovora. Vprašanje vrednot je eno izmed eminentnih filozofskih vprašanj, s katerimi se ukvarja etika.

pleksni in da prihodnost ni vnaprej določena. To idejo izrazi Immanuel Wallerstein, ko zapiše, da v prihodnosti: »Ne bomo pričali preprosti, lagodni politični razpravi, prijateljskemu pogovoru med kolegi. To bo boj na življenje in smrt. Govorimo namreč o določitvi temeljev za zgodovinski sistem prihodnjih petsto let. Razpravljamo o tem, ali hočemo preprosto še en zgodovinski sistem, v katerem bodo prevladovali privilegiji in bosta demokracija in enakost minimalni, ali pa se hočemo prvič v zgodovini človeštva usmeriti v nasprotno smer.« (Wallerstein, Utopistike). Podobno idejo izrazi Žižek v BBC-jevi oddaji *Hard talk*. Opozori nas pred pretiranim optimizmom ob krizi in pozove k zadržanosti. Morda (še) ni prišel čas za praznovanje, ampak čas zato, da upoštevamo Leninov moto in se začnemo »učiti, učiti in še enkrat učiti«. Namesto da razbijemo McDonald's, bi se morda lahko usedli v knjižnico in začeli brati Marxa, ne da bi postali njegovi verniki, ampak da vidimo, kje je danes še njegova aktualnost. Čeprav se morda zdi neverjetno,

potrebujemo več teorije. Družba je kompleksen sistem in napovedovanje smeri, v katero se bo obrnila, je zelo težko, če ne nemogoče.

Projekt Venera

Ravno to težavno nalogo si je zadal Jack Fresco idejni vodja pri projektu Venera (Venus Project). Gre za projekt, ki poskuša »predstaviti novo pogumno smer za človeštvo, ki pomeni nič manj kot popolno spremembo naše kulture. Danes je veliko ljudi zaskrbljenih glede resnih problemov, s katerimi se sooča današnja družba, nezaposlenost, nasilni zločini, nadomestitev ljudi s tehnologijo, prenaseljenost in degradacija Zemljinega ekosistema.« Nadalje lahko na nji-

hovi spletni strani (<http://www.thevenusproject.com/>) preberemo, da bodo te probleme poskušali rešiti z aktivnim raziskovanjem, razvojem in uporabo teh rešitev skozi inovativne pristope, dvigovanje zavesti, izobraževanje in razvijanje trajnostnega razvoja.

Pojmi, uporabljeni v predstavitvi, se zdijo zanimivi. A poskušajmo kritično premisliti o konceptih, saj nas k temu v svojem predavanju poziva sam Jack Fresco. Po mojem razumevanju gre za neke vrste »tehnopio« oz. tehnično utopijo, kjer bo tehnologija rešila vse probleme sveta. Fresco meni, da je izvor vsega zla denar oz. monetarni sistem, ki ga bo treba ukiniti. Probleme družbe pa bodo reševali znanstveniki, saj so zaradi svoje strokovnosti najbolj usposobljeni za to delo. Znanost je za reševanje družbe bolj primerna kot politika, saj se namesto z mnenji ukvarja z dejstvi, pravi Jack Fresco. Vlada postane nepotrebna, saj lahko računalniki, ki imajo dostop do velike količine informacij in sofisticirane metode, vodijo družbo bolje kot posamezniki, ki jih

vodi sebičen interes in so ujeti v hierarhične strukture z vsemi pastmi, ki jih predstavljajo moč, pohlep in slaba presoja.

Projekt Venera vključuje spremembo arhitekture naših mest, reorganizacijo izobraževanja, družbe in vpeljavo trajnostnega kot osnovnega načela strukture družbe. Fresco to poimenuje »social engineering«.

V predavanju, ki ga je imel Fresco v Londonu, sem si ustvaril vtis o Frescu. Ni dvoma, da je genij in vizionar, ki si resnično želi pomagati ustvariti boljši svet. Z njim bi se lahko strinjal v mnogo točkah, saj zastopa ideale kritičnega mišljenja, pravično razporeditev bogastva, kozmopolitanizem, spoštovanje drugačnosti in verjame v možnost uresničenja teh vrednot. Nasprotuje vojni, dogmatizmu in dobičkarstvu roparskega kapitalizma.

Moj ugovor se nanaša na njegovo prepričanje, da lahko znanost reši vse naše probleme. Fresco meni, da so glavni problemi naše dobe tehnični problemi, ki jih z dovolj znanja in truda lahko rešimo. Sam sem mnenja, da tehnologija sama ne bo rešila sveta. Tudi če razvijemo najnaprednejšo tehnologijo, bo v družbi prihodnosti še vedno ostalo vprašanje vrednot. Fresco meni, da bodo ti problemi izginili sami od sebe, s tem ko bomo razvili dovolj napredno tehnologijo. Vprašanje vrednot je vprašanje, na katerega znanost ne more dati odgovora. Vprašanje vrednot je eno izmed eminentnih filozofskih vprašanj, s katerimi se ukvarja etika. Filozofska vprašanja pa so po svoji naravi taka, da se izmikajo končnim odgovorom. V znanosti takšen tip vprašanj ne obstaja. Tiha predpostavka znanosti je, da obstajajo samo problemi, ki so rešljivi, če imamo na voljo dovolj informacij in inteligence. Vprašanje vrednot bo v družbi prihodnosti še naprej ostalo odprto. Ne gre namreč za vprašanje, kako naj to družbo zgradimo, ampak kakšna naj bo ta družba. Predvidevam, da je Fresco mne-

nja, da je vprašanje vrednot sestavni del vprašanja o tem, kako naj boljšo družbo zgradimo, in kot tako ni posebej pereče.

Hanžek ex Machina

Kako se v Sloveniji trenutno ukvarjamo z reševanjem tega perečega vprašanja? Skupina intelektualcev, na čelu z Matjažem Hanžkom, v kateri so še Marta Gregorčič, Lučka Kajfež – Bogataj, Lev Kreft, Ana Murn, Dušan Plut, Tine Stanovnik, Jožef Školč in Jože Trontelj, je pripravila izhodišča za razpravo o razvoju Slovenije po krizi. Izhodišča odsevajo ideje, ki jih sicer zastopa tudi Jack Fresco in o katerih že vsaj kako leto govorijo napredni intelektualci, verski voditelji in drugi misleci z vsega sveta. Opozarja na prekomerni individualizem, slepo vero v gospodarsko rast, alternativne načine merjenja sreče oz. uspešnosti družbe, trajnostni razvoj, ekologijo. Hanžek si upa misliti izven ustaljenih okvirov in predlaga drugačen sistem vrednot z njegovimi besedami.

»V ospredju bi morala biti vprašanja solidarnosti, sodelovanja, odgovornosti, domišljije, strpnosti, spoštovanja človekovih pravic, demokracije. Če smo od industrijske revolucije naprej gradili materialno blaginjo, zdaj gradimo srečo in zadovoljstvo ljudi.« To pa ni edini poziv k spremembi. Nevladne organizacije so na vlado uradno naslovile svojo vizijo poti iz krize in podale tudi možne praktične ukrepe pod imenom Pobuda za uresničevanja trajnega civilnega dialoga oz. na kratko PLAN C, ki je med drugim dostopen na <http://gezlo.spaces.live.com/blog/cns!BACFE21438672130!830.entry>. Podobnih pozivov, predlogov, programov je še veliko in jih nima smisla naštevati, saj bi to zavzelo preveč prostora. Eden izmed bolj zanimivih in verodostojnih svetovnih primerov je morda Rimski klub, ki je s svojim poročilom, naslovljenim *Meje rasti*, že leta 1972 opozoril na probleme, s katerimi se soočamo danes (www.clubofrome.org/docs/limits.rtf).

clubofrome.org/docs/limits.rtf).

Blišč in beda znanosti

Četudi sprejmemo, da znanstvenih problemov in vprašanja vrednot ne moremo reševati na enak način, pa je potrebno priznati, da polji vrednot in znanosti nista popolnoma ločeni. Znanost vpliva na vrednote in vrednote vplivajo na znanost. Napredek v znanosti in znanju je pokazal, da so določene vrednote neprimerne za svet, v katerem živimo, saj so bile ustvarjene v popolnoma drugem času in okolju. Hkrati pa mora znanost imeti svojo etiko, saj lahko v nasprotnem primeru proizvede katastrofo. Znanost je ustvarila penicilin in atomsko bombo. To dilemo pronicljivo izrazi ruski znanstvenik Valeri Legasov v dokumentarni seriji Alana Curtisa *Pandoras Box*, ko razlaga, kaj je pripeljalo do Černobila: »V preteklosti, v času starih reaktorjev, času, ki se je končal z Gagarinovim poletom v vesolje, so tehnologijo ustvarjali ljudje, ki so stali na ramenih Tolstoja

in Dostojevskega. Bili so izobraženi v duhu velikih humanitarnih idej, v duhu lepe in moralne znanosti. Imeli so jasno politično predstavo o novi družbi, ki so jo hoteli ustvariti. Tako, ki bo najbolj napredna na svetu. Ampak že v generaciji, ki jih je nasledila, so inženirji, ki so stali na njihovih ramah, videli le tehnično plat stvari. Če je nekdo izučen le v tehničnih stvareh, ne more ustvariti nič novega, nekaj, za kar bi bil odgovoren. Strojniki v reaktorju so menili, da delajo vse dobro in prav, ter so kršili pravila, da bi to storili še bolje, vendar so izgubili namen, zakaj to počnejo.« Jack Fresco vsekakor sodi v prvo kategorijo znanstvenikov.

Paralelna resničnost

Ob citatu Lavrova lahko danes potegnemo vzporednico z mladimi ekonomisti. Ko je filozof in ekonomist Adam Smith pisal *Bogastvo narodov*, je iskal način, kako naj egoistične interese posameznikov izkoristi v dobro celotne družbe. Generacije ekonomistov za njim so v želji, da bi povečali dobiček in blaginjo družbe, kršili pravila tradicionalne ekonomije. Sčasoma so postali preveč osredotočeni na ustvarjanje dobička in so pozabili, zakaj sploh počnejo, kar počnejo. Pozabili so humanistično dediščino liberalizma, pojem svobode zožili le na ekonomsko svobodo in moralne vrednote, ki so navdihovale Smitha, označili kot nepotrebne in zastarele. Ekonomija se je vse bolj oddaljevala od realnosti v virtualni svet števil in ekonomisti so s svojimi umi živeli na »planetu financ«, kjer je bilo vse mogoče. Korak za korakom smo se približevali katastrofi in zgodila se je eksplozija – finančna kriza.

Vprašanja, vprašanja, vprašanja

Na vprašanje, kaj nam prinaša prihodnost, nimamo odgovora in vprašanje je, če ga je sploh možno podati. Tudi vprašanje oblike in organizacije družbe prihodnosti ostaja. Poskušal sem podati odgovor na vprašanje o vrednotah, ki morajo voditi znanstvenika, intelektualca in politika, ki bodo mislili in gradili družbo prihodnosti. Hlapec Jernej bo še naprej iskal svojo pravico, vprašanje, ki si ga moramo zastaviti, je: Ali bomo dopustili, da se Hlapec Jernej še naprej obrača v grobu, ali bomo za njegov duševni mir in za našo prihodnost sposobni ustvarjati pravičnejši svet?

Koordinate novega sistema

Rok Kralj

Skoraj nihče več ni zadovoljen z današnjim ekonomskim sistemom. Kritike najdemo na »levi« in »desni«, med neoliberalci in socialnimi ekonomisti, intelektualci vseh profilov in »gostilniškimi strokovnjaki«. Pojasnjevalcev in razlagalcev ekonomske krize je danes kot listja in trave; v prispevkih, kolumnah, knjigah, na blogih in forumih lahko preberemo brez števila kritik o propadajočem ekonomskem sistemu. Ko pa gre za resnično temeljit razmislek o novi ekonomiji, o resničnih spremembah, se večina ustavi pri preživetih floskulah in mantrah o večji konkurenčnosti, družbi znanja, reformi pokojninskega sistema (ki se je seveda nihče ne upa lotiti) in tako naprej. A obstajajo tudi predlogi, ki temeljito posegajo v naglo propadajoči ekonomski sistem in v resnici postavljajo »koordinate novega«.

Share The World Resource (STWR) oziroma Medsebojna delitev svetovnih virov (dobrin) je nevladna organizacija, ki ima status posvetovalnega telesa pri Ekonomskem in socialnem svetu Organizacije združenih narodov. Njeno temeljno poslanstvo je vlade in javnost ozavestiti, da »je osnovne potrebe človeštva mogoče zadovoljiti z medsebojno delitvijo ključnih dobrin kakršne so voda, energija in osnovna živila«. Njihov cilj je spodbuditi »tesnejše mednarodno sodelovanje, da bi lažje dosegli pravičnejšo porazdelitev življenjsko potrebnih dobrin in storitev«. Poglejmo si nekaj ključnih »koordinat« sistema medsebojne delitve svetovnih dobrin, ki jih na svojih spletnih straneh predstavlja nevladna organizacija STWR.

Zakaj deliti svetovne dobrine?

V nevladni organizaciji STWR navajajo tri ključne razloge, ki govorijo v prid pravičnejše porazdelitve svetovnih dobrin. Prvič, treba je doseči splošno razumevanje, kako kritična

je situacija v svetu. Strašljiva statistika počasi postaja splošno sprejeto dejstvo: vsakih nekaj sekund v svetu nekdo umre zaradi revščine; vsakih 30 sekund zaradi posledic komarjevega pika umre otrok; vsako minuto umre ženska, ki v času nosečnosti ali rojevanja nima ustrezne zdravstvene zaščite, in 50.000 ljudi vsak dan umre zaradi različnih vzrokov, povezanih z revščino. Približno 3 milijarde ljudi – skoraj polovica svetovne populacije – se bori za preživetje z manj kot dvema dolarjema na dan, od tega je več kot milijarda ljudi kronično podhranjenih. Kljub temu da obstaja mnogo študij, ki trdijo nasprotno, pa številni še vedno verjamejo v mit, da je na svetu premalo dobrin, da bi nahranili »vsa usta«. Problem ni v pomanjkanju ključnih dobrin, temveč v njihovi nepravični porazdelitvi, saj po ocenah Svetovne banke (podatki za leto 2008) 20 odstotkov najbogatejših Zemljanov razpolaga s kar 76,6 odstotka vseh svetovnih dobrin, večina svetovnega prebivalstva (60 odstotkov) ima na voljo 21,9 odstotka vseh dobrin, medtem ko najrevnejših 20 odstotkov živalari z vsega 1,5 odstotka svetovnih dobrin. Prav zaradi te izjemno nepravične porazdelitve dobrin je na svetu toliko sporov – med posamezniki, skupinami, skupnostmi, državami.

Drugič, zdajšnji ekonomski sistem je »ločen« od morale in človeških vrednot. »Niti ni neresnično niti preveč poenostavljeno, če trdimo, da zdajšnji ekonomski sistem temelji na principih sebičnosti, pohlepa, agresivnega individualizma in neusmiljenega tekmovanja«. Vrednote pa ne samo, da ne smejo biti ločene od ekonomskega področja, vrednote so ekonomsko vprašanje par excellence. O vrednotah v ekonomiji so razmišljali tako antični in srednjeveški misleci, ki so o ekonomiji vedno razpravljali v okviru etike (npr. Aristotel, Plutarh, Tomaž Akvinski), kot tudi »oče« sodobne ekonomije Adam Smith, ki je

bil predvsem moralni filozof. Kasneje se je vez med etiko in ekonomijo vse bolj trgala, kar nas je pripeljalo do »korporativne globalizacije in standardiziranih vrednot neoviranega tekmovanja, sebičnih interesov držav in poslovanja po načelu »najposobnejši preživijo«, ki so danes nesporne podlage mednarodnega trgovanja. Posledično se moč od vlad in skupnosti prenaša k nezaslišani centralizaciji vpliva korporacij, bankirjev in globalnih institucij, ki propagirajo gospodarsko rast in prosto trgovino.«

Tretji razlog, zakaj deliti svetovne dobrine, pa je v zdajšnjem ekonomskem sistemu, ki je izrazito netrajnostno naravnano. V ozadju tega sistema je splošno sprejeta ekonomska teorija oziroma dogma, ki pravi, »da ima svobodna trgovina velik pozitivni učinek v vseh državah sveta in predstavlja temelj človekovega razvoja. Kljub vsem nasprotnim dokazom je verjetje v gospodarsko rast kot rešitev praktično vseh svetovnih problemov – vključno z globalno revščino, dolgom držav tretjega sveta, prenaseljenostjo in podnebnimi spremembami – skoraj brez nasprotovanja sprejeta med »mainstream« ekonomisti.« Dejansko pa so milijarde revnih ljudi z vsega sveta na »svobodnem« trgu izpostavljene »svobodni« konkurenci mogočnih multinacionalnih korporacij. Svoboda trga je zatorej zgolj svoboda – oziroma odsotnost kakršnihkoli pravil in moralnih vrednot – delovanja najmočnejših ekonomskih subjektov. Poleg tega pa »omejenih količin dobrin ni mogoče v nedogled trošiti na neomejen način«.

Kaj je princip medsebojne delitve?

Za rešitev v smeri trajnostno naravnane ekonomije, pravijo pri STWR, je najprej treba postaviti vrednote in prioritete ter strukturo nove globalne ekonomije, ki bo temeljila na principih sodelovanja, pravičnosti in medsebojne delitve. Medsebojna delitev pa ne predstavlja nove ideologije oziroma novega »izma«, temveč »na-

ravni zakon ekonomije, enostaven koncept, ki kot človeški proces ne zahteva posebne razlage.« Tako kot smo vajeni medsebojne delitve na ravni družine, se je moramo zdaj naučiti na ravni držav in mednarodne skupnosti.

Medsebojna delitev predstavlja vodilni princip preobrazbe svetovne ekonomije, ki pa ni abstraktni ideal, temveč prej praktična pobuda. Poznamo kar nekaj primerov delovanja v okviru medsebojne delitve:

- Marshallov načrt, s katerim so ZDA po drugi svetovni vojni pomagale zahodni Evropi, je bistveno pripomogel k njenemu hitremu okrevanju.

- V marsikateri sodobni državi vlogo medsebojne delitve družbenega bogastva do neke mere »igra« davčni sistem, ki skrbi, da se zbrani davki (npr. od dobička, finančnih transakcij, trgovinskega prometa) usmerjajo k zadovoljevanju individualnih in skupnih družbenih potreb (izobraževanje, zdravstveno varstvo, socialna varnost itd.).

- Venezuela deli svoje zaloge nafte z drugimi državami v regiji, medtem ko ji te »vračajo« s svojimi dobrinami in storitvami (na primer Kuba, ki Venezueli zagotavlja zdravniške storitve). Takšna oblika ekonomskih odnosov vodi h krepitvi političnih odnosov, k naklonjenosti in zaupanju med narodi. Princip medsebojne delitve je torej širok družbeno-ekonomski okvir, ki omogoča raznolike načine izmenjave dobrin ali pomoči, ki presegajo današnje enačenje ekonomskih in družbenih odnosov s tržnimi »zakonitostmi«.

Kako medsebojna delitev lahko deluje?

Ko se bo globalna skupnost strinjala, da je zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb njena najpomembnejša prioriteta, se lahko odpre razprava o ekonomiji medsebojne delitve na globalnem nivoju. Dogovoriti se bo treba o ključnih dobrinah, ki bodo izvzete iz tržne ekonomije in ne bodo

Foto: UN Photo/Logan Abassi

pod nadzorom zasebnih ali nacionalnih interesov ter se ne bodo več prodajale za dobiček. Te ključne dobrine za zadovoljevanje človekovih osnovnih potreb naj bi bile naslednje: voda, zemlja in osnovni kmetijski pridelki, rudno bogastvo in energetski viri, ozračje in koristno znanje ter tehnologije. Novoustanovljeno mednarodno telo bo delovalo kot predstavniški svet vseh držav članic, ki bodo »svoje« ključne dobrine namenile v korist globalne skupnosti kot celote. Združeni narodi so kljub zdajšnjim pomanjkljivostim edina organizacija, ki ima zadostne izkušnje, članstvo praktično vseh svetovnih držav in razvejano dobrodelno aktivnost, zato bi lahko uspešno prevzele koordinacijo medsebojne delitve ključnih svetovnih dobrin. »Novo telo v okviru Organizacije združenih narodov, ki ga lahko za zdaj poimenujemo Svet ZN za medsebojno delitev dobrin (UN Council for Resource Sharing), bo odgovorno za kratkoročni cilj nujne redistribucije dobrin in za dolgoročni cilj ustvariti globalno mrežo za distribucijo ključnih dobrin.«

Vzpostavljanje globalne mreže za medsebojno delitev ključnih dobrin lahko poteka hkrati s programom nujne redistribucije dobrin. Dolgo-

ročno koordinacijo globalne mreže lahko dosežemo s centraliziranim informacijskim sistemom, ki bi zbiral in obdeloval informacije o dobrinah iz posameznih svetovnih držav. S podatki o stanju presežne proizvodnje v vsaki državi bi računalniški sistem »globalne mreže za medsebojno delitev dobrin« lahko izračunaval, koliko katere od ključnih dobrin bi država lahko posredovala drugi. S pregledom nad globalnimi »potrebami« in »produktivno proizvodnjo« bi manj razvitim državam lahko hitro pomagali pri izhodu iz revščine. Hkrati pa bi lahko zagotovili krajše transportne poti za dobrine, kar bi znatno pripomoglo k reševanju problema globalnega segrevanja ozračja.

Tudi na lokalni in regionalni ravni bi morala civilna družbena gibanja organizirati demokratična združenja, ki bi skrbela, da bodo osnovne potrebe globalne skupnosti primerno zastopane in da bodo lokalne dobrine primerno nadzorovane. Tako bodo odnosi med lokalnimi civilnimi mrežami, vladami in mednarodno skupnostjo predstavljali temelje za resnično demokratično, »od spodaj navzgor« usmerjeno obliko ekonomskega razvoja.

Tržnega sistema ne bo treba popol-

noma opustiti, pač pa ga omejiti na nebitvene dobrine in storitve (z vidika zadovoljevanja človekovih osnovnih potreb). Ko bo ekonomska rast postala drugotnega pomena glede na preskrbo s ključnimi dobrinami, se bo zmanjšal (pre)velik pomen današnje tržne ekonomije. Trgovski interesi ne bodo imeli več vpliva na ključne dobrine, korporacije pa bodo tako služile ekonomskim potrebam družbe.

Kaj bi medsebojna delitev pomenila za mednarodne odnose?

Z ločitvijo ključnih dobrin od prevladujočega motiva dobička bi se mednarodna trgovina s potrošnimi dobrinami bistveno zmanjšala, kar bi vodilo k manjši odvisnosti od dragega tujega uvoza, z zmanjšanjem nepotrebnega transporta bi se zmanjšali izpusti ogljikovega dioksida in izboljšali bi se odnosi med nerazvitimi in razvitimi državami.

»Z medsebojno delitvijo ključnih dobrin bi se ustvarila nova vrsta altruističnih odnosov, ki bi zapolnili praznino v družbenih odnosih, ki jo je ustvarila komercializacija. Obstaja dovolj dokazov, da imajo tam, kjer je otroška smrtnost manjša, družine manj otrok in rast prebivalstva se začne zmanjševati. Ko bo imel vsakdo

zagotovljeno varno možnost zadovoljevanja svojih osnovnih potreb, ko bo vsaka država in skupnost dobrine delila z drugo, to ne bo več samo začetek resnične demokracije vseh udeležencev, ampak bo pomenilo tudi manjšo marginalizacijo nekaterih skupin, manjšo podporno bazo terorizmu in začetek mednarodne kulture zaupanja, občutka za skupno in naklonjenosti med narodi.«

Ni res, kot pravijo nosilci politične in ekonomske oblasti, da ni prave alternative sedanjemu ekonomskemu sistemu, ki za silo in na hitro »pokopan« čaka na naslednji finančni, gospodarski, okoljski ali socialni »cunami«. Okvirne rešitve so pripravljene; ni nujno, da so dokončne in povsem formalizirane. Nujno pa je, da vstopijo v »razumski domet« akademikov, poslancev, ministrov, predsednikov vlad in ne nazadnje človeštva kot celote. Medsebojna delitev je vsekakor alternativa, vredna vse pozornosti in temeljitega premisleka. Pomeni nove koordinate za doseg blaginje, pravičnosti in miru. Za vse.

Vir: Adam W. Parsons: *Sharing in The Global Economy – An Introduction* (vsi citati izhajajo iz tega članka); STWR www.stwr.org

Brezplačno kosilo? Zakaj pa ne?

Branko Gerlič

V sredo, 20. januarja 2010, se je v Ljubljani sestala skupina zagovornikov uvajanja sistema UTD v Sloveniji. Poleg razpravljanja o prednostih in slabostih takšnega načina pravičnejše razdelitve družbenega bogastva so se posvetili zlasti preučevanju možnosti uresničitve tega načrta. Ker pa je to dokaj zahtevna problematika, ki je ni mogoče rešiti brez temeljnih in tehtnih preučevanj in raziskav, so se odločili, da bodo svoje delovanje v bodoče usklajevali kot posebna dejavnost društva za razvoj humanistike Zofijini ljubimci iz Maribora.

UTD, kar je kratica za univerzalni temeljni dohodek, je dokaj stara zamisel, ki ima po vsem svetu vse več privržencev. Tudi nasprotnikov ne manjka. BIEN (Basic Income Earth Network) združuje organizacije 16 držav (poleg Belgije, kjer ima sedež, še Argentino, Avstralijo, Avstrijo, Brazilijo, Dansko, Irsko, Italijo, Japonsko, Kanado, Mehiko, Nemčijo, Nizozemsko, Španijo, Švico, Združeno kraljestvo in ZDA), ki si v svojih okoljih prizadevajo za uvedbo takšnega sistema.

Temeljna zamisel takšnega temeljnega dohodka gradi na nekoliko nekonvencionalnem dojemanju države in dejavnosti, ki v njej krepijo njena bogastva. Izhaja namreč iz ocene, da je najpomembnejše bogastvo vsake družbe izraženo prek ljudi in njihove ustvarjalnosti. Da je, torej, vsakršno bogastvo, ki je omejeno na zgolj materialne dobrine, le posledica te vsestranske, splošne delavnosti in ustvarjalnosti vsakega posameznika, ki je član določene skupine. Pravzaprav to velja za svet v celoti in za človeštvo nasploh. Ampak, žal, v sedanjih družbenih in zlasti političnih razmerah, kakršne so na tem našem družbeno in civilizacijsko zelo raznolikem planetu, bi bilo razmišljanje o pravičnem nagrajevanju dosledno vsakogar, ki dejansko že s tem, da obstaja, prispeva svoj del k razvoju

človeštva, preveč iluzorno. Ker so razmere takšne, kot so, se je pač potrebno ukvarjati samo s svojim neposrednim okoljem, najbolje državo. Ta je še vedno tisti okvir, ki najbolj enovito odraža vsestranske interese ljudi, ki živijo na konkretni državi pripadajočem delčku sveta. In to velja kljub temu, da je skoraj vsakdo vse prej kot zadovoljen z državo, katere državljan je oziroma v kateri biva.

UTD, utemeljen z navedenimi osnovnimi načeli, je torej redni dohodek,

Velik prispevek takšnega sistema bi bil tudi v priznanju vseh tistih del, ki jih danes zelo veliko ljudi opravlja brezplačno in brez kakršnih koli oblik priznanja, čeprav zelo veliko prispevajo k ustvarjanju družbene blaginje.

izražen v denarju, ki bi ga povsem brezpogojno prejemal vsakdo, ki pripada skupnosti, ki se je odločila za tak način delitve družbenega prihodka. Brezpogojno pomeni brezpogojno: neodvisno od tega, ali je posamezni upravičenec zaposlen ali ne, ali poseduje večje ali manjše premoženje, ali kaj zna ali ne oziroma se uči ali ne. Edina pogoja sta, da je živ in da pripada tej skupnosti, najbolje državi. Kot njen državljan ali vsaj kot prebivalec s stalnim bivališčem v njej. Da tako dojeta pravica slehernika ni neka fantazija, dokazuje že Aljaska, zvezna država zibelke neoliberalnega kapitalizma ZDA. Kljub temu da pripada širši skupnosti, ki bolj kot katere koli druge poudarja osebno odgovornost posameznika za njegov družbeni status in materialno blaginjo, je ta država že pred leti uvedla tak univerzalni dohodek za vsakogar, ki tam stalno živi. In to zato, ker so sprejeli načelo, da so njeni prebivalci hkrati njeni lastniki in potemtakem upravičeni do svojega deleža od dobička, ki ga država kot celota ustvari z gospodarjenjem s svojimi bogastvi. Za podoben sistem so se odločili še marsikje, vendar iz drugačnih izhodišč in z drugačnimi nameni. Najbolj znan je primer vasice Otvivero v Namibiji, kjer že sicer vsak njen državljan

po dopolnjenem 60. letu dobiva državno pokojnino. Otvivero, naselje z nekaj manj kot tisoč prebivalci, je bil vzorčen primer namibijskega podeželja in tamkajšnje skrajne revščine: več kot 40 % otrok je bilo stalno podhranjenih, redne zaposlitve praktično nihče ni imel, dninarstvo pri okoliških (belih) posestnikih pa je bilo neredno in skrajno slabo plačano. Z namenom, da bi UTD uporabili predvsem kot najustreznejše orodje v boju proti tolikšni revščini, so človekoljubne

organizacije, ki jih je zbrala tamkajšnja protestantska cerkev s podporo nemških evangeličanskih cerkva, zbrale sredstva za financiranje tega takrat še poskusnega projekta.

Rezultati so bili nepričakovani celo za izvajalce projekta. Pretežni del tako pridobljenih sredstev, ki pa so kljub svoji skromnosti veliko prispevali v družinski proračun, so prejemniki praktično takoj uporabili kot temelj za izvajanje samostojnih gospodarskih dejavnosti. Nekdo je odprl pekarno, nekdo drug se je pričel ukvarjati z rejo piščancev. Nekdo je odprl frizerski salon, četrti je odprl šiviljski obrat.

Podjetnost so pokazale predvsem gospodinjje, medtem ko so se moški resda obnašali približno tako, kot so to napovedovali nasprotniki projekta. Vendar, ne glede na slednje, se je podhranjenost otrok v slabem letu delovanja tega sistema zmanjšala na 10 %, obisk šole pa se je podvojil na več kot 90 % šoloobveznih otrok.

Otvivero je, če nič drugega, praktičen dokaz utemeljenosti mnenja, po katerem bo uvedba UTD predvsem spodbudila razne oblike samozaposlovanja in s tem še kako prispevala h gospodarski rasti celotnega okolja. Zlasti pa je to najhitrejši in najbolj učinkovit način za odpravljanje re-

vščine nasploh in skrajne revščine posebej.

V Sloveniji se vsaj za sedaj še ne otepamo s splošno skrajno revščino. Kar pa ne pomeni, da je ni. Pa tudi, če je skrajna revščina statistično še nepomembna, je revščina na stopnji, ki onemogoča način življenja, uveljavljen v tukajšnjem okolju, in je vse bolj in bolj prisotna.

Dejstvo, da okoli 200.000 prebivalcev Slovenije nima dohodkov, ki bi jim zagotovili vsaj en topel obrok vsak dan, je vsekakor dovolj zaskrbljujoče in zahteva takojšnje ukrepanje.

Poleg omenjenih obstaja tudi vse večje število tistih, ki danes morda še niso lačni, ne vedo pa, ali to ne bodo jutri. In tistih, ki ne vedo, kako dolgo bodo še imeli vsaj nekakšno streho nad glavo, pri čemer o kakšni centralni kurjavi niti ne sanjajo. Tudi tistih, ki ob vseh navedenih tegobah nimajo za ustrezne čevlje in kolikor toliko spodobno, predvsem letnemu času primerno oblačilo, ne le da ne manjka, ampak jih je iz dneva v dan več. To so dejansko vsi tisti, ki le za drobec presegajo statistični normativ, ki bi jih uvrstil med registrirane reveže – kar pa jim bolj škodi kot koristi!

UTD, če bi ga v za vse vpletene sprejemljivi ravni uvedli v Sloveniji, teh problemov ne bi rešil. Bi jih pa bistveno zmanjšal. Velik prispevek takšnega sistema bi bil tudi v priznanju vseh tistih del, ki jih danes zelo veliko ljudi opravlja brezplačno in brez kakršnih koli oblik priznanja, čeprav zelo veliko prispevajo k ustvarjanju družbene blaginje. Tudi materialne, predvsem pa človeške, družbene. Med takšna dele lahko štejemo materinstvo in gospodinjstvo nasploh, najrazličnejše oblike prostovoljstva, od gasilcev prek članov kulturnih in športnih klubov do negovanja nemočnih. In, seveda, šolarje, dijake in študente!

Ne le zaradi njihovega potenciala, ampak tudi zaradi povsem konkretnega prispevka, ki ga dajejo družbi že s tem, ko se šolajo. Na kateri koli

stopnji in na kateri koli smeri izobrazbe. (Tukaj seveda ni prostor za nerganje nad slabostmi našega izobraževalnega sistema in njegovimi pomanjkljivostmi. Ne glede nanje, je prispevek otrok in mladine tudi v tem ne ravno vrhunskem sistemu neprecenljiv. Lahko pa bi bil še večji. Da ni, niso krivi otroci in mladina!).

UTD, namenjen vsakomur, bi, tudi če bi bil sorazmerno skromen, olajšal šolanje tudi tistim, ki si ga danes praktično ne morejo privoščiti. Tudi s pretiranim obstranskim delom prek študentskih in podobnih servisov za začasno zaposlovanje ne.

Po drugi strani bi tak UTD za vsakogar morda zmanjšal pritisk, zlasti na univerze. Pritisk, ki je izzvan z razmerami, v katerih je biti študent za marsikoga nekakšna eksistenčna nuja, ker lahko le kot študent sploh dobi sicer neustrezno in slabo plačano, a vendarle nekakšno zaposlitev. In z njo možnost nadvse skromnega preživetja. Torej, če status študenta ne bi bil praktično edini izhod za mnoge, bi se le-ti utegnili posvetiti svojim dejanskim interesom in bi svoje sposob-

nosti usmerili v zanje in za družbo koristnejše delo. Za tak rezultat tudi cena, namreč da bi tak UTD dobili tudi mnogi, ki ga dejansko ne potrebujejo, ni previsoka. Sploh ne.

V nasprotju z Namibijo, kjer tudi za tamkajšnje razmere skromen UTD daje na voljo dovolj sredstev za neko obliko samozaposlovanja, v Sloveniji to ne bi bilo možno. Če je z osmimi UTD-ji mati iz Otjivera lahko »odprla« svojo pekarno, za kaj takšnega pri nas ni možnosti. Tehnični in zlasti higieniški standardi so na ravni, ki zahtevajo za njihovo izpolnitev neprimerno več sredstev, kot pa bi jih lahko kdorkoli zbral prek družinskega UTD. Takšni redni mesečni prejemki pa kljub temu lahko okrepijo samozaposlovanje. Slednje je namreč v naših okoljih dokaj tvegano zadeva. Če tistemu, ki se je lotil kakšnega takšnega projekta, le-ta ne uspe, ni izgubil le svojega vložka, marveč se je praviloma tudi krepko zadolžil. In ostal brez vsega. UTD bi tudi v primeru tovrstnega fiaska omogočil takšnemu propadlemu podjetniku preživetje. Skromno, a preživetje.

Seveda obstaja nevarnost, da bi prav zaradi te eksistenčne varnosti ljudje prevzemali še večja tveganja, kot jih sedaj. Toda ta nevarnost je majhna: tveganja, ki spremljajo ustanavljanje kakršnega koli podjetja, so tako ali tako izjemno velika. In načeloma jih ta dodatna eksistenčna varnost ne bo prav nič povečala. Vsaj toliko, kolikor bo tistih, ki bi morebiti bili pripravljene tvegati preveč, bo tudi tistih, ki bodo še bolj kot sedaj ta tveganja omejili na najmanjši možni obseg. Že zato, ker jim bo prav UTD omogočal, da si vzamejo dovolj časa za temeljito načrtovanje vseh v ustanovitvev podjetja usmerjenih ukrepov. Tega časa pa v sedanjih razmerah prepogosto ni: prevečkrat tak potencialni podjetnik praktično nima izbire. Ali bo tvegati ali pa bo ostal »na cesti«. To se mu seveda lahko zgodi tudi v primeru neuspeha (in zelo pogosto se tudi zgodi). Vendar se lahko tolaži vsaj s tem, da je kljub nezadostnemu znanju vsaj poskusil. Če bi mu bilo preživetje zagotovljeno, recimo z UTD, bi si lahko vzel čas bodisi za pridobitev manjkajočih znanj bodisi za

preusmeritev načrtov na neko drugo dejavnost. Takšno, ki jo bolje obvlada. Obstaja pa še sorazmerno močan argument proti sistemu, kakršen je UTD. V časih kapitalizma, ki je takšen, kot je bil takrat, ko sta delovala Marx in Dickens, torej skrajno brezobziren, neodgovoren in predvsem pohlepen, obstaja upravičena bojazen, da bi lastniki proizvodnih sredstev še bolj pritiskali na zaposlene, češ, da tako ali tako dobijo svoje stalne dohodke. In to iz davkov, ki še bolj kot sedanjaki načenjajo njihov dobiček. (Da je ta dobiček nastal predvsem s krvavimi žulji zaposlenih, te elite nikoli ni in nikoli ne bo zanimalo).

To utegne biti res. Res pa je tudi to, da tisti, ki nimajo v svoji lasti dobičkonosnih proizvodnih sredstev, marveč le svoje znanje in roke, ne bodo več prisiljeni sprejeti vsakršne zaposlitve pod vsakršnimi pogoji. Še več: lahko bodo izbirali celo med tem, ali se sploh ubadati z iskanjem »službe« ali pa se bodo raje posvetili tistemu delu, ki jih zanima in osebno krepi. In se skušali z njim neposredno pojaviti na trgu.

Poštena menjava

Danes, v globalni ekonomski krizi, ko se pojavljajo pomisleki o učinkovitosti tržnega, na neoliberalnih načelih utemeljenega ekonomskega sistema, smo priča iskanju novih ekonomskih modelov, ki bi ponudili rešitve za določena protislovja sedanje ekonomske ureditve ali bi vsaj sedanj, po mnenju mnogih izkoriščevalski sistem naredili znosnejši ter mu dali nekoliko več socialnega pridiha.

Gregor Kuhar

Eden izmed takih modelov je tudi koncept časovne banke, ki ga je kot odgovor na razmah neoliberalizma zasnoval in v praksi preizkusil Američan dr. Edgar Cahn. Do danes se je razvila mreža večinoma lokalno delujočih časovnih bank v različnih delih sveta. Tako smo pred kratkim tudi v Sloveniji dobili enoto časovne banke s sedežem v Ljubljani. Ustanovila jo je skupina pod vodstvom sociologa in nekdanjega ministra za šolstvo dr. Slavka Gabra. Prisotna pa je namera po odprtju mreže podobnih enot v različnih delih Slovenije in tako naj bi tudi v Mariboru v kratkem zaživel sistem vzajemne izmenjave storitev med posamezniki oziroma časovna banka.

Banka, ki posluje s časom

Najprej nekaj besed o samem modelu. Časovna banka ne posluje z denarjem, ki velja za univerzalno in izrazito neenakomerno porazdeljeno dobrino, za katero se včasih (zmotno) domneva, da se lahko z njo kupi vse druge dobrine. Posluje s časom – veliko bolj temeljno dobrino, ki je ima vsak posameznik le končno mnogo, dobrino, ki je vsaj načeloma enako porazdeljena med vse, ne glede na socialni, etnični ali kakršen koli drugi izvor, in dobrino, ki je v moderni družbi kronično primanjkuje. Čas posameznikov pa ni le enakopravnejše razporejen, temveč je v okviru časovnih bank tudi enako vreden. V praksi to pomeni, da uporabniki časovne banke izmenjujejo razne storitve, ki jih obvladajo, za storitve, ki jih potrebujejo, pri tem pa je vsaka ura dela vredna enako – eno uro odvetniškega svetovanja lahko zamenjamo za

eno uro košenja trave. Posamezniki tako ponujajo opravljanje storitev za druge posameznike, za opravljeno pa niso plačani z denarjem, ampak s storitvami, ki jih ponudijo drugi posamezniki. Če na običajnem trgu dela posamezniki, ki svoj čas lahko dražje prodajo, za preživetje potrebujejo manj ur in jim tako v relativnem smislu ostane več časa, v časovni banki ni tako. Ena ura fizičnega dela šteje ena-

Šlo naj bi za obliko sodelovanja in ne za vrsto humanitarne dejavnosti z »milostnim darovanjem«, kateremu se pogosto očita, da ponižuje. Gre torej za neke vrste pošteno menjavo.

ko kot ena ura visoko kvalificiranega in na trgu dela iskanega dela. Sam koncept ni nekaj radikalno novega, saj smo si ljudje vedno izmenjevali usluge v obliki različnih storitev, čeprav običajno le v okviru mreže prijateljev, sorodnikov ali znotraj lokalne skupnosti. Novost je zgolj sistematična ureditev dejavnosti s spletnim portalom; ta omogoča preglednost in pomoč med posamezniki, ki se (še) ne poznajo. Praktična prednost časovnih bank je tudi možnost »mrežne« izmenjave storitev, kjer nekdo ponudi storitev eni osebi, druga tretji osebi, četrta peti, peta pa recimo spet prvi, vse seveda odvisno od potreb, zmožnosti in pripravljenosti teh oseb na sodelovanje. Ni torej nujno, da storitev, ki jo je za nas opravila neka oseba, »poplačamo« z drugo storitvijo ravno tej osebi, saj se v evidenci vodijo vse ure storitev, ki smo jih prejeli in ki smo jih ponudili. Natančnejše informacije o delovanju časovne banke pri nas lahko najdete na spletni strani www.casovnabanka.si, kjer se v pro-

jekt lahko tudi aktivno vključite.

Kakšne so torej koristi, ki nam jih časovna banka lahko ponudi? Kot prvo, časovna banka omogoča dostop do določenih storitev posameznikom, ki si jih drugače ne morejo privoščiti oziroma si jih privoščijo le težka. Danes, v času ko delavci ohranjajo službe s privolitvijo v stalno zniževanje lastnega ekonomskega standarda, ki pa mu ne sledi nujno tudi cenitev

eksistencialnih dobrin in storitev, ter v času odmiranja socialne države, katere druga plat je plačljivost storitev, ki jih je prej ponujala država, je možnost vzajemne ponudbe storitev, za katere je drugače treba odšteti zajetne kupčke denarja, za marsikoga več kot dobrodošla. Časovna banka ima tako močan socialni potencial. Seveda pa od izmenjave dobrin nimajo nujno koristi le socialno šibkejši sloji, temveč vsi, ki so pripravljeni ponuditi svoj čas. Recipročna izmenjava lahko prinese finančne in predvsem praktične koristi tudi premožnejšim. Vse skupaj pa se ne konča zgolj pri finančnih in praktičnih koristih.

Šlo naj bi za obliko sodelovanja in ne za vrsto humanitarne dejavnosti z »milostnim darovanjem«, kateremu se pogosto očita, da ponižuje. Gre torej za neke vrste pošteno menjavo. Čeprav bi temu lahko kdo ugovarjal, saj je iz perspektive sedanje ekonomske ureditve menjava ene ure košnje trave z eno uro odvetniških storitev še vedno lahko pojmovana kot mi-

loščina. Taka ponudba storitev v časovni banki lahko pomeni tudi obliko dajanja pomoči sočloveku, način, s katerim uspešni posamezniki hočejo vrniti nekaj v sistem, iz katerega so pretežno dobivali, obenem pa lahko pričakujejo, da bodo dobili nekaj v zameno. Vzajemna izmenjava storitev je tudi način, s katerim lahko ureničujemo naše nematerialne, lahko bi rekli psihične potrebe. Časovna banka je tako lahko eden izmed načinov zadovoljevanja naše potrebe po altruističnih dejanjih, način ohranjanja naše samopodobe humanih in družbeno koristnih posameznikov ali, če uporabimo zguljeno frazo, tudi sredstvo za našo osebno rast ali samouresničitev. Tako pridemo do naslednjega pomembnega vidika časovnih bank – delo ni vrednoteno zgolj kot sredstvo za pridobivanje dobrin, temveč kot ena izmed temeljnih človeških dejavnosti, ki je pomemben del nas samih. Pri tem pa koncept časovnih bank omogoča vključenost prebivalstva, ki je drugače izključeno s trga dela, saj brezposelni niso le finančno, temveč pogosto tudi socialno prikrajšani. Možnost večje socialne integracije se s časovnimi bankami ponuja tudi upokojencem, študentom, mladoletnikom, invalidom, migrantom in verjetno še komu.

Ne moremo pa mimo posrednih učinkov, ki jih omenjena praksa lahko prinese v širši prostor. Gre za poskus ponovnega uveljavljanja ideje sodelovanja, ki jo je v zadnjem času nadomestila socialno-darvinistična ideja tekmovalnosti. Gre za idejo enakosti in enakovrednosti, saj še vedno

živimo v družbi neenakih možnosti in v družbi, kjer človeška življenja niso enako vredna. Živimo v družbi, kjer se socialne vezi krhajo, medosebni odnosi pa so vse bolj bežni, tako je koncept časovne banke zanimiv tudi zaradi povezovalnega potenciala in možnosti medgeneracijskega sodelovanja. V času ekonomskega globalnega povezovanja časovna banka pomeni tudi možnost povezovanja lokalnih skupnosti, ki so danes bolj kot skupnosti le skupine posameznikov, živečih na skupnem prostoru. Časovna banka kot ena izmed alternativnih oblik ekonomskega sodelovanja tako izpodbija danes skoraj samoumevno vladavino tržne ekonomije, kjer ima vse svojo denarno vrednost, izpodbija samoumevnost diktature kapitala v vseh sferah družbe in predvsem samoumevnost ekonomskega egoizma na globalni, lokalni in osebni ravni. Kako uspešna bo pri tem in ali bo spodbudila k nastanku podobnih solidarnostnih projektov, pa je že drugo vprašanje.

Dobrodošla »novost«, utopični projekt ali mogoče kaj več?

Projektu z vidika trenutne globalne ekonomske usmeritve ni težko očitati utopičnosti. O dometih projekta si tudi sami ustanovitelji ne delajo iluzij. Trgovanje s časom ne more nadomestiti trgovanja z denarjem in dobrinami, niti ne more odpraviti vseh protislovij in anomalij sedanjega sistema, kakor bi mogoče lahko kdo sklepal iz besed v uvodu. Časovne banke niso mišljene kot alternativa, ampak kot dopolnilo obstoječemu sistemu oziroma kot alternativni sistem storitev, ki deluje ob prevladujočem sistemu. Toda, če na sam koncept časovne banke pogledamo s perspektive sedanje ekonomske ureditve, nedenarna menjava dela pomeni izrazito »protisistemsko« aktivnost. Ko opravimo neko storitev v zameno za drugo storitev, zadovoljimo določeno potrebo po tej storitvi, ki bi drugače verjetno bila zadovoljena v okviru običajnega trga storitev. Zanj bi nekdo plačal, nekdo bi imel delo, z njo bi nekdo zaslužil, država bi dobila svoj delež v obliki davka, povečal bi se obseg BDP-ja in tako naprej. Seveda je sedanji obseg izmenjave storitev v okviru časovne banke zanemarljiv, toda predpostavimo, da se mreže časovnih bank in podobni vza-

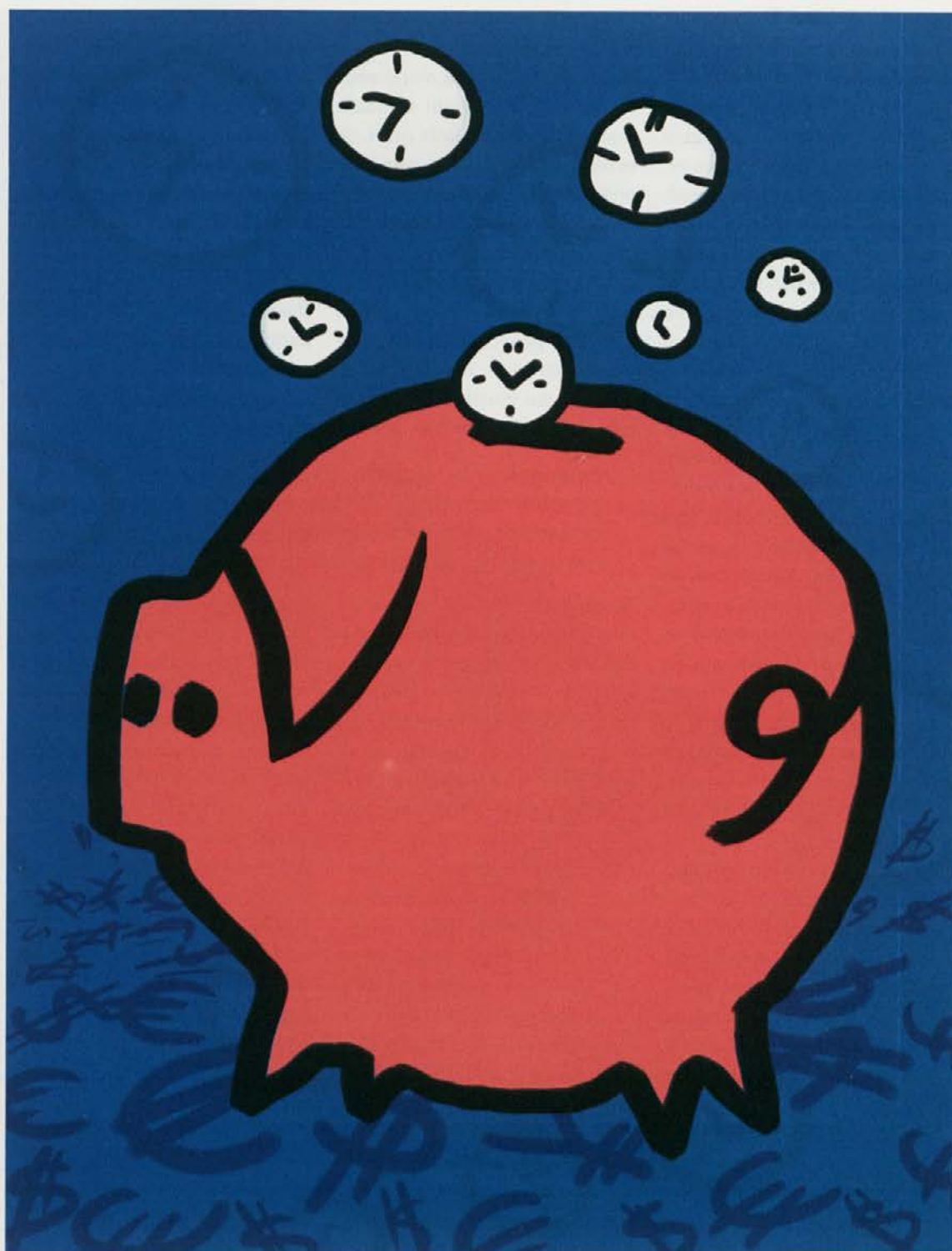
jemni sistemi uveljavijo in postanejo nekaj vsakdanjega. Ne pozabimo, da imamo ekonomsko ureditev, ki je odvisna od rasti BDP-ja, prav storitvene dejavnosti pa naj bi prevzemale vse večji delež BDP-ja v primerjavi z ekološko bolj obremenjujočo industrijsko proizvodnjo.

Projekt časovne banke pa ni edini projekt oziroma koncept, s katerim se poskuša preseči obstoječo ekonomsko realnost. Vse glasnejše so kritike koncepta gospodarstva, katerega stabilnost je odvisna od nenehne gospodarske rasti. Tako nastajajo različni, sicer širši javnosti večinoma neznan model drugačne ureditve gospodarstva na globalni ravni, kakor

tudi različni konkretni solidarnostni ter socialni modeli gospodarskega sodelovanja in povezovanja. Na enak način, kot je mogoče medsebojno izmenjevati storitve, je možno izmenjevati tudi materialne dobrine. Tu lahko omenimo že utečene različne oblike kooperativ – mrež podjetij, ki delujejo po načelih samopomoči in recipročnosti, kjer so delavci solastniki in tudi soodločajo, dobiček ni imperativ, temveč sredstvo za širši razvoj in pomoč, vse skupaj pa ima močan socialni pridih. Če je koncept časovnih bank videti utopičen, nesmiseln ali vsaj obrobni in nepomemben znotraj današnjega globaliziranega tržnega gospodarstva, to

ne drži nujno takrat, ko ga postavimo v družbo drugih alternativnih gospodarskih modelov.

Vsekakor bo zanimivo opazovati, kako se bo časovna banka obnesla pri nas. Zanimivo je tudi vprašanje, ali lahko časovne banke pomenijo pomembno dopolnilo oziroma alternativo plačljivemu ponujanju storitev in ali lahko ponudijo učinkovit mehanizem pomoči socialno šibkejšemu delu prebivalstva. Ne glede na to, kakšni bodo odgovori na ta vprašanja, pa je vsaka pobuda iskanja novih ekonomskih modelov in vsak poskus reševanja vse bolj in bolj nakopičenih ekonomsko-socialnih problemov več kot dobrodošel.

Solidarnost, trajnostni razvoj, demilitarizacija

Dr. Dušan Plut, redni profesor na oddelku za geografijo ljubljanske filozofske fakultete, je zagovornik trajnostnega sonaravnega razvoja, saj kot pravi, je sedanji razvojni vzorec skregan z univerzalnimi planetarnimi omejitvami. Kot predsednik Zelenih Slovenije in del koalicije Demos je igral pomembno vlogo v osamosvojitvenem procesu. Med letoma 1990 in 1992 pa je bil tudi član predsedstva Slovenije.

Aleš Kustec

Ste presenečeni, najbrž tudi razočarani nad razpletom podnebne konference v Kopenhagnu?

Glede na to, da si je svetovna politika kupila čas od Balijske (podnebni vrh v Baliju leta 2007), moram reči, da sem pričakoval, da bo predvsem EU kot motor reševanja podnebnih sprememb bolj uspešno lobirala. Očitno je bilo to lobiranje popolnoma neuspešno. Verjetno je EU preveč izhajala iz lastnih ciljev, ki si jih je postavila, in ni upoštevala strukturne raznovrstnosti sveta. Predvsem ni upoštevala dejstva, da kljub vsemu v svetovnem gospodarstvu še vedno prevladuje neoliberalni razvojni model. Tako je naletela na dvojno nasprotje. Na eni strani na ZDA. Obama je, zaradi tega ker je v ameriškem senatu nastala zamuda oziroma so sprejeli skrajno neresen pristop za reševanje tega problema, prišel z zelo skromnimi ambicijami na tem področju. Po drugi strani pa EU ni upoštevala dejstva, da morajo države v razvoju hkrati reševati dva ključna problema: spremeniti energetske strukture in hkrati odpraviti (absolutno) revščino. Očitno se je pričakovalo, da se bo na tej konferenci kar naenkrat zgodilo neko razsvetljenje, kar pa seveda ni bilo res. Po drugi strani pa mislim, da so v ozadju zelo močno delovali predvsem naftni in tudi premogovni lobiji, ki niso prav nič zainteresirani, da bi se zgodila kakršna koli sprememba.

Kako pravzaprav vidite to neso- glasje med razvitimi državami in državami v razvoju, koliko bi ka-

teri morali zmanjšati svoje emisije toplogrednih plinov?

Mislim, da bi se tukaj moral upoštevati tako imenovani klimatski (zgodovinski) dolg. To se pravi, da bi moralo biti izhodišče dosedanji prispevek gospodarsko razvitih držav k emisijam toplogrednih plinov. Kar pa bi pomenilo, da bi te morale drastično zmanjšati svoje emisije in na drugi strani dovoliti določeno povečevanje emisij toplogrednih plinov držav v razvoju. Hkrati bi jim morali ponuditi tudi tehnološko in finančno pomoč.

Kopenhagen je bil dejansko preizkusni kamen, ali smo sposobni razmišljati medgeneracijsko odgovorno in socialno pravično. Pri obeh temeljnih vrednostih poljih smo dokazali, da na takšen način še ne znamo razmišljati.

Gospodarsko razvite države bi tako morale nastopiti kot donatorice razvojnih spodbud državam v razvoju. Potem bi se zgodilo to, da bi eksponentno povečana raba obnovljivih virov energije v gospodarsko manj razvitih državah sprožila proces novih delovnih mest. Ker bi šlo za »zelena« delovna mesta, ne bi dodatno obremenili podnebja in okolja. Hkrati pa bi se omogočilo postopno dvigovanje materialnega standarda in s tem postopna odprava revščine. Po nekaterih ocenah bi na ta način morale gospodarsko razvite države prispevati približno odstotek lastnega BDP-ja, kar v celoti znaša od 400 do 500 milijard dolarjev na leto. To pa je v teh kriznih časih očitno tudi za prebivalce gospodarsko razvitih držav prevelik zalogaj. V bistvu še nismo zreli, da bi razmi-

šljali, da s pomočjo državam v razvoju dejansko sebi zagotavljamo večjo nacionalno varnost. Kajti kaj se bo zgodilo, če bo recimo v pod-saharski Afriki nastala izrazita suša? Kaj se bo zgodilo s temi 100 ali 200 milijoni ljudi, ki bodo seveda začeli iskati hrano tam, kjer je?

Pri nas.

Natanko tako. Mi še vedno razmišljamo, da je svet sestavljen zgolj iz nacionalnih držav. Svet je globalen in globalni problemi seveda zahtevajo globalno razmišljanje in tudi globalno pomoč. To pomoč pa lah-

veda si ne predstavljam, da se bo ta proces demilitarizacije zgodil čez noč, vendar bi se moral vsaj začeti. Sam menim, da bi vsekakor morali opustiti nacionalne vojske in vzpostaviti zgolj vojaške formacije OZN. Te bi morale biti tiste, ki bi po potrebi vojaško posredovale. Vem, da je to v tem trenutku utopija. Samo povejte mi, kaj pa je sedaj realnost in alternativa?

Pri pomoči manj razvitim državam se tudi jasno kaže prevladujoči miselni koncept v svetu. Prevladuje namreč tekmovalnost na individualni ravni in med državami. Dejansko pa bi potrebovali bolj solidarnostni koncept.

Mislim, da bi se v tej prehodni fazi morala vzpostaviti kombinacija na eni strani tržnega tekmovanja in na drugi strani solidarnosti. Ta pa bi morala izhajati iz gospodarsko razvitih držav. Povprečni materialni standard je v gospodarsko razvitih državah namreč takšen, da to solidarnost dejansko omogoča. Res pa je, da so velike socialne razlike tudi v okviru gospodarsko razvitih držav, vendar smo tukaj spet pri pojmu solidarnosti.

Velikokrat tudi razlagate, da potrebujemo nov vrednostni sistem. Katere vrednote bi dandanes morale postati bolj pomembne?

Mislim, da že obstoječe vrednote omogočajo prehod v trajnostno sonaravno in bolj solidarno družbo. Problem je njihova hierarhija. Vse vrednote, ki so zunaj te potrošniške sfere, so dejansko podrejene tekmovanju in potrošniškemu

načinu vrednotenja uspešnosti posameznika. Če so ljudje bogati, jih jemljemo kot uspešne. Če pa si kdorkoli prizadeva tako ali drugače (za boljši svet), pa označujemo takšnega človeka za malo »odštekanega« ali da ni čisto pri sebi (pokaže s prstom na sebe, smeh). Vendar seveda ne povsem v slabem pomenu besede, saj me ljudje pravzaprav nimajo za čisto odštekanega.

Pa je sploh mogoče obdržati naš (zahodni) način življenja? Tudi prebivalci držav v razvoju imajo potem takem pravico do takšnega življenja. Hkrati pa svet kot

celota ne more prenesti, da bi vsi prebivalci prevzeli zahodni potrošniški način življenja.

Spet sva pri Kopenhagnu. Kopenhagen je bil dejansko preizkusni kamen, ali smo sposobni razmišljati medgeneracijsko odgovorno in socialno pravično. Pri obeh temeljnih vrednostih poljih smo dokazali, da na takšen način še ne znamo razmišljati. In prav tukaj nas čaka resnično velik preobrat v hierarhiji vrednot, ki bi morale na eni strani izhajati iz socialne pravičnosti, na drugi strani pa iz spoznanja, da sedanji kolonizacijski razvoj, temelječ na stalni gospodarski rasti

na omejenem planetu z omejenimi viri, enostavno ni možen. So pa zmogljivosti našega planeta še vedno take, da omogočajo človeka vreden materialni standard za vse prebivalce tega planeta. Seveda je to idealizirana podoba. Vem, da je zato potreben določen čas. Vendar če bi se človeštvo zato odločilo, bi se lahko do srede 21. stoletja že približali temu idealu.

Po drugi strani pa se ljudje, dokler nas okoliščine v to ne prisilijo, neradi spreminjamo. Tudi sedanja kriza, kot kaže, ni bistveno spremenila našega razmišljanja. Ali so naslednja prilo-

žnost za spremembe podnebne spremembe? A je vprašanje, če takrat ne bo že prepozno.

Žal se moram strinjati z vami. Človeštvo je v dosedanji zgodovini vedno reagiralo takrat, ko je kriza že imela zelo velik obseg. Glede okoljske krize pa je položaj specifičen, saj ne računamo na povratne loke. Ne računamo na to, da so se že začeli spreminjati pokrajnotvorni elementi, da je že presežena zmogljivost planeta, kar zadeva toplogredne pline, zato tudi če reagiramo sedaj, ne moremo več ustaviti teh povratnih lokov. To je tisto, kar mene najbolj skrbi, da

Foto: Aleš Kustec

nam enostavno zmanjkuje časa. Upam, da bo človeštvo kljub temu še pravočasno reagiralo. Poleg podnebnih sprememb obstaja še problem zmanjševanja biotske raznovrstnosti. To da zmanjšujemo ekosistemske storitve našega planeta, me v tem trenutku vsaj toliko skrbi kot podnebne spremembe, pri katerih lahko z zmanjševanjem emisij toplogrednih plinov kljub vsemu v bližnji ali daljni prihodnosti vzpostavimo ravnovesje. Moram reči, da me sedaj to dviganje prahu glede podnebnih sprememb že kar malo moti. Absolutno si zaslužijo veliko pozornost, vendar mislim, da bi si vsaj tolikšno zaslužil tudi ta nepovratni proces izumiranja vrst. Midva se bova sedaj pogovarjala približno eno uro in v tem času bodo na svetu izumrle tri vrste. Po mnenju biologa Wilsona iz Harvardske univerze na leto izumre 27 tisoč vrst. Absurd je, da mi v tem trenutku poznamo le 1,7 milijona vrst, a jih je po ocenah znanstvenikov vsaj 10 do 30 milijonov. Po nekaterih ocenah pa celo 50 milijonov. Se pravi, mi v tem trenutku niti ne poznamo življenjskih sopotnikov, s katerimi smo skupaj preživeli skoraj vso zgodovino človeštva. Morda v tem trenutku izgubljam zelo pomembno ključno vrsto v določenem ekosistemu. Ekosistemi so namreč preplet, in če izgubiš en člen prehranjevalne verige, ne veš, kaj bo to pomenilo za celotno funkcioniranje ekosistema.

Naša brezbržnost do vseh teh vrst, ki izumirajo, verjetno izhaja iz tega, da antropocentrično ocenjujemo, da jih ne potrebujemo?

Mi zelo ostro in deterministično ločimo koristne in nekoristne vrste. Če pa jih ne poznamo, pa še toliko bolj nimamo nobene moralne ovire, da pri tem procesu zmanjševanja biotske raznovrstnosti ne bi še naprej hladno in brezbržno sodelovali.

Koliko upov glede na vaše izkušnje s študenti pa polagate na mlado generacijo?

Mislim, da je mlada generacija ujetnik vrednot potrošništva, ki jih je predala generacija njihovih staršev. Hkrati pa mlada generacija v

tem trenutku ne kaže prav nobene večje volje, da bi ta sistem vrednot potrošništva dejansko opustila. Če zelo osebno govorim, tudi na naši fakulteti pa tudi na oddelku za geografijo obstajata dve vrsti študentov. Manjša skupina, ki se tega problema sistema vrednot zaveda in tudi osebno skuša ukrepati. Ter prevladujoči del študentov, ki o nujnosti spremembe vrednostnega sistema ne razmišlja. Vendar ne mislim, da je mlada generacija kriva. Cel sistem našega življenja je namreč organiziran tako, da postmaterialistične vrednote, med katere se uvršča tudi večja medgeneracijska odgovornost, nimajo nobenega večjega pomena v družbi in se jih zato ne spoštuje. Tako posameznikom, ki namenjajo

Za Slovenijo sodim, da bi to lahko bila vizija Slovenije po načelih trajnostnega razvoja. Prepričan sem, da ni prebivalca Slovenije, ki se ne bi strinjal s tem, da bi bila Slovenija gospodarsko uspešna, socialno pravična in okoljsko odgovorna.

solidarnosti, prostovoljnemu delu, skrbi za sočloveka določeno skrb, to ne povečuje ugleda v družbi; kvečjemu jim ga zmanjšuje.

Sam sem pripadnik hipijevske generacije in pričakoval sem, da bo ta generacija, ki je solidarnost in nenasilje vrednotila izredno visoko, ustvarila bolj pravičen svet brez orožja in vojsk. To se ni uresničilo. Vseeno pa ta duh 68. leta pogrešam pri sedanjih generaciji. Mislim, da bi se morali tudi bolj odločno postaviti za svoje pravice in imeti več čuta za sočloveka. Tako da bi pričakoval malo večji odpor mlade generacije, ker mislim, da vidijo, da svet preprosto tako ne bo mogel več funkcionirati.

Kako pa ste zadovoljni z odzivom na vaš prispevek k oblikovanju trajnostne vizije Slovenije z naslovom *Kam po krizi*, ki ste ga pripravili skupaj z drugimi intelektualci?

Skupina je svoje razmišljanje v obliki prispevka *Kam po krizi* predala v presojo javnosti. Zdaj prihaja do prvih odzivov: pozitivnih in negativnih. Mislim, da v tem trenutku prevladujejo negativni odzivi. Predvsem iz dveh vidikov. Na eni strani, da gre za utopijo. Na drugi strani pa, da gre za pre-

več »socialistično« (solidarnostno) razmišljanje, ki nima pravega gospodarskega temelja. Kritika gre v tej smeri, da brez gospodarske rasti preprosto ne bo mogoče rešiti okoljskih in socialnih problemov. V tem primeru se gospodarsko rast jemlje količinsko, ne pa kakovostno. Mi pa poudarjamo kakovostno gospodarsko rast in nujnost povečanja materialne blaginje, vendar na bistveno drugačen način in bolj dolgoročno. To pomeni, da bi v določenem času lahko prišlo tudi do stagnacije BDP, ki pa je mimogrede tako ali tako napačen kazalnik blaginje.

Če pa govorim osebno, ne mislim, da je ta dokument idealen. To je prvi osnutek, ki smo ga dobronamerno, in mimogrede brezplačno,

vsi mi naredili. Sredi februarja bo organiziran javni posvet in mislim, da se bo takrat ta razprava šele dobro začela. Predvsem si želimo, in rahla možnost za to obstaja, da bi se naše razmišljanje vsaj nekoliko prelilo v nastajajočo novo strategijo razvoja Slovenije. Kajti če tega prenosa naprej ne bo, potem bo ostalo le upanje na papirju. To pa je seveda premalo. Prav tako si želimo, da bi naše razmišljanje presešlo ideološko razdvojenost. Čeprav nekateri odzivi že kažejo, da se nas obravnava kot neko vladno skupino.

Ali ni eden izmed glavnih problemov Slovenije prav pomanjkanje vizije razvoja? Ni nekega konsenza med strankami. Zaradi tega naš skupni voz velikokrat obstane v blatu prerekanj, katera stranka ima prav.

Vse razumne države, ki imajo neko politično kulturo, so oblikovale nacionalne teme, ki presegajo ideološka nasprotja oziroma strankarsko členitev. Za Slovenijo sodim, da bi to lahko bila vizija Slovenije po načelih trajnostnega razvoja. Prepričan sem, da ni prebivalca Slovenije, ki se ne bi strinjal s tem, da bi bila Slovenija gospodarsko uspešna, socialno pravična in okoljsko

odgovorna. Sam ta dokument Kam po krizi jemljem tudi kot možnost iskanja nekega nacionalnega konsenza. Izzivi, kot so medgeneracijska nasprotja med mlado, zaposleno in upokojensko generacijo, nas čakajo in zdaj je skrajni čas, da se o teh temeljnih problemih začnemo pogovarjati ter da poiščemo neko optimalno soglasje, ki pa seveda ni kompromis na sredi, temveč optimum ne samo dogovarjanja, ampak tudi dogovora. Takšen dogovor potrebujemo. Prav ta vizija trajnostnega razvoja po mojem to omogoča. In če brez kakršnega koli pretiravanja primerjam naravne in človeške potenciale Slovenije z drugimi evropskimi in svetovnimi državami, potem ima Slovenija celo vrsto strateških prednosti. Zato mene, če bomo začeli ukrepati v tej trajnostni smeri, ni prav nič strah za prihodnost naslednjih generacij. Kot vidite, ne govorim kot okoljevarstvenik, ampak želim povezati razvojne in varovalne sestavine v neko optimalno celoto.

Retorika prejšnjega in sedanjega premierja o tem, da bomo svetilnik sveta, pa med najbolj razvitimi v Evropi, je praktično enaka. Ne bi bila dobrodošla sprememba, da bi premier prvenstveno zagovarjal trajnostni razvoj, solidarnost, zadovoljstvo ljudi, ne pa da se gremo tekmovanja z drugimi na račun svoje okolja in socialnih pravic?

Prav odločitev za vizijo, o kateri sva se prej pogovarjala, bi pomenila postopno spremembo tudi vrednostnega sistema. Vendar kljub predhodni kritiki vrednostnega sistema moram povedati, da je občutek solidarnosti v Sloveniji glede na razmere presenetljivo velik. To pomeni, da bi ta potencial lahko izkoristili. Zakaj politika ne gre v tej smeri, mi je pa tudi jasno. Midva se pogovarjava o viziji, ki bi jo v naslednjih desetletjih udeležili. Politika pa je vezana na štiriletno obdobje. To je njena huda pomanjkljivost. Če bi bil dosežen medstrankarski konsenz ob aktivnem sodelovanju civilne družbe, bi Slovenija šla po tej poti. Mislim, da bi se potem tudi parlamentarne stranke s tem »sprijaznile« in delale v tej smeri. Seveda bi še vedno ostala velika

nasprotja. Kar pomeni, da strank zaradi tega ne bi bilo treba odpraviti, kot se morda nekateri bojijo.

Pogrešate bolj zeleno politiko med parlamentarnimi strankami?

Pred volitvami sem si vzel čas in pogledal strankarske programe. Če vzamemo napisana okoljska izhodišča, ne morem reči da gre za antiekološke programe. Od stranke do stranke so sicer razlike. Predvsem se njihova okoljska izhodišča ločijo po tem, ali so del neke razvojne politike ali pa gre bolj za sektorski pristop. Tudi v primerjavi z začetkom 90. let, ko smo tudi Zelenci Slovenije delali svoj program, so ti programi bistveno bolj ekoložirani, kot so bili programi večine takratnih strank. Temeljni problem pa je v tem, da so v političnih programih tudi izhodišča, ki so nasprotna tem okoljskim ciljem. V večini teh programov je zapisano, da je potrebna trajna gospodarska rast ter večja raba naravnih virov in poraba energije. V okoljskem delu programov pa je zapisano, da je treba ohranjati naravo, varovati naravne vire in zmanjševati okoljske pritiske. In potem je vedno tako, da ko govorijo o treh ciljih, gospodarskih, socialnih in okoljskih, sta razporeditev in hierarhija natanko takšni. Najprej je treba uresničiti gospodarske cilje, z gospodarskimi cilji se bodo uresničili socialni cilji in navsezadnje rešili tudi okoljski problemi.

Skrb zbujajoče je tudi, da Slovenija ne dosega zavez o zmanjšanju emisij toplogrednih plinov iz kjotskega sporazuma. Kakšen je, glede na omenjeno, vaš odnos do načrta gradnje šestega bloka TE Šoštanj?

Sam vidim problem gradnje šestega bloka termoelektrarne Šoštanj predvsem v tem, da ohranja enako gospodarsko in energetska strukturo Slovenije. Kar pomeni, da fosilna goriva pomenijo tisto ključno osnovo. Je pa res, to moram pa tudi povedati, da gradnja šestega bloka in opustitev blokov ena, dva in tri v celoti prinaša manjše emisije CO₂ za približno 30 odstotkov. Vendar bo termoelektrarna s tem blokom dejansko obratovala do sredine 21. stoletja. Tako bomo

cilje za zmanjševanje CO₂ do leta 2020 s tem celo uresničili. Po letu 2020 pa jih ne bomo več mogli. Zato se mi z dolgoročnega vidika to ne zdi prava rešitev.

Kaj pa obnovljivi viri energije?

V zadnjem obdobju je najprej nastala stagnacija, nato pa celo rahlo zmanjševanje deleža obnovljivih virov. Zakaj? Ker se je splošna poraba energije povečala bolj, kot se je povečala količina rabe obnovljivih virov. Absolutno bi morali izhajati iz tega, da moramo porabo energije zmanjšati. Nato pa postopno nadomeščati fosilno energijo z obnovljivimi viri energije. Tukaj ima Slovenija veliko priložnost. Ne samo zato, ker bi povečali delež obnovljivih virov in s tem zmanjšali okoljske pritiske.

Mi pa sedaj razmišljamo o tem, kaj bomo najprej naredili. Ali šesti blok termoelektrarne Šoštanj ali drugi blok jedrske elektrarne Krško. Če gremo po tej poti, potem ohranjamo razvojni vzorec, ki se je že do sedaj pokazal, da ne vzdrži dolgoročne kritike tudi iz gospodarskega in finančnega vidika.

Izkušnje Nemčije kažejo, da se z decentralizirano rabo obnovljivih virov in z varčevanjem z energijo odpira ogromno visoko donosnih delovnih mest. Nemčija je v zadnjih treh letih na področju tehnologij obnovljivih virov odprla 100 tisoč delovnih mest. Mi pa razmišljamo, da nam bo to zavrlo razvoj. Lahko bi zgradili množico sončnih elektrarn. Biomasa bi lahko uporabljali ne samo za ogrevanje, temveč tudi za proizvodnjo električne energije. Prav tako bi geotermalno energijo lahko uporabljali za ogrevanje, njene nižje sloje z visokimi

temperaturami pa za proizvodnjo električne energije. Lahko bi koristili vodno energijo za proizvodnjo električne energije tam, kjer je to okoljsko sprejemljivo. Ta mavrica obnovljivih virov energije ne bi imela samo pozitivnih okoljskih ampak po tujih izkušnjah tudi velike gospodarske in socialne koristi, saj bi se zelo povečala zaposlenost.

Veliko zagovornikov jedrske energije vidi v njej alternativo fosilni energiji in s tem zmanjševanju emisij toplogrednih plinov. Kakšno je vaše mnenje o tem?

Zame jedrska energija žal ni alternativa. Zelo bi si želel, da bi bila, ampak ni. Jedrska energija ima celo vrsto strateško hudih pomanjkljivosti. Na prvem mestu bom omenil, morda boste presenečeni,

povezavo miroljubnega in vojaškega atoma. Zame dejstvo, da se lahko izrabljeno jedrsko gorivo, ker vsebuje plutonij, uporablja tudi za izdelavo atomske bombe pomeni, da na ta način nikoli ne bomo prišli do demilitariziranega sveta. Kaj ta povezava pomeni, se kaže v tem trenutku zelo jasno v Iranu. Druga stvar je problematika radioaktivnih odpadkov. Ti so iz etičnega vidika skrajno sporni, saj bomo tisoče naslednjih generacij obremenili s skrbjo za naše radioaktivne odpadke. Mi za izrabljeno jedrsko gorivo v tem trenutku na

svetu nimamo rešenega problema skladiščenja. Zame niso problem nizko in srednje radioaktivni odpadki. Problem je izrabljeno jedrsko gorivo, ki je sedaj v celoti na območju jedrske elektrarne Krško. Treba je omeniti še možnost terorističnega napada in jedrskih nesreč predvsem zaradi človeškega faktorja. Razlogov je torej več kot dovolj, da jedrska energija ni alternativa. Mi pa sedaj razmišljamo o tem, kaj bomo najprej naredili. Ali šesti blok termoelektrarne Šoštanj ali drugi blok jedrske elektrarne Krško. Če gremo po tej poti, potem ohranjamo razvojni vzorec, ki se je že do sedaj pokazal, da ne vzdrži dolgoročne kritike tudi iz gospodarskega in finančnega vidika. Takšen razvojni vzorec zanesljivo ne more biti uspešen, saj je skregan z univerzalnimi planetarnimi omejitvami.

Glede na vse, o čemer sva se pogovarjala, o solidarnosti, trajnostnem razvoju in ne nazadnje tudi o demilitarizaciji, se mi zdi, da bi zelena stranka v Sloveniji s takšnim programom vsekakor imela veliko podpornikov.

Sam sodim, da je v Sloveniji zanesljivo kar precejšen potencial za eno eko-socialno stranko. Po mojem bi kakšnih 10 odstotkov takšna stranka zagotovo dobila. Problem je predvsem v tem, da je politično zelena scena zelo razdrobljena. Dejansko bi potrebovali angažirano mlajšo generacijo, ki bi na teh čereh preteklega okoljskega razvoja in tudi določenega pozitivnega slovesa, ki so ga Zelenci Slovenije imeli v 90. letih, lahko gradila naprej.

RAZGLEDI^{net}

komentarji analize refleksije

Mediji, propaganda in blažena nevednost

Zamislimo si naslednjo možno situacijo, pravzaprav celo situacijo v aktualnih diktatorskih režimih. V Sloveniji dobi volitve ekstremni nacionalist po imenu Ekscelentni in postane predsednik vlade. Tako kot njegovi predhodniki si v celoti podredi medije in pri tem ne ovinkari.

Dr. Boris Vežjak

Njemu lojalen novinar na RTVS, ki si jo je po chavezovsko prisvojil, pripravi prispevek, kjer predstavi stanje X, recimo stanje korupcije v državi. Ali še bolje: stanje o svobodi slovenskih medijev, ki je v resnici alarmantno slabo. Ker je nastavljen neposredno iz kabine ta predsednika vlade, je njegovo interpretacijo dobesedno pripravila vladajoča politična garnitura, pravzaprav predsednik Ekscelentni, in sadila rožice. Je novinar storil kakšen profesionalni kiks?

V običajnih razmerah bi rekli, da veliko več od tega. No, nekaj nadvse podobnega se je pred debelim letom zgodilo pri nas. Novinarja sem prijavil Novinarskemu častnemu razsodišču (NČR). Ker je dobesedno povzel situacijo medijskega lastništva, z grafi in analizo vred, kot jo je slišal iz ust tedanjega predsednika vlade v državnem zboru na slovitih seji o zaupnici vlade novembra 2007. In jo predstavil kot realno dejstvo, ne da bi navedel avtorja. Dolgo sem okleval, kako formulirati kršitev glede na nenavadno ohlapen novinarski kodeks. Na koncu sem svoje obtožbe skrčil le na eno kršitev – na to, da novinar ni jasno navedel svojega vira, torej predsednika vlade. Potem je prišla razsodba NČR: novinar ni storil nobene napake. Bizarno argumentacijo si je mogoče ogledati na njihovi spletni strani. Naj jo na kratko ponovim. Prvič, javnost je po mnenju članov NČR vedela, da ta prispevek povzema predstavitev

predsednika vlade. Ker je vedela, torej ni rabil navesti vira. Drugič, novinar je po njihovem zgolj podajal informacijo, ne komentar (sic!). Kar verjetno pomeni, da je njegov vir, ki je neznan vir, vir tehnega informiranja. In tretjič, po mnenju razsodišča je informacija točna (sic!), ker ni bila ovržena.

Seveda ni res, da je podajal informacijo, temveč je povzel politično oceno predsednika vlade. Ob tem lahko celo pustimo ob strani dejstvo, ali je to storil hote ali ne, torej ali je v formi podajanja informacije podtaknil politični komentar, da bi kot objektivna ocena izzvenela neka politična presoja, s čimer bi seveda postopal pristransko in spolitizirano. S takšno razsodbo se legitimira državno novinarstvo. NČR se je celo strinjalo, da je pravi avtor »informacije« predsednik vlade, saj trdi, da je prav dejstvo, da je bil vir informacije znan, za novinarja razbremenilno do te mere, da ta ne rabi navesti vira, s tem pa ni kršil 4. člena kodeksa, ki zapoveduje navajanje vira. Češ: vsi vemo, da je to interpretacija predsednika vlade, ne novinarja. Res mizerna razlaga! Kajti po svoji naravi ta »informacija« ni novinarska informacija, temveč politična ocena. In s tem, ko novinar ni navedel izvora oziroma vira, iz katerega povzema, je podtaknil politično oceno in jo predstavil kot informacijo. Dikcija NČR, da »bi veljalo na to opozoriti«, kaže le na to, da se NČR ne strinja povsem samo s

sabo in da ni gotovo v pravilnost svoje razsodbe.

Povzeto pojasnilo novinarja pa je še dodatno sodilo v kategorijo grotesknega: »Novinar X v odgovoru na poziv NČR zavrača očitek, da je z zamolčanjem vira za shemi kršil 4. člen kodeksa. Kot pravi, sta bili shemi javnosti predstavljeni ob glasovanju o zaupnici vladi in večkrat v vseh osrednjih medijih že dva tedna pred objavo njegovega prispevka na TVS. Poleg tega je šlo pri prispevku za izziv v oddajo povabljenim gostom, ki so imeli možnost za takojšnjo repliko. Sicer pa ni bil deležen očitkov, da njegovi podatki ne držijo, še pravi novinar X, in omenja 5. člen kodeksa, ki določa, da novinar sme zavrniti pričanje in razkritje vira informacij.«

Povedano na kratko, novinar v isti sapi navaja, da vira podatkov ni navajal, ker je bil vsem znan. V isti sapi pa še, da sme zavrniti njegovo razkritje. Drugih humornih vložkov ne bom komentiral, ker ti povsem zadostujejo.

Kaj je morala te zgodbe? Razsodba NČR legitimira vsako prihodnje ravnanje zvestih novinarjev potencialnega predsednika Ekscelentnega. Osmišlja katerikoli politični propagandizem, tudi najhujše vrste. Želite iztrebiti Jude? Če bo novinar poročal, da jih je treba in bomo vsi vedeli, da le nadvse točno in dobesedno povzema mnenje Ekscelentnega, bo še vedno ostal pošten in profesionalen novinar. Hudo je!

Povedano na kratko, novinar v isti sapi navaja, da vira podatkov ni navajal, ker je bil vsem znan. V isti sapi pa še, da sme zavrniti njegovo razkritje. Drugih humornih vložkov ne bom komentiral, ker ti povsem zadostujejo.

Živela telekracija!

V časih bogov so le-ti tistim, ki so jih hoteli uničiti, najprej odvzeli razum. Sedaj živimo v sekularnih časih, nismo več podložniki, ampak – vsaj teoretsko – subjekti, zato si pamet jemljemo kar sami, seveda z majhno pomočjo info-kruha, našega vsakdanjega, in ogledala – medijev, predvsem televizije, ki s svojo slikovitostjo, hitrostjo in mimobežnostjo dominirajo.

Igor Vidmar

Televizija je po Maršalu (McLuhanu, ne Titu) »hladen« medij, ker zahteva več udeležbe gledalca, ki mora sam zapolniti manjkajoče informacije: kot nalašč za vse več namigovanja, ugibanja in vedeževanja (»kaj bo, ko bo, če bo?«) v naših informativnih oddajah.

In ker živimo tudi v demokraciji, kjer je zajamčena »svoboda tiska«, kot je dejal na »Janševi« TV Borut Pahor, je postala »pravica javnosti«, da vsak dan gleda tiščanje mikrofonov pod nos javnim funkcionarjem, lovljenje po hodnikih oblasti in TV zasede pred domačo hišo, že tako samoumevna, da je meja med normalno žurnalistično vztrajnostjo in zavzetostjo na eni in napadalno vsiljivostjo in voyeurstvom praktično izginila. Skoraj vsi televizijski novinarji se na terenu obnašajo kot paparazzi.

Pa tu ne gre za razkrivanje pomembnih javnih grehov lastnikov in oblastnikov, za odkrivanje skritih ozadij in povezav, klientelizmov in drugih lumparij na škodo javnega denarja in občega dobra nasploh. A resno in temeljito raziskanih in trajno spremljanih zgodb te vrste je malo. Zato pa je toliko več površnega instant-senzacionalizma in tele-novelistične obdelave, v kateri se bistvo stvari, njihovo ozadje rado izgubi v šundru afer in škandalov, skratka tele-noveliziranju in emocionaliziranju banalno »zle« resničnosti zakonitih kraj in sistemskih lopovščin »prvotne akumulacije kapitala«. Ta pristop računa na površnost gledalcev in njihov kratek spomin oz. na kratkotrajno

pozornost. Zadnji primer takšnega »odkrivanja«, ki v resnici »prikriiva«, je melodrama okrog Erjavca – že afera Patria se je umaknila v ozadje, kaj šele Irak, pa že itak nepomembno okolje, da o njegovi stranki, parkirišču »nomenklaturnih« kadrov tretjega ešalona ne govorimo.

Novo vlado bi morala k zaježitvi stihije televizijskega laissez-faira siliti vsaj odgovornost do »nacionalnega interesa« kakovostnih, neodvisnih in pluralnih programov, ki bi bili opora aktivnemu državljanstvu in pluralni kulturi. Ob pristranski »uravnoveženosti« nacionalke in »apolitičnem« senzacionalizmu komercialnih televizij, ki so po definiciji »desne«, pomeni to novo, boljše zakonodajo. Ta se pripravlja, a nenavadno počasi, neodločno, pod vplivom starih lobijev in ideologij in ob pritegnjeni Pahorjevi ročni zavori. To pa utrjuje obstoječo »smer razvoja«, in zato so info-ekrani – od »nacionalnih« do Sveta na Kanalu A (»prva večerna poročila slovenskih televizij«) in Vodušek-Požarjeve InfoTV – vse bolj živo-rumeni.

Pa ne gre le za to, da je celo divje populistični Svet na Kanalu A občasno že bolj gledan od nacionalnega TV Dnevnika – ta si to kar zasluži. Nova kvaliteta razmerja mediji-politika je, da voditelji in voditeljice, pa tudi poročevalci s terena, nastopajo kot ljudski tribuni, zastopniki »malega človeka«, hkrati preiskovalci, tožniki in sodniki afer, ki jih ponavadi dobijo na mobilni krožnik. Pozivajo k odstopom in strašijo javnost s kritičnimi, zaostrenimi, skrajno napetimi

»političnimi razmerami«, ki bodo vsak trenutek šle čez rob. Nazadnje se je trendu pridružila še Mladina z udarnim naslovom »Ukinimo vojsko!«. No, utemeljitev je le zgolj »reformistična«.

Kdo drug se v tej »vroče-hladni« media-/tele-kraciji počuti kot riba v vodi, če ne politik, ki je na oblasti »sprostil« medije in je znan mojster kriznega menedžmenta. Sedaj je obljubil »dogajanje ljudstva« na ulicah, napetost stopnjuje z ustavno obtožbo. Premierjev umik politike iz medijev se ob tem vse bolj kaže kot pristajanje na obstoječe stanje in umik iz resne medijske politike v slog »as tud ti not padu«, »krucefiksa«, »rad bi bil srečen« in jugendstilskega »so what«.

Vprašanje, ali lahko v takšnem ogledalu stvarnosti javnost uzre resnično resničnost, pa morda še kak realen in ne le virtualno-eskapističen izhod iz krize, je enako retorično kot vprašanje, ali taka »četrti veja oblasti«, tako umazano ogledalo stvarnosti, lahko pomaga motivirati svojo publiko za dejavno državljanstvo, za odgovorno udeležbo vseh v čiščenju političnega Avgijevega hleva, ali pa je bolj v interesu profitnih in političnih centrov, da se »štala« še naprej dogaja, frustracija in nemoč gledalcev spriči odtujenega »sistema« povečujeta in z njo tudi želja po udeležbi in možnost za izbruh ulične demokracije, ki se bo spravila na Ertla in Türka, pa še na izbrisane in geje, namesto na lastniško sestavo nove Slovenije in njene politične botre vseh barv.

Novo vlado bi morala k zaježitvi stihije televizijskega laissez-faira siliti vsaj odgovornost do »nacionalnega interesa« kakovostnih, neodvisnih in pluralnih programov, ki bi bili opora aktivnemu državljanstvu in pluralni kulturi.

Pasti reševanja politične kože

Slovenski politiki si svojo »politično kožo« pogosto rešujejo s popolnim zanikanjem kršitev ali pa z navidez pogumnim »prevzemanjem odgovornosti«, pri tem pa pozabljajo, da jih celo v primeru začasnega »političnega preživetja« čaka političen brodolom zaradi zmanjšanja javne podpore.

Igor Mekina

Odstop Karla Erjavca neposredno pred pričakovano razrešitvijo v parlamentu, pa tudi nekatere druge domače afere (zadeva »Ultra« in »Patria« ter nerodni odzivi predsednika države ob nekaterih javnih kritikah), so te dni znova odprli vprašanje odnosa politikov do resnice. Znano je seveda, da politiki pogosto lažejo in pogosto zagrešijo tudi kakšno kršitev. Toda bolj kot njihove neresnice in napake so zanimive metode, s pomočjo katerih se poskušajo rešiti iz primeža javnih kritik.

Primerjava slovenskih »metod reševanja politične kože« z nekaterimi tujimi primeri kaže, da se slovenski politiki še zmeraj oklepajo najbolj preproste, toda hkrati tudi najmanj učinkovite metode odvrčanja javnih obtožb – zanikanja odgovornosti. To metodo pogosto uporabljajo tudi najrazličnejši »šefi« v podjetjih. Preživela je že dva družbena sistema, štiri države in nešteto kritik. Ritual se izvaja tako, da oseba na vodilnem položaju, ki je že objektivno odgovorna za kakšno nepravilnost, do onemoglosti ponavlja »nič nisem kriva«, vse dokler se medijski prah okoli nje zlagoma ne poleže.

Ritual zanikanja odgovornosti

Primer Karla Erjavca je klasičen primer prve oblike »rituala zanikanja odgovornosti«, čeprav je Erjavec na koncu celo sam »odstopil« oziroma je bil »odstopljen.« Erjavca so na koncu odnesle »smeti« oziroma poročilo Računskega sodišča, toda že pred tem mu je bilo dokazano, da je bil tudi nakup osemkolesnikov patria slab, netransparenten in škodljiv za Slovenijo, da zaradi njegovih napak Slovenija ni uspela izpolniti niti svojih mednarodnih obljub. Vendar je

tudi potem, ko je zaradi nakupa patrij posebna skupina tožilcev Erjavca obtožila »nevestnega delal v službi«, Erjavec neomajno vztrajal na ministrskem stolčku. Tudi po vložitvi obtožnega predloga je ostal enako odločen – zatrdil je, da bo na sodišču pač dokazal, da je nedolžen in opozoril na šestdeseterico drugih, ki so bili menda vključeni v ta projekt. Kar je bilo seveda novo zavajanje. Kajti šestdeset drugih oseb zagotovo ni sedelo na stolčku ministra za obrambo, ki je

Primerjava slovenskih »metod reševanja politične kože« z nekaterimi tujimi primeri kaže, da se slovenski politiki še zmeraj oklepajo najbolj preproste, toda hkrati tudi najmanj učinkovite metode odvrčanja javnih obtožb – zanikanja odgovornosti.

na koncu podpisal sporno pogodbo. V večini evropskih držav zato ministri s takšnimi madeži odstopajo. Vendar Erjavca ni odnesla niti naslednja afera, nezakonita prodaja državnega deleža v podjetju Energetika Projekt. Erjavec je svoj odstop napovedal šele tedaj, ko je bilo jasno, da bo razrešen zaradi kritike in poziva Računskega sodišča.

Erjavec seveda ni edini minister, ki so ga ujeli pri neresnicah. Tudi Janez Janša je bil razkrinkan, da je prepisoval govor od Blaira, nato pa se je zlagal, da sta oba prepisovala iz neke Masarykove razprave. Janša se je zlagal tudi tedaj, ko je v vlogi premiera zatrdil, da je bil helikopterski reševalni prevoznik izbran z javnim razpisom, kar se je izkazalo za neresnico. Tudi Janšo so tiskovni predstavniki reševali na »klasičen« način, s sklicevanjem na njegove »lapsuse« in »preobremenjenost« (helikopterski prevozi) ali pa s preprostim zanikanjem krivde (Blairov govor). To metodo sta

v zadnjem času v Sloveniji s pridom uporabila tudi predsednik države Danilo Türk (ob predragem poletu v Sarajevo) in predsednik vlade Borut Pahor (ob slabih gospodarskih kazalcih). Vendar pa je bilo v vseh drugih primerih »zanikanja krivde« z izjemo Erjavčevega težje dokazati osebno odgovornost kršilcev, zato so izostale tudi konkretne »sankcije« za neresnice in napake.

Vendar pa poleg te »klasične« oblike rituala zavračanja odgovornosti ob-

staja še druga, subtilnejša oblika, ki je prevzeta iz »zahodnih« družbenih sistemov. Zanje je značilno predvsem to, da je na videz popolnoma drugačna od tradicionalne metode vztrajnega zanikanja. V skladu s to drugo metodo govorec javno nepričakovano odkrito prizna, da prevzema »polno odgovornost« za vse svoje zgrešene postopke in to, jasno, znova ponavlja tako dolgo, dokler se medijski prah okoli njega počasi ne poleže.

Tipičen primer te metode je na primer ravnanje ameriškega predsednika Kennedyja po neuspešni invaziji na Kubo v Zalivu svinj. Predsednik Kennedy je za neuspeh invazije zasebno krivil CIO, Združeno poveljstvo (Joint Chiefs) vojske in skoraj vse, ki so za invazijo vedeli vnaprej. Vendar je javno sprejel »samostojno odgovornost« in nasprotoval vsakomur, ki ga je poskušal osvoboditi krivde.

Ta »hierarhični model« prevzemanja krivde pa ne le da ni »odnesel« Kennedyja s položaja, nasprotno, uspel

je zaustaviti vse preiskave o tem, kdo od drugih javnih uslužbencev je pravzaprav odgovoren za neuspeh in propad invazije. S tem pa je hkrati onemogočil vse javne razprave o tem, ali je bila neuspešna subverzija proti Kubi sploh moralno opravičljiva. Ta »zahodnjaški« model »prevzemanja odgovornosti« brez posledic je v Sloveniji najbolj doslej elegantno uporabil vodja Zaresa, Gregor Golobič. Golobič je popolno odgovornost za svoje postopke prevzel že ob izbruhu afere »Ultra« in se je javnosti tudi opravičil za svojo »napako«. Toda Golobič istočasno ni odstopil, kar je bila poteza, ki so jo mnogi pričakovali. Potem ko je bil enkrat že ujet pri laži o posojilih Ultri, se je Gregor Golobič po nepotrebnem zapletel še z zanikanjem »reprogramiranja« posojil, kar se je izkazalo za neresnično. Golobič se je ob tem pogosto skliceval na to, da naj bi bili mediji »nepravilni« do njega (in temu pritrjujejo celo nekateri komentatorji), saj naj bi druge politike v podobnih primerih obravnavali bolj blago. On sam pa naj bi obenem celo »priznal« svoje napake, kar naj bi bila nekakšna nova »kvaliteta« v slovenski politiki. Toda ne le da so bili drugi podobni primeri neresnic politikov iz vrste razlogov precej blažji (Golobič je končno lagal zaradi podjetja, katerega solastnik je bil in je lagal kot predsednik stranke, ki si je resnico in resnost izbrala za lastno ime), je Golobič ob tem pozabil povedati, da tudi »prevzemanje krivde« uporablja le kot dimno zaveso, za katero poskuša rešiti lastno (politično) kožo.

Golobičeva metoda »prevzemanja odgovornosti brez odstopa« je po eni strani sicer »modernejša« od »zanika-

Foto: Matic Štojs

Foto: Matic Štojs

nja krivde« Janše, Erjavca, Türka ali Pahorja, po drugi strani pa je morda celo nevarnejša. Model »hierarhične odgovornosti« in zgolj besednega prevzemanja lastnih in postopkov svojih najbližjih sodelavcev na lastna pleča je namreč včasih še slabši, saj plešča državljanje brez kogarkoli, ki bi ga lahko smatrali – za odgovornega. Hierarhična odgovornost namreč ni enaka osebni odgovornosti. Politični voditelji so pogosto pripravljene sebe razglasiti za popolnoma odgovorne za rezultate določenih slavnih odločitev ali politik, ob tem pa to storijo tako, da »prevzemanje odgovornosti« postane vrsta političnega rituala, ki nima nobenih negativnih posledic za voditelja. Nasprotno, z videzom »hrabrega voditelja«, ki ne beži pred odgovornostjo, si nekateri politiki poskušajo celo znova pridobiti zaupanje javnosti. Voditelj lahko obenem »sprejema krivdo« tudi v imenu svojih podrejenih, s čemer si pridobiva njihovo hvaležnost in si zagotavlja lojalnost. Golobič je na primer govoril neresnico zaradi »zaščite podjetja« in svoje priznanje laži na nek nenavaden način celo predstavljal kot svojo novo politično »kvaliteto«.

Pa vendar se tudi v tem ritualu skriva past, ki se je slovenski politiki ne zavedajo dovolj. To dokazujejo številni primeri, ko si politiki kljub hrabremu »prevzemanju odgovornosti« niso uspeli ponovno pridobiti zaupanja javnosti. Najbolj znan je gotovo primer ameriškega predsednika Richarda Nixona. Spomladi leta 1973, ko se je afera Watergate približevala vrhuncu, se je tudi predsednik Nixon poskušal rešiti s »prevzemanjem odgovornosti«. »Koga je potrebno okriviti za to, kar se je v tem primeru zgodilo?

... Za mene bi bilo najbolj enostavno, da okrivim tiste, ki sem jim delegiral odgovornost, da vodijo kampanjo. Toda to bi bil strahopeten postopek ... V vsaki organizaciji mora človek na vrhu nositi odgovornost. Ta odgovornost zato spada sem, pripada temu kabinetu. Jaz jo sprejemam,« je v svojem govoru »hrabro« zatrdil Nixon. Vendar se Nixonu zaradi razsežnosti afere kljub temu ni uspelo »rešiti« s prevzemanjem odgovornosti.

Toda zato se je prav to »posrečilo« mnogim drugim, na primer republikanskemu predsedniškemu kandidatu Johnu McCainu, ki je javno priznal napako, ker je skupaj s še štirimi drugimi senatorji poskušal vplivati na državnega inšpektorja, da bi tako pomagal svojemu prijatelju, bankirju Charlesu Keatingu, od katerega je vsa peterica dobila velika finančna sredstva. McCain je preživel. Toda za kakšno ceno? Ta cena je znana – plačal je precejšnjo ceno v obliki izgube javne podpore. Madež ga je spremljal vse do izgubljenih volitev za predsednika ZDA.

Drugačna odgovornost

Ta primer bi morali poznati tudi slovenski politiki, saj dokazuje, da politiki, ki svojih besed o »prevzemanju odgovornosti« ne pospremijo z odstopom v demokratičnih družbah niti z metodo »popolnega zaničanja« (primer Erjavca) niti z metodo lažnega in praznega »prevzemanja odgovornosti« nikoli ne rešijo svoje politične kože brez posledic. In to predvsem zaradi vpliva »četrte veje oblasti« (medijev) ter izgube javne podpore, ki se prej ali slej pokaže tudi na volitvah. Tudi zato je na lestvici popularnih politikov Gregor Golobič komaj na devetnajstem mestu, Janez

Janša pa na šestnajstem. Napake je javnost očitno predsedniku države Danilu Türku (tretje mesto) zamerila precej manj kot Borutu Pahorju (sedmo mesto), med strankami pa je zelo očiten padec podpore Desusa (3 odstotke) in Zaresa (5,4 odstotka).

Predvsem pa bi politiki, ki si z zaničanjem odgovornosti rešujejo politično kožo, morali vedeti to, kar je v svojih »Načelih politike« vedel že Benjamin Constant, klasik moderne politične teorije. V razpravi o odgovornosti ministrov je zapisal: »Če bi se vsak od načinov, s katerim se povzroča škoda državi, lahko navedel ali opisal v zakonih, potem bi se kodeks odgovornosti spremenil v zgodovinsko-političen traktat, njihova določila pa bi zaobjemala samo preteklost. Ministri bi zlahka iznašli nove načine, da jih v prihodnosti zaobidejo. Zato tudi Angleži, čeprav so slepo privrženi dobesedni vladavini zakona, prekrške, za katere so odgovorni ministri, opisujejo z nedoločenimi besedami »high crimes and misdemeanours«, z besedami, ki ne določajo stopnje in narave dejanja.«

Še več, kot opozarja Benjamin Constant, lahko »minister povzroči veliko zla, ne da bi prekršil eno samo črko pozitivnega zakona in zato, če ne pripravite ustavna sredstva za to, da se zlo zatre in krivec kaznuje, ali da se ga odstavi (in neodgovorni ministri bodo večkrat odstavljeni kot kaznovani), se bodo sredstva za to iznuje iskala izven zakona. Ljudje, prisiljeni, da izigravajo zakonske predpise ali kršijo predpisan postopek, bodo postali prežeti s sovraštvom, postali bodo podli in nasilni. Če ne bodo pred sabo videli jasno načrtano pot, bodo šli po najkrajši, pa tudi po

najmanj predpisani in nevarni poti. V resničnem svetu obstaja sila, ki se ji ni mogoče izogniti z nikakršno spretnostjo.«

Povedano preprosto – tudi slovenski politiki, ki se pogosto izgovarjajo, da s svojimi dejanji niso kršili določenih pozitivnih predpisov, da se jim naj »najprej dokaže« določena kršitev, bi se morali zavedati, da za presojo njihovih dejanj nasploh veljajo drugačna pravila kot za navadne državljanje. Trditev, da minister »niti ni prekršil nobenega zakona«, kadar minister le zavaja javnost ali »malomarno« opravlja svoje delo, zato za ministra ni nikakršno opravičilo. In to že zato, ker lahko ministri v svoji vlogi tako uspešno zaobidejo zakone, da bi bilo natančno naštevanje vseh njihovih kršitev nesmiselno.

Tudi razmišljanje o tem, da bi bilo Računskemu sodišču zaradi »primeru Erjavca« morda potrebno odvzeti možnost, da predsednika vlade pozove k razrešitvi ministrov je – neodgovorno. Kot je povedal že sam predsednik Računskega sodišča Igor Šoltes, je bila trditev vlade, da je predsednik vlade »prisiljen« predlagati razrešitev ministra, netočna, saj poziv Računskega sodišča »nima pravnih učinkov«. Politiki imajo zato še naprej možnost, da si politično kožo rešujejo z odločnim »zaničanjem« ali pa celo bolj zvito, z neiskrenim, praznim »prevzemanjem« odgovornosti. Vendar bo v obeh primerih rezultat slab. Če krivec ne bo že »iznuje« kaznovan »izven zakona« (upajmo, da ne), bodo ceno za njegovo »reševanje« na naslednjih volitvah zagotovo plačali z napačno metodo »rešeni« politik in njegovi rešitelji.

Barack Obama – leto dni kasneje

Nedavno je minila prva obletnica inavguracije prvega temnopoltega predsednika ZDA, človeka, ki je za milijone ljudi po vsem svetu pomenil »novo upanje« in »spremembe«. Velika pričakovanja je zamenjala streznitev. Obama ni udejanjil, kar je obljubljal, oziroma je obljubil neprimerno več, kot je (lahko) storil.

Dario Svetelj

Nerealističnim upom ter naivnim pričakovanjem pogosto sledijo velika razočaranja. Tisto, kar so napovedovali že trezni opazovalci predvolilnega spektakla Baracka Obame, se je uresničilo. Mož, ki je znal obuditi ameriške sanje in vlti novo upanje milijonom, se je hitro pokazal v novi, precej drugačni luči. »Izkazal« se je namreč predvsem kot človek, ki ne izpolnjuje svojih obljub, in kot človek kontinuitete. Navkljub njegovi spektakularni retoriki, nesporni karizmi in igralskim sposobnostim, s čimer je blestel v predvolilni kampanji za predsedniške volitve, ga je mirno mogoče označiti za politika, ki je vse prej kot dosleden in revolucionaren. Bilanca prvega leta njegovega predsednikovanja je prej kilava kot vzpodbudna. Seznam njegovih »grehov« žal postaja vse daljši. Velik padec podpore v ameriški javnosti zato ni nikakršno naključje.

Od obljub do izgovorov in sprenevedanja

Barack Obama ni zaprl Guantanamo, ameriške vojske ni umaknil iz Iraka in Afganistana, ni izpeljal številnih reform, od katerih bi imele korist zlasti depriviligirani prebivalci ZDA ... Pred izvolitvijo je denimo obljubljal, da bo ameriško vojsko odpeljal iz Iraka takoj, ko bo izvoljen. Takoj po izvolitvi je dejal, da bo to storil v naslednjih šestih mesecih. Kasneje je izjavil, da bo to storil v šestnajstih mesecih, nato v triindvajsetih, nazadnje pa takoj, ko bo to mogoče. Ameriška vojska se bo resda postopoma umaknila iz Iraka, vendar je po drugi strani Obama v Afganistan najprej napotil novih 17.000, kasneje pa še 30.000

vojakov. Kot je znano, je ameriški senat nedavno potrdil prav njegov predlog za dodatnih 91,3 milijarde dolarjev za vojni v Iraku in Afganistanu. »Pacifizem«, ki ga je novopečeni Nobelov nagrajenec za mir (!) izžareval v predvolilnih nastopih, je izpuhtel, jasne cilje, s katerimi je pred več kot letom dni navduševal svoje poslušalce in podpornike, so zamenjali izgovori, sprenevedanje in sklepanje med volivci nepriljubljenih kompromisov. Zloglasni zapor za teroristične osumiljence v Guantanamo na Kubi na primer še vedno deluje, čeprav je v predvolilni kampanji Obama večkrat jasno zatrdil, da ga bo kot predsednik nemudoma zaprl. Po izvolitvi je nato izjavil, da o zaprtju razmišlja, nato pa se je pričel izgovarjati, da za njegovo zaprtje oziroma selitev ni denarja. Očitno ga še dolgo časa ne bo, saj se je vmes celo izkazalo, da Obama v imenu nacionalne varnosti podpira celo početje, ki so se odvijala pod njegovim osvojenim predhodnikom Georgeom W. Bushem. Bi sicer lahko bilo drugače, ko pa je njegov »novi« obrambni minister Robert Gates, ki je bil obrambni minister že za časa na vojno hujskaškega Bushovega režima? Obama je od Busha res podedoval šibko gospodarstvo, desetodstotno brezposelnost in porušeno zaupanje v ameriški bančni sistem, vendar mu kljub več kot 700 milijard dolarjev vrednem stimulatorskem paketu ni uspelo oživiti ekonomije in preprečiti, da bi si bančniki in mogotci z Wall Streeta izplačevali bonuse, katerih znižanje je postavil kot prvi pogoj za finančne injekcije bančnemu sektorju.

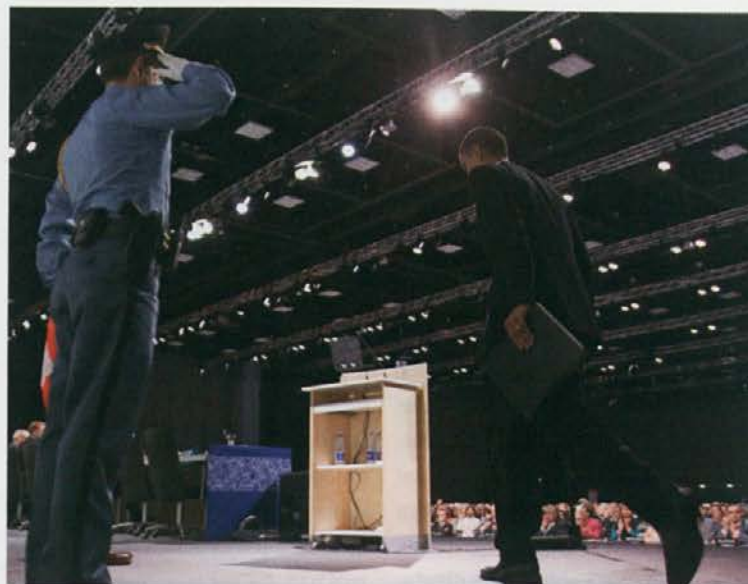

Foto: UN Photo/Mark Garten

Mož, ki je znal obuditi ameriške sanje in vlti novo upanje milijonom, se je hitro pokazal v novi, precej drugačni luči. »Izkazal« se je namreč predvsem kot človek, ki ne izpolnjuje svojih obljub, in kot človek kontinuitete.

Naivna pričakovanja?

Ko Barack Obama govori o spremembah, v bistvu ponuja kontinuiteto, pravijo poznavalci. Najboljši dokaz za to naj bi bili kar člani njegovega kabineta, vsi po vrsti ognjeviti zagovorniki vojne v Iraku, zapriseženi podporniki Izraela za vsako ceno in svetovalci z Wall Streeta. Ali Obami tudi zaradi tega ne uspe okrepiti gospodarstva, izpeljati reforme zdravstvenega sistema in se izogniti večanju proračunskega primanjkljaja? Ali pa je Obama samo odličen igralec in še boljši lažnivec, ki počne natanko nasprotno, kot obljublja, kot to meni ameriški zgodovinar in pisatelj Webster Tarpley? Kakorkoli že, kdor je glede Baracka Obame gojil pretirana pričakovanja, najbrž ne razume, kako v resnici deluje ameriška politika. Zlasti na zunanjepolitičnem področju

obstajajo določene usmeritve, ki se ne spreminjajo, ne glede na to, kdo vlada v Beli hiši. Zgodovina uči, da se stališča republikancev in demokratov hitro poenotijo, kadar gre za uveljavljanje državnih interesov, zato je (bilo) iluzorno pričakovati, da se bo z nastopom novega predsednika kar naenkrat spremenilo vse, kar je bilo pereče ali osvojevano pod vladavino Georgea W. Busha. Kar se v ameriški zunanji politiki resnično spremeni, je le pristop k udejanjanju državnih interesov, ne pa njihova vsebina, pravijo poznavalci. Tudi v tej luči je najbrž treba gledati na Obamove dosežke v prvem letu njegovega predsedovanja. Ti za nekatere strokovnjake pač niso drugega, kot le odraz realnih možnosti oziroma dejanskih razmerij moči v ameriški politiki in družbi.

Zrcalce, zrcalce na steni povej ...

Vsi imamo svoje probleme. Evropejci s snegom, Američani z zdravjem, Rusi z vodko in Afričani z vodo. Vsi skupaj pa smo se še lepo skopali v globalni recesiji. A ker se vsaj razvit del sveta smatra za svetovljane, obstajajo pri njem razne mednarodne in državne organizacije, pri katerih po kupu izpolnjene birokratske solate morda celo dobite kakšno pomoč.

Simon Rajbar

... kdo najbolj radodaren v deželi je tej

En velik plastičen zaboj, v njem pa šotor za deset oseb, odeje za tla, še deset spalnih vreč ter dve mreži proti komarjem. Da ne boste za vedno rabili živeti v šotoru, paket vključuje še orodje za rekonstrukcijo, kar po sliki sodeč pomeni mini sekirico, zložljivo vojaško lopato, kladivo ter neprepoznavno stvar z lesenim držalom. Za finese pa je vključeno še manjše orodje, kot so klešče, meter in vrv. Sem najbrž spada še žaga, ki pa je na sliki t. i. shleterbox oziroma zaboja za vzpostavitev zasilnega domovanja postavljena poleg osnovnih šolskih potrebščin. Torej, če se poruši hiša, izbruhne vulkan ali mesto z zemljo zravnava potres, je najpomembneje, da otroci ostanejo v šolah. Tudi če ni učiteljev, ki bi jih učili. Ker je potrebno še piti in jesti, so priloženi zložljivi nosilni prtljažnik za vodo, po domače vrečka z zamaškom, ter tablete za njeno prečiščevanje. Poleg posode in jedilnega pribora dobite še mini štedilničič, ki bojda deluje na različna goriva. Karkoli pač že imate pri roki za podkurit. Ker paket ne vključuje hrane in vode, so v zabojniku v vrednosti 550 € še nepremočljivi anoraki, s katerimi se po rekonstrukciji hiš in spremljanju otrok v šolo lahko odpravite na lov za pijačo in jedačo. Da, lahko bi rekli, da smo se iz prejšnjih naravnih katastrof že nekaj naučili in vemo, kako se stvari streže.

Tako je nekemu evropskemu ambasadorju 12. januarja zazvonil telefon. »Halo ...?« zaspano dvigne slušalko in se zmrduje, ker ga motijo ob tej nebožji uri. »Nadvse lepo pozdravljeni,« mu v polomljeni angleščini govori

glas z druge strani, »pri nas imamo eno majhno krizo ...« Pa vse je že kazalo na lep zaključek dneva. »Ja, kaj pa je?« iz službene dolžnosti vpraša ambasador. Klicatelj v nadejanju čim večje pomoči gospodu ambasadorju pove, da je potres na Haitiju terjal že več kot sto tisoč žrtev, da je ranjenih še dvakrat toliko, milijon ljudi nima strehe nad glavo, porušene pa so tudi bolnišnice, tako da jim preti tudi nevarnost izbruha kakšne epidemije. Ambasador je medtem že pogoooglal natančno lokacijo Haitija ter se spomnil, da tam deluje nekakšna misija OZN. Klicatelj mu obzirno pove, da tudi od nje ni ostalo kaj dosti. »Ne skrbite, za vas imamo pravo stvar!« sporoči klicatelju in tajnici naroči, naj takoj zjutraj v pisarno zbobna vse medije, pred njimi pa še kozmetičarko.

... kdo najbolj bogat v deželi je tej
V dogovoru z drugimi državami in

organizacijami, hvala bogu, poleg zabojnikov za preživetje na Haiti pošljejo vse, kar se poslati da. Pomoči je kljub temu premalo in ljudje se med seboj dobesečno pobijajo za skodelico riža. Zaradi zgrešene agrarne politike razparceliranja zemlje na majhne kose, na kateri kmetje ne premorejo niti samozadostne pridelave, se je ogromno ljudi naselilo v slume ob velikih mestih. Črne in varnostno neprimerne gradnje so najbrž tudi botrovale uničenju polovice glavnega mesta Port-au-Prince. Poleg tega ima Haiti burno zgodovino intervenciranja tujih sil, ekonomski sistem pa funkcionira večinoma zaradi mednarodnih donacij in posojil Svetovne banke. V zameno je država seveda morala liberalizirati gospodarstvo, donatorji so dobili razne prostotrgovinske ugodnosti, multinacionalke pa so z nizkimi cenami uničile še preostalo domačo industrijo. Pogoste

naravne katastrofe, zastrašujoče krčenje gozdov, državni udari in organiziran kriminal že desetletja držijo civilno družbo v otopelosti. Zunanje diktiranje razvoja in neobstoj lastnih civilnih institucij tako ostaja glavni problem Haitija. Po prvih šokih bo že tako zadolžena država v obdobju rekonstrukcije morala najemati nova posojila pod novimi pogoji, s katerimi bo plačevala gradbena in sanitarna dela podjetjem večinoma iz držav, od koder je posojila sploh dobila.

Tako se lahko zahodni gospodje v kravatah zjutraj z veseljem pogledajo v ogledalo, potegnejo trebuh noter ter si ob pomežiku lastne podobe zaželijo lep dan. Nekim revežem tretjega sveta sredi oceana so najprej poslali pomoč, nato pa v zameno za nekaj popravkov na papirju omogočili še izdatno posojilo. Za včeraj, danes in jutri so opravili dovolj dobrih del.

Foto: UN Photo/Marco Dormino

Večni boj za črno zlato

Iraška tla so že tisočletja bila prostor mešanja različnih narodov, civilizacij, kulturnih dosežkov in znanstvenih dognanj. Hkrati je ta isti prostor pomenil boj za dobrine, ki jih je priskrbela narava, vštrevši iraško nafto.

Sami Al-Daghistani

Zaradi odkritja nafte v Iraku leta 1908 se je zahodnim velesilam porodil apetit po dominaciji geografskega področja Iraka. Začetki iraškega nafnega odkritja pripadajo Bizantincem in Britancem. Turško naftno podjetje (TPC) je bilo leta 1911 ustanovljeno s strani VB, ki je kmalu zatem odprlo vrata Nizozemcem, Nemcem in ZDA. Začela se je politika monopola – TPC je začel z odkrivanjem naftnih polj v Iraku z namenom, da bi se znebil kompetence in da bi lahko začel tekmovati z največjimi naftnimi podjetji iz ZDA. Zahodni spori glede iraške nafte tako segajo v čas pred prvo svetovno vojno. Da bi si te sile zagotovile nadzor nad naftnimi polji, so začele osnovati vojaško silo, izvajati politični pritisk nad iraško vlado in delovati v prid tujim podjetjem za čim hitrejši in obsežnejši nadzor. Od leta 1958 dalje (ko je iraška vlada začela z nacionalizacijo nafte in jo v polni meri izvedla v 70-ih, kar je

omogočilo visok življenjski standard slehernemu prebivalcu Iraka) so na iraško sceno prišle ZDA s preudarnimi intervencijami glede Iraka, za katerega so se bale, da bi lahko postal eden izmed sovjetskih satelitov.

Začetek vmešavanja ZDA

Kakor leta 2003 so ZDA tudi v 50-ih pestile nestabilnost zunanje politike glede na rivalstvo s SZ, konservativna medijska propaganda in pohlep po nafti. Irak je bil že od nekdaj primeren tarča zunanje politike ZDA, ki pa je skozi čas pridobil na državni moči in tehnično-kulturnem razcvetu, ki je spominjal na abasidski kalifat, ter se tako distanciral od arabskega panarabizma in se osredotočil na iraški nacionalizem, zavoljo osnovanja iraške identitete, a le za kratek čas. Sile zavojevalcev so bile premočne. Ne glede na »zgodnji apetit« ZDA po Iraku, se je takratni predsednik Eisenhower zavedal razsežnosti vojaške okupacije in posledic invazije na Irak

na eni in moči diplomacije na drugi strani, zato se je intervenciji bilo možno izogniti. Leta 1973 se pojavijo neklasificirani britanski dokumenti, ki nakazujejo, da si je bila administracija ZDA željna zagotoviti lastne zaloge nafte, zato naj bi OPEC podaljšal sankcije na iraško nafto. Pentagon je skrbno načrtoval zaseg naftnih vrelcev v Saudski Arabiji, Kuvajtu in Abu Dhabiju. Tajna policija VB pa je preudarjala možnosti za uporabo sile v vojne namene. Večina politično-vojaških intervencij v Iraku od prve svetovne vojne dalje (zatrje iraškega revolta leta 1920 proti kolonizatorjem VB; spodbujanje iransko-iraške vojne 1980–1988; prva in druga zalivska vojna; 12 let sankcij od leta 1991 do 2003) je bila v službi destabilizacije Iraka kot suverene države, bodisi politično bodisi skozi spekter sankcij, postavljenih s strani ZDA in ZN. Zgodovinski kolonizator VB je tako moral odstopiti mesto ZDA in

podreditev VB okupacijski politiki Bele hiše je bil edini izhod. Iraško naftno podjetje (Iraq Petroleum Company) so začeli dominirati britanski in ameriški naftni konglomerati, ki so nadzirali tri četrtine iraških državnih rezerv, in ustanavljati produkcijo preko koncesij v Iraku, navkljub protestom francoskih naftnih partnerjev in iraške vlade. Umetno postavljene meje arabskega sveta (tudi Iraka) so se neprestano spreminjale.

Druga zalivska vojna in moč naftne mašinerije

Nato se zgodi druga zalivska vojna. Razlogov za napad na Irak je preveč. Ponovno se začrtajo iraške meje in nove količine izvožene nafte. Desetletja dolg trud ZDA za postavitev ameriške dominacije nad Irakom (ki hrani druge največje zaloge nafte – 115 milijard sodčkov – in največje neraziskane rezerve nafte na svetu) je tako spet postavljen. Mednarodna naftna industrija je zmeraj sodelovala v vojnah proti Iraku, korporacije pa so bile največji benefitor sleherne invazije. Čeprav je sam predsednik ZDA, G. W. Bush, zatrdil, da ni bilo nikakršnih indicij, da je vojna v Iraku »vojna za nafto«, so se mesece pred napadom leta 2003 sestali predstavniki zunanjega ministrstva in t. i. »Naftne in energijske delovne skupine« (OEWG), da bi pripravili pot za odprtje Iraka svetovnemu trgu in tujim naftnim investitorjem. Zakon o nafti, predlagan s strani »iraškega združenja ministrov« v četrtem letu okupacije, leta 2007, je virtualni duplikat načrta, ki so ga ZDA in predstavniki naftnih industrij predložili v Houstonu pred »liberalno osvoboditvijo države«. Namen – podati iraško nafto v roke tujim podjetjem: ruskim, kitajskim, indijskim, vseeno pa so pogodbe dobile zahodne družbe –

Foto: UN Photo/John Isaac

Shell, Bp, Exxon-Mobil idr. Centralna vlada v Bagdadu nima nikakršnih pristojnosti pri odločanju glede iraške nafte, temveč to delo opravljajo fantomski posamezniki, katere zakonodaja štiti in jim omogoča podpise avtoriziranih dolgoročnih pogodb s tujimi podjetji, ki jim omogočajo nadzor nad produkcijo, razvojem tehnologij, prodajo in 30-letno lastništvo le-te, od katerih imajo neposredno kar 70 % zaslužka. Iraške institucije so šibke, iraška zemlja in nafta »razprodani«. Leta 2008 je iraški sodeček nafte stal pičila dva dolarja, kar ga uvršča na samo dno svetovnega trga. In glede na sedanje stanje v državi ter predvidljivo prihodnost cen nafte na svetovnih tržiščih, so iraške naftne rezerve najbolj profitne, kdorkoli jih že poseduje. Pogodbe zavezujejo tuje podjetnike le za 12,5 % izplačila iraški vladi. Država tako postaja vse bolj izčrpana, tuji investitorji vse bogatejši. Pod takimi pogoji se mednarodne naftne družbe, mednarodna skupnost in zahodne velesile lahko posmehujejo Iraku in njegovi »suverenosti«, zato ne preseneča, da so t. i. koalicijske sile naletele na tako silovit vseiraški upor. Nobena izmed pogodb niti zakon o naftnem poslovanju (za katerimi stojijo ZDA) ne predstavlja interesov iraškega naroda in države, temveč temelji na jasnih naklepih osiromašiti iraško prebivalstvo.

Vprašanje nafte in kurdska regionalna vlada

Zapleta pa se tudi na severu Iraka s kurdsko regionalno vlado, ki je začela brez odobranj centralne bagdadske vlade izvažati in prodajati iraško nafto. Samo v letu 2008 je kurdska vlada dovolila kar 35 tujim podjetjem, da nadgradijo dosedanja naftna in plinska polja in ustvarijo nova. Nevarnost kurdskih poslovanj tiči v tem, da večina teh pogodb vključuje tudi delo na arabskih poljih (v in blizu arabskih mest in regij), ki si jih je začela polaščati kurdska vlada, izven enklav Erbila, Dahouka in Sulejmanije, kot so Mosul, Kirkuk in druga. Iraška suverenost je izdana. Že od prve svetovne vojne dalje, še pred samim nastankom moderne države Irak. Vse pogodbe in eksploatacija državnega (predvsem gospodarskega in kulturnega) bogastva so rezultat neposredne agresije na iraško prebivalstvo.

Foto: UN Photo/John Isaac

Naraščajoča moč Kitajske

Jasmina Založnik

Učenje z zgledom temelji na opazovanju in ustreznem ponavljanju že videne akcije. Glede na čas oddaljenosti in stopnjo mentalnega razvoja, poteka učenje z zgledom pri odraslih bistveno drugače kot pri otrocih. V kolikor otroci akcije velikoga Drugega dobesečno ponavljajo, odrasli videne akcije pogosto ponovijo z določenimi izboljšavami oziroma vsaj njenim poskusom. Pri odraslih se tako pogosteje kot z učenjem z zgledom srečamo z učenjem na napakah. Tovrstnih primerov je nešteto, razlikujejo se po širini in moči. Eden izmed šolskih primerov učenja na napaki in učenja z izboljšanjem in premeščanjem je gospodarsko (politični) primer Kitajske.

Zgodovina zahodne civilizacije kaže na postopke in procese, ki so se v času pomembno spremenili, vendar ohranili bistvo – vidno eksploatacijo in invazijo. Nasilno eksploatacijo zahodnih narodov sicer beležimo že od prazgodovine naprej, vendar je le-ta svoje širše politične dimenzije razkrila šele v 15. stoletju s kolonizacijskimi procesi. Kljub spreminjanju oblik kolonializma skozi stoletja je njegovo bistvo ostalo nespremenjeno – okronano s samozaverovanostjo/suverenostjo zahodne civilizacije. Vera v moč se danes počasi razblinja in sesuva, razkriva pa tudi bistvene točke strateško napačnih potez. Povedano drugače, kitajski prevladi danes več ni mogoče ubezati, znašli smo se pred vrati »Velikega obračuna«. To je torej cena, ki jo plačujemo za pohlep, nasilje in narcizem.

S tem ne mislim, da Kitajska predstavlja edini trn v peti v naši bogati zgodovini, je pa vsekakor prav Kitajska tista, za katero predpostavljamo, da je ni več možno ustaviti. Zahod je imel vselej sovražnika, ki ga je tudi vselej bolj ali manj uspešno ukrotil. Ukrotili smo Bližnji vzhod, ukrotili Srednjo in Južno Ameriko,

Afriko smo tako vselej jemali le kot poligon za urjenje vojaških moči in Japonski smo dokazali, da obstajajo meje.

Država s 1,3 milijona prebivalcev je za razliko od majhnih, ali vsaj šibkih, danes ne le največja država na svetu, temveč jo ekonomski indeksi prepoznavajo kot najhitreje rastočo državo (v periodiki 10 let ji je uspelo podvojiti BDP). Ob vsem tem pa so statistični kazalci tudi pokazali, da se je Kitajski v zadnjem letu, torej v času velike gospodarske krize, uspelo povzdigniti iz tretjega mesta na drugo na lestvici gospodarskih velesil. Preračunljiva gospodarska računica in temeljne gospodarske reforme zadnjih dvajsetih let so temeljni vzrok kitajske gospodarske, ekonomske in geopolitične preobrazbe. V času odprtja svojih meja tudi za tuje investitorje je investicijski delež v kitajsko gospodarstvo presegel 50 % delež vseh investicij. Na ta način pa Kitajsko postavil na srebrno stopničko v konkurenci držav po odstotnem deležu tujih vlagateljev. Strategija posredne kolonizacije, ki jo je Zahod vršil nad Kitajsko skozi gospodarski sektor, se je izkazala kot spodletela. Kitajska je namreč prav to potezo sprejela z namenom, da jo dolgoročno obrne sebi v prid (na eni strani s podpisanim vsaj 51 % lastništvom gospodarskih subjektov, na drugi z ohranjanjem »neurejene« zakonodaje, ki posredno ali neposredno pritiče gospodarskemu sektorju (patenti, kopiranje, uporaba strupenih materialov, neurejena delovna zakonodaja, nespoštovanje človekovih pravic, pragmatizem, usmerjen na račun individuumov ...). Grozi nam torej država, ki prisega na najkrutejše načine eksploatacije, ki se bistveno ne razlikujejo od taboriščnih režimov. Žal le-teh, kljub upadanju investiranja, ni mogoče popraviti. Zahod naj plača in Zahod bo plačal, Zahod že plačuje davek za napake, storjene

Foto: UN Photo/Eskinder Debebe

Kitajska se je od Zahoda veliko naučila. Na propad obsojene strategije boja, nasilnega kolonializma se je lotila na mnogo bolj prefinjen in hkrati ciljno targetiran način.

v zgodovini, napake, izhajajoče na kratkoročnih vizijah, ki izhajajo neposredno iz političnega načina vodenja in gospodarskega planiranja. Parlamentarno oblikovane države, v katerih na štiri leta poteka menjava politične elite, so vsekakor pogubne za razvoj. Vladanje je osnovano strateško v bližnjo bodočnost, torej za nadaljnja štiri leta. Za razliko od zahodnih držav ima Kitajska izdelane dolgoročne gospodarske načrte, s katerimi neizpodbitno postaja vladajoča velesila. Njena naraščajoča moč je odraz ubiranja drugačnega, mirnega, newage poslovnega jezika, ki ga opažamo predvsem v odnosu, pogajanjih in načinu sklepanja partnerstev v državah tretjega sveta.

Od leta 2006 opažamo povečano vlaganje Kitajske v infrastrukturo držav tretjega sveta, pri čemer svoja dejanja beleži pod prizmo pomoči le-tem. Politični jezik svoja dejanja naslavlja z željo po oblikovanju skupnega dobrega, želje po harmonični, brezvojni ureditvi sveta. Nastop politikov in gospodarstvenikov temelji na repetativnem ponavljanju o doslednem spoštovanju afriških držav in podpori teh držav pri njih-

vem gospodarskem razvoju. Kitajsko-afriško prijateljstvo izhaja tudi iz pozitivnega spomina Afrike na Kitajsko. Kitajska namreč za razliko od Zahoda (še) nima madeža v afriški zgodovini in je zaradi tega sprejeta kot potencialna rešiteljica. Na podlagi spremljave nekaterih ekonomskih kazalcev in zemljevidov kitajskih vložkov v afriške države kmalu spoznamo, da je linija preboja, plan vlaganj le nova in še bolj prefinjena kolonialistična oblika, ki bo morda v prihodnje sicer zmanjšala revščino, a hkrati tudi povečala (ekonomsko) neenakost.

Kitajska se je od Zahoda veliko naučila. Na propad obsojene strategije boja, nasilnega kolonializma se je lotila na mnogo bolj prefinjen in hkrati ciljno targetiran način. Kot podlago je vzela lastno izkušnjo s t. i. posredno kolonializacijo in svojo podporo in dobre meddržavne in medkontinentalne odnose osnovala na gospodarskem in ne samo političnem nivoju. Vložek v nepremičnine ji bo omogočal hiter, neposreden in lahkoten dostop do afriškega bogastva, saj ostalo v bistvu za preživetje in krepitev svoje moči niti ne potrebujejo.

Samokastracija je in!

Stranski učinki industrializacije, onesnaževalci okolja, se že od srede 19. stoletja razlivajo po rečnih strugah, v kanalizacijo, zastrupljajo podtalnico, zemljo, hrano ter živa bitja. Trajno. Deseletje za desetletjem ribam, vretenčarjem, kot so plazilci, ptiči in sesalci, te kemikalije povzročajo poškodbe neuroendokrinega sistema, spremembe v razmerju spola, deformiranost spolnih organov, neplodnost ter – nobeno presenečenje – celo vrsto karcinogenih obolenj, za katere bi s preostankom humorja lahko rekli, da so zadnji hit na področju bolezenske diagnostike. In nekako imam občutek, da odgovorov za tako radikalno namnožitve rakavega tkiva in drugih anomalij ne išče nihče. V Sloveniji imamo eno izmed najvišjih stopenj karcinogenih obolenj. Ni to alarmanten podatek? Razlog dovolj, da pospešeno reagirajo pristojni organi in s polic spravijo vsaj snovi, za katere se že dalj časa ve, da so nevarne in poskrbijo za preventivo?

Kajti t. i. hormonske motilce najdemo v številnih predmetih vsakdanjega življenja. Jasno, v kontracepcijskih tabletkah. Umetnih snoveh. Pesticidih. Hrani. Oddajajo pa jih tudi gospodinjski aparati, oblačila, pohištvo ... Stroka je do sedaj prepoznala vsaj enainpetdeset sintetičnih kemikalij, ki povzročajo hormonske motnje. Največ težav z visoko vsebnostjo nitratov, pesticidov in njihovih razgradnih produktov imamo v severovzhodnem delu Slovenije, v Savinjski, Dravski in Murski kotlini. In kot da ni že dovolj nepitnih voda, imamo v prosti prodaji še vedno pet pesticidov, ki so prepoznani kot hormonski motilci prve stopnje. Padati bi morale glave. Zdaj že prepovedani atrazin (herbicid)

pa bo ponekod v slovenskem vodovju ostal veliko dlje, kot menijo nekateri gospodje, ki pijejo ustekleničeno vodo iz francoskih Alp. In glede na zainteresiranost in reakcijski čas (ki spominja na stoodstotno invalidnost) pristojnih institucij, da bi se lotile posledic (če že vzrokom niso same kos), se zdi, da hoče človeška nespametnost za veliki finale kastrirati svojo vrsto.

To so neprostoovoljno dokazali žabci, ki so sodelovali pri poskusih na Univerzi Kalifornija, kjer preučujejo vpliv atrazina na žabe. Hormonski sistem žab je identičen vsem vretenčarjem. Tako kot pri človeku, le da moramo ob sklepanju na učinke toksinov upoštevati razliko v hitrosti izmenjave generacij. In pri koncentraciji atrazina, ki nekako ustreza zrnju peska v olimpijskem bazenu (to je koncentracija, ki naj bi bila v okolju še dopustna za človeško populacijo), se je zgodilo, da so se samcem poleg testisov razvili še ovariji. In višja, kot je bila koncentracija, tem manj je bil žabec žabec, temveč žaba.

Malo počasneje, pa vendar z enakim učinkom, kemijska onesnaženost in neprestana izpostavljenost sevanju, nezdravemu načinu življenja, mrtvi hrani pri zahodnjaških moških povzročajo, da se je število spermijev v štiridesetih letih razpolovilo, moška neplodnost pa se je povečala za štirikratno. Približno četrtnina ni več sposobna imeti otrok. Zniževanje testosterona ustvarja nov civilizacijski problem. Problem »nove moškosti«, njegove feminizacije in krize identitete. A raje se pravi dec samokastrira, kot da bi izločil nevarne snovi iz proizvodnih procesov in s tem izgubil nekaj milijonov, dolgoročno pa poskrbel za bolj zdrave čase. Tipično, a ne?

Duh časa

»Vizija brez dejanj je sanjarjenje, dejanja brez vizije so nočna mora.« Ta stara japonska modrost, ki jo je na svoji predstavitvi pred parlamentom nedavno uporabil bodoči evropski komisar za okolje Janez Potočnik, po moje odlično pojasnjuje, zakaj potrebujemo vizijo in politiko, ki temelji na dobrih strokovnih analizah, znanju in trdnih dokazih. V času, ko smo vsakodnevno bombardirani s propagandnimi floskulami ali »modrostmi« za vsakodnevno politično rabo, ko smo predozirani s teorijo in neskončno lačni pravih dejanj, bi bilo gotovo koristno, ko bi se pogostejše spomnili zgoraj omenjenih besed. Tudi besed, ki jih je nekoč izrekel Mahatma Gandhi o poti, ki vodi v duhovni propad. V duhovni propad po njegovo namreč vodijo politika brez načel, blaginja brez dela, trgovina brez poštenja, zabava brez vesti, izobraževanje brez vzgoje, znanost brez človečnosti in življenje brez vere. Je tu potrebno še kaj dodati? Gotovo, a predvsem se ob tem velja globoko zamisliti. Najbrž ni potrebno posebej dokazovati, da v sodobnem svetu in času, ki ga živimo, res ne primanjkuje ničesar od zgoraj navedenega. Kar po moje kronično primanjkuje, je več zavedanja o resničnih vrednotah v življenju. Svet namreč trenutno ni v nezavidljivem stanju zaradi tega, ker se množice ljudi tega zavedajo in se držijo osnovnih moralnih zapovedi. Ne, ta svet je v poraznem stanju zaradi množice ljudi, ki preveč razmišljajo o nepomembnih rečeh in jim je za svet, ki jih obdaja, prekleto malo mar. Da nas vse bolj navdaja občutek, da se bližamo katastrofi na lokalni in globalni ravni, je kajpada več razlogov.

Eden pomembnejših se, vsaj zame, skriva v tem, da črede nenehno stavijo na pastirje dvomljivih kvalitet, moralno vprašljivih dejanj in ciljev ter navadno pričnejo razmišljati šele takrat, ko je že prepozno. Ali ni že prav neverjetno, kolikokrat lahko ljudje padejo na iste štose? In kako dolgo so pripravljene upati in verjeti? Ljudstvo običajno povsem brez vsakršne osnove upa na boljše čase, medtem ko jih njihovi voditelji živijo. Kako močno se mora razgaliti nesposobnost voditeljev, da se končno oblikuje zadostna kritična masa, ki nato doseže resnične spremembe, se sprašujem v teh nespodbudnih časih. Koliko praznih obljub mora pogoltniti nevednež, preden se zave, kako žejnega in lačnega ga želijo oblastniki prepeljati čez vodo? In to še na njegov račun oziroma za njegov denar. Kot da zgodovina ne bi bila dovolj poučna učiteljica! Kot da davkoplačevalci na koncu ne plačamo za vse zablode! Tako lastne kot tudi zablode politik(ant)ov. No, v naši neskončno spolitizirani deželi najrazličnejših afer to očitno nikogar ne (z)moti. Igra se nadaljuje, čeprav se na domačem parketu nenehno vrtijo eni in isti plesalci, ki bolj ali manj (ne)spretno zamenjujejo samo stranke in svoje vloge, nikakor pa ne svojih slabih navad. Ja, ladja tone, gospodje pa še vedno upirajo pogled v preteklost, namesto v prihodnost. Padajo obljube, za katere urešničitve je le malo možnosti in še manj resnične volje. In politiki še vedno sklepajo kompromise, zavezništva ali koalicije samo zaradi lastnih koristi ali koristi lastnih strank. Lepo, kajne?

Tagtraum v Sarajevu

Samir Osmančević (Gradec), prevod Darinko Kores Jacks

Sredi januarja tega leta v Sarajevu: po napornem dnevu sedim v malce kičasti psevdodalmatinski restavraciji z izvrstno hrano in čudno dobrim, čudno suhim hrvaškim vinom ter sredi hrupa, ki ga proizvaja alkoholizirana šestčlanska družba za sosednjo mizo, v trenutku dojamem, da sem v vsej restavraciji trezen edino jaz. Natakariji so spretno (ampak za trezno oko vendarle neuspešno) poskušali prikriti lahko in diskretno omamljenost - za razliko od kitarista in pevcu, ki je ob pijači za šankom iz kdo bi vedel katerega razloga mahal z rokami. In pri tem celo glasno pel, kar je pravzaprav tudi bilo najbolj čudno za nekoga, ki živi od svojega glasu. Sredi tega veselega kriptodionizičnega kaosa sem se spomnil priljubljene domislice Ernsta Blocha, znanega nemškega filozofa marksističnega upanja in experimentuma mundi: *Ne vem, od kod prihajam, ne vem, kam grem, nasploh me čudi, da sem radosten!* Gre sicer za bavarski pregovor, s katerim želi Bloch pravzaprav v jedru subjekta in sveta, s katerim velja eksperimentirati, ohraniti elementarno pozitivnost (čeprav v skrajni konsekvenci vse to vendarle spominja na metodo izcejanja vode iz puščavskih kaktusov) kot temelj upanja, ki poganja zgodovino. Ali enostavneje: govor je preprosto o prav tisti sarajevski radosti, ki cinično ve, da nima nikakršnih razlogov za samo sebe, radosti, precej utrujeni od same sebe in lastne laži, toda radosti, ki sredi svoje eksistence brez razloga ljudi vendarle ne pušča samih. Morda o prav tisti radosti, ki je po Adornovi trditvi, da po Auschwitzu ni več mogoče pisati poezije, človeštvo vendarle prignala, da gre naprej: ne vede od kod, ne vede kam, brez razloga naprej, brez razloga radostno, a morda vendar na poti k radosti, ki bo nekoč vedela, zakaj je radostna.

Vonj Daydreama

V toliko je lažje dojeti tudi Blochovo trditev, da je »Tagtraum« - torej sanje pri belem dnevu, budne sanje, sanjarjenje - sam temelj utopije in utopičnega mišljenja nasploh. Kakopak Bloch ni mislil na klasične socialnoutopične forme, kot je Morusova imaginarna država. Kot marksist verjetno ni kot Montaigne menil niti tega, da je zgodovina filozofije pravzaprav zgodovina budnih sanj človeštva. Sploh pa ni mislil niti na to, da ljudem na psihološkem nivoju niti v najtežjih trenutkih njihovega zgodovinskega eksistiranja ni mogoče odvzeti nekakšne vere v boljše. Bloch je pod utopijo podrazumeval tisti bizarni »ostanek«, tisto, kar je preostalo iz preteklosti, ki se je poskušala uresničiti v prihodnosti in ki ji to nikdar ni šlo od rok do konca. A upanje živi prav od tega. Bloch je bil ontolog sui generis in lahko bi se upravičeno reklo, da je sredi velike in težko razumljive terminologije imel pred očmi najbolj vsakdanjo človeško eksistenco, ki bi brez izuma »upanja« živel neko povsem drugačno agregatno stanje. Če pogledamo tako na našo (najbližjo in prav zato najbolj oddaljeno) vsakdanjost, na tisto, kar živimo, a česar prav zaradi bližine ne doživljamo, nam postane jasno, da tudi sami živimo ne od nekakšne vere v prihodnost, ampak od naše nikoli povsem uspešne preteklosti, za katero je prihodnost zgolj medij, v katerem se želi realizirati tisto preteklo nedoseženo, tisto še ne. A moč tega preostanka se, vsaj zdi se mi tako, najlažje vidi v močnih literarnih figurah ter v prostorih, kot je balkanski, v prostorih, kjer se nesmiselno vztrajno dogajajo razjarjene ontološke cezure ter se tisto v preteklosti nedoseženo na trenutke v popolnosti loči od prihodnosti in se hkrati v popolnosti

zlije z njo ter pri tem konstatira dionizično sedanjost, ki samo simulira racionalnost. Tam preteklost iz preteklosti zavaja in pritiska kot neodpušljivi kockarski dolg, prihodnost pa se še ne odpira. V takšnih prostorih je mogoče najlažje identificirati Hobsbawmove družbe brez modela, ujetnice lastnega utopičnega ostanka, tako rekoč talke podzemne mrtvodomske radosti, ki se iskreno čudi sami sebi. Kot družbe brez modela, kot provokativni ontološki lapsusi, so takšne ontosocialne entitete prav toposi utopičnega - torej mesta, ki še lahko odidejo po drugi poti proti omenjenemu še ne blochove ontologije še ne biti. Zato je v njih vonj daydreama tako izrazit, zato se lahko zgodi, da se znajdete v restavraciji, kjer ni trezen nihče razen vas. In da se pri tem počutite dobro, čeprav vam modeli, ki ste se jih medtem naučili, jih obvladali in vzeli za svoje, vztrajno pretijo in vas opozarjajo, da ne skačite v dionizični kotel neke radosti, ki meji tako na neznosno lahkost bivanja kakor na norost.

Razlaga sanj

Kajti ti mačehovski warning modeli, ki ste se jih medtem naučili, nimajo samo psihopolitične funkcije samopodrejanja neki vsakdanjosti, ki niti po enem svojem simptomu ni vaša bolezen. Tu so prav zato, da bi prikriji iracionalno racionalnost družbene, tehnološke in subjektivnopsihološke stvarnosti. (Tako je, na primer, v Marcusejevih 60 letih preteklega hladnovojnega stoletja bilo več kot racionalno graditi privatna in luksuzno opremljena atomska zaklonišča, ni pa se bilo racionalno pogajati o možnosti odprave groženj z atomsko bombo, ter se mir - prav kot tudi danes in na vsesplošno neutopično radost vojaške industrije - sploh ni dal definirati brez pojmov vojne, ravnotežja, preventivnih napadov...!)

Ti »realistični«, racionalni modeli so tu prav zato, da bi zamaskirali in masakrirali preteče utopijske ostanke, socialnosatanski višek preteklih utopij in preteklih časov, ki so, vedoč, da se jim sanje nikoli ne bodo uresničile, še znale sanjati tako podnevi kot ponoči.

A v kolikor je, kot smo rekli, zgodovina filozofije Montaigneova zbirka samih sebe zavedajočih se sanj človeštva, so te sanje tu prav zato, da bi preprečile freudovsko psihoanalizo, intramundalno razlago teh budnih sanj. Kajti že samo dejstvo, da, kolikor mi je znano, še nikomur ni padlo na kraj pameti, da bi se spustil v interpretiranje travmatskih motivov teh daydreams (še posebej pa svetovnozgodovinskih izkustev, ki so jih povzročila, ojdipovskih in podobnih pristopov nekega bitja na planetu, ki še ne loči med snom in resničnostjo), govori o njihovem očitnem utopičnem potencialu, ki bi *modelirani* stvarnosti lahko povzročil neslutene škode, morda celo tisto za to stvarnost največjo, kar si jih lahko zamisli, najnevarnejšo: obstoj svobodnega človeka, ki se zaveda moči lastnih sanj. A prav na tej - v moderni postindustrijski družbi evidentno - izgubljeni groznji lahko razberemo, kako je sama utopija postala utopična, kako se sanje sramujejo samih sebe, kako se je še ne ontologija že transformirala v hic et nunc histerijo psevdovdajmonistične družbe, ki mora sebe in svoje posameznike dan za dnem vedno znova prepričevati ne toliko v lastno humanost (mišljeno ne kot človečnost v socialnomoralnem smislu, ampak v smislu elementarne adaequatio človekovega bitja z modusi človekovega življenja), kot v lastno racionalnost - ki je, kakopak, vse prej kot racionalna. Iskreno rečeno: prav zaradi iracionalnosti lastne racionalnosti vsaj podzavestno občudujemo

»kockarje«, tiste, ki so »popustili«, ki »niso zdržali«, ki so »pustili vse«, ki so »se spravili v propad«, ker so živeli svoj Tagtraum. Občudujemo tudi posameznike in nacije in zamaskirane antiglobaliste, ponorelega Nietzscheja in ponorela balkanska plemena, vse tiste, ki so izven vnaprej predpisanega modela ali še bolje tiste, ki imajo dovolj poguma, da vsaj za trenutek živijo zunaj njega, celo če iz tega sociopsihološkega *jenseitsa* pravzaprav ne moremo razbrati absolutno nobene grožnje. Občudujemo tiste, ki pravijo, da ne morejo več tako, kot tudi one, ki pravijo, da hočejo več - torej tagtraumerje, sanjače-outsiderje, ki so s sanjami zamenjali

svet, odkar obstaja. Ne meneč se zanj, ker jim je sen bil in jim je pomembnejši od resničnosti.

Na ta način je tudi Sarajevo s svojo najnovejšo zgodovino spremenilo svet (in ga prignalo do priznanja, da ne verjame v tisto, kar trdi o sebi), enako kot ga spreminja še danes s svojim poskusom, da bi - ne za sebe, ampak iz sramu pred drugimi, ki se po navadi ničesar ne sramujejo - ohranilo tisto, kar so uvožene modelirane stvarnosti že konceptualno oklestile na nivo najperfidnejše fraze: svoj multietnični karakter, svojo odprtost, svoje pogosto bizarne in avtentične moralne standarde, svoje diskretno alkoholizirane natakarje in

kitariste in zavestno indiskretne goste. To in še marsikaj drugega je zgoraj omenjeni utopijski potencial, nekaj, kar je v prestabilizirani harmoniji »racionalnega« polsveta globoko nepriznано in prezrto od družb z modeli, ki so na enak način nepriznavale, izolirale in prezirale tiste, ki niso bili pripravljeni ustvarjati atomskih bomb, da bi se jih lahko kasneje bali in nato gradili ogromne luksuzne luknje v zemlji. To in še marsikaj drugega spada v Tagtraum neke z vojno, z uničnim gospodarstvom, s političnimi gromovništvi in z vsesplošnimi privajanjem kakršnegakoli modela izžrpane družbe, družbe, prepuščene racionalistom in modelistom

s severa in juga. Toda družbe, ki, vsaj zdi se mi tako, živi svoj Tagtraum toliko bolj, kolikor bolj se skuša vključiti v racionalnost nekega tujega, premodeliranega sveta.

A celo če se motim, celo če vsi ti budni mesečniki v svojih racionalnoepileptičnih napadih hočejo, da se motim, in celo če je vse to, kar mi je padlo na pamet v omenjeni sarajevski restavraciji, gola blodnja, mi nekaj še vedno preostane: Ne vem, od kod prihajam, ne vem, kam grem, še posebej pa ne vem, zakaj sem radosten. Toda vem, da konec koncev niti ni bistveno, zakaj. Sicer pa: morda samo zato, ker sem le tako pravzaprav buden. Prav zato!

Dogajanje, ki študentom ni v ponos

Danijel Bandelj, nekdanji predsednik Študentske organizacije Slovenije, je bil po izteku funkcije septembra 2009 postavljen za vodjo delovne skupine za spremembe Študentske ustave, a ga je ŠOS konec januarja odstavil. V intervjuju je spregovoril o razlogih za svojo odstavitev in aktualnih študentskih zadevah.

Aleš Kustec

Kaj pravzaprav je Študentska ustava?

Študentska ustava (ŠU) je temelj študentskega organiziranja v Sloveniji. Je krovni pravni akt, kateremu so podrejeni statuti vseh študentskih organizacij univerz (ŠOU) in ostalih organizacijskih oblik. S tem ko določa pristojnosti in vpliv Nadzorne komisije ŠOS in Razsodišča ŠOS, tudi definira transparentnost in demokratičnost študentskega organiziranja.

Zakaj je slednje potrebno spremeniti?

Potrebe po spremembi se pojavljajo že nekaj let, saj ima aktualna ŠU marsikatero »sivo liso« ali pravno luknjo. Poleg tega so nekatera področja slabo in nejasno definirana. Omogoča tudi nekatere nerazumne načine odločanja (npr. v Razsodišču ŠOS) in s tem dopušča praktično »nedotakljivost« študentskih organizacij univerz in lokalnih študentskih klubov. Pripravljene spremembe dajejo tudi večje pristojnosti in boljšo podlago za delovanje Nadzorne komisije ŠOS, kar pomeni poostren nadzor nad porabo študentskega denarja.

Zakaj si bil potem odstavljen iz skupine za spremembo Študentske ustave?

Do danes (več kot 14 dni od razrešitve) mi razlogi še vedno niso bili predstavljeni. Vse, kar vem, je, da me je, kot pravijo, »po tehtnem razmisleku« razrešilo predsedstvo ŠOS. Sklep je bil kategoričen, pod točko razno. Razprave in gradiva ni bilo. Mislim, da je pobuda za razrešitev prišla z »vrha« moje matične organizacije – Študentske organizacije univerze na Primorskem (ŠOUP), saj je direktor ŠOUP osebno vztrajno

nasprotoval spremembi nekaterih členov.

Si lahko konkreten, katerih členov?

Konkretno najbolj 9. člena, ki določa, da avtonomija in suverenost študentskega organiziranja temelji izključno na voljenih študentskih predstavnikih (osnutek objavljen na študentska-ustava.info).

Kakšno je tvoje mnenje o študentskih organizacijah v Sloveniji? Ali slednje dobro opravljajo svoje poslanstvo?

Moti pa me to, da se zadnje čase v tem »študentskem aparatu« dogaja tudi marsikaj, kar študentom ni v ponos. Zato sem tako vztrajal pri nujnih spremembah ŠU.

V študentsko organiziranje (ŠOU in študentske klube) je pri nas vključenih veliko mladih, tudi dijakov. Ogromno posameznikov se trudi, da bi bila ponudba obštudijskih aktivnosti, kulturnih in zabavnih dogodkov, ne samo v univerzitetnih središčih, ampak tudi v lokalnih okoljih, čim bolj pestra.

Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) prav tako opravlja pomembno vlogo na državni ravni, ko pri snovanju in sprejemanju zakonodaje zagovarja študentske

»socialne pravice« in zastopa tudi obči družbeni interes do brezplačnega in kakovostnega šolstva. Teh funkcij ŠO nikakor ne smemo zanemariti!

Moti pa me to, da se zadnje čase v tem »študentskem aparatu« dogaja tudi marsikaj, kar študentom ni v ponos. Zato sem tako vztrajal pri nujnih spremembah ŠU. Skrbi me tudi, da je interes študentskih organizacij (ŠO), in ne študentov, začel vplivati tudi na samo politiko ŠOS do države.

Na katerih področjih je interes študentskih organizacij začel vplivati na njihovo politiko do države?

Mislim, da predvsem na politiko okrog t. i. študentskega dela. Menim, da bi lahko oziroma bi morali narediti več, kot le braniti status quo z nekaj kozmetičnimi popravki.

Kakšno pa je potem tvoje mnenje o predlogu novega zakona o malem delu, ki zajema tudi študentsko delo?

Predloga zakona o malem delu ni. Kolikor mi je znano, razpolaga Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve le z nekimi izhodišči, ki bi lahko bila podlaga za oblikovanje zakona. Ta izhodišča so slaba, pripravljena so bila preveč »lahkomiselno« in ne zajemajo kompleksnosti problematike, v katero posegajo.

Ko je govora o ureditvi študentskega dela, je moj pogled na to precej drugačen od stališč, ki jih trenutno zagovarja ŠOS. Moji »formuli« sam pravim »veliko pravic z veliko odgovornosti«. To pomeni, da bi vsem študentom bilo omogočeno

Foto: arhiv Danijel Bandelj

Študent, študiraj!

študirati čisto zastonj. Država bi jim plačala šolnino (kot to v večini primerov počne že sedaj), dala bi jim štipendijo (ta bi bila progresivna glede na nekatere kriterije – socialni status, oblika nastanitve itd.), omogočila zastonj bivanje v študentskih domovih in ponudila brezplačno ali znatno subvencionirano prehrano. Skratka, študentu bi nudila vse, kar potrebuje, da se lahko v celoti posveti študiju. Tu pa sedaj pride drugi del – odgovornost. Omenjene bonuse bi študent, ki ne izpolnjuje študijskih obveznosti, izgubil. Še več, tisti, ki bi študij opustili (en poskus bi ostal zastonj), bi morali »državne vložke« v njihov študij vrniti. Nemudoma bi bilo potrebno vpeljati tudi enotno evidenco vpisov. Takšen sistem bi skrajšal in intenziviral študij. Ne bi bilo več neresnih oz. t. i. fiktivnih študentov, mislim pa, da bi se s tem izboljšala tudi kakovost študija in usposobljenost diplomantov.

Trenutno imamo v naši državi več kot 110 tisoč študentov, v resnici je veliko takih, ki so študenti le

bistvu »predstavili« delodajalcem in dobili priložnost, da se izkažejo. Tako bi se delodajalci tudi lažje odločili, da jih zaposlijo za stalno.

Veliko prahu je nedavno dvignilo oglaševanje Študentske organizacije v Ljubljani v oddaji Hribar (ŠOUVIZIJA). Kakšne so tvoje izkušnje s smotrnostjo upravljanja denarja v študentskih organizacijah?

Tu ni posploševanj. Namembnost in gospodarnost pri porabi sredstev se od primera do primera precej razlikuje. Tudi posamezne ŠO upravljajo z zelo različnimi vsotami. Kjer je več denarja, je tudi več možnosti za odmik od tistega, kar bi nekako morala biti funkcija študentskih organizacij in klubov. Notranje nadzorne mehanizme je vsekakor potrebno izboljšati. Nameravane spremembe ŠU so šle v to smeri.

Kar pa zadeva oglaševanje ŠOUVIZIJE, je ta primer, kolikor mi je znano, že v postopku na Nadzorni komisiji ŠOS.

Računsko sodišče se še ni odločilo, če bo revidiralo poslovanje

Ko govorimo o nadzoru in transparentnosti, se moramo zavedati, da te ni nikoli dovolj. Morali bi kar se da dovršeno urediti notranji nadzor in načrtovane spremembe ŠU in Pravidnika o namenski porabi sredstev, ki so, kot že rečeno, stremele prav k temu cilju. Kot kaže, resnične volje, da bi te stvari uredili, v »vrhu« študentskega organiziranja ni.

na papirju, zato da lahko koristijo ugodnosti, ki jih prinaša status – predvsem pravico do t. i. študentskega dela. Tu gre za neko navidezno socialno varnost, kar ni dobro. Univerza postaja socialna inštitucija, državi pa je to po eni strani všeč, saj s tem manjša pritisk na trgu dela in se lahko hvali z eno najnižjih stopenj brezposelnosti v Evropi. Dolgoročno takšen sistem ne more biti vzdržan.

»Študentsko delo« ali neka druga davčno privilegirana oblika dela (nižje dajatve kot na »redno delo«) bi zelo prav prišla diplomantom npr. prvi dve leti po diplomu. Na tak način bi stimulirali zaposlovanje mladih diplomantov. Slednji bi lahko takoj po diplomu pridobili praktično znanje, veščine, izkušnje in kompetence ter tako postali bolj zaposljivi. V teh dveh letih bi se v

ŠOS. Bi bilo dejansko potrebno povečati nadzor nad financami v študentskih organizacijah?

Mislím, da je stanje na ŠOS urejeno. ŠOS prejema le 3 % od celotnih sredstev, ki se stekajo v študentsko organiziranje, tako da bi bilo bolj smiselno revidirati kakšno drugo ŠO. Ko govorimo o nadzoru in transparentnosti, se moramo zavedati, da te ni nikoli dovolj. Morali bi kar se da dovršeno urediti notranji nadzor in načrtovane spremembe ŠU in Pravidnika o namenski porabi sredstev, ki so, kot že rečeno, stremele prav k temu cilju. Kot kaže, resnične volje, da bi te stvari uredili, v »vrhu« študentskega organiziranja ni.

Če imaš urejene in dobro delujoče notranje nadzorne organe, potem se nimaš razloga otepati tudi morebitnih zunanjih revizij.

V preteklih tednih smo bili priča medijski borbi med Študentsko organizacijo Slovenije in ministrom za delo. Minister si je namreč dovolil odpreti diskusijo o napakah v sistemu študentskega dela na Slovenskem. Po njegovem mnenju in mnenju OECD je možno kot začasno obliko dela šteti samo delo do 14 ur tedensko. Minister bi tudi rad uredil pokojninsko zavarovanje z naslova te oblike dela. Ob tem bi tudi rad omogočil zaposlitev upokojujencev in brezposelnih za to krajšo obliko dela. Želi tudi, da postane posredovanje malega dela nepridobitna dejavnost.

Ob pogledu na predlagane spremembe verjamem, da se študentskemu delu končno obetajo boljši časi. A kot kaže, razume študentski sindikat zadeve popolnoma drugače. Na to seveda ne vpliva dejstvo, da bo po novi ureditvi študentska organizacija ostala brez 15 milijonov evrov letno z računa dajatev. Tudi ne na dejstvo, da predstavlja slednja vsota glavni vir financiranja organizacije. Popolnoma nepristranska je torej naša, študentska, organizacija šla v ofenzivo zaradi svoje svete dolžnosti, da zaščiti pravico vsakega Slovenca do študija. Naj poudarim drobno podrobnost, da lahko študira vsak Slovenec, ki izpolni potrebne pogoje za študij. Slovenski študentski predstavniki namreč radi pozabijo, da pravica do študija ne pomeni, da bo vsak tudi res lahko študiral. Morda se naj zamislijo tudi nad tem, kako naj bo obrnjena piramida izobrazbene strukture prebivalstva.

Ko jim je pričelo zmanjkovati argumentov, so iznašli nov argument. Precej slovenski argument. Organizacija je ugotovila, da zakon ni v duhu

socialne države. Na podlagi svojih raziskav, ki so seveda brez podatkov o velikosti vzorca, kraju in času vzorčenja, so zaključili, da skoraj četrtina vseh študentov živi od sedanjega študentskega dela. Če pustimo ob strani, da ni bilo podatkov, koliko ur tedensko delajo, bi bilo zanimivo vedeti, ali so zbrali tudi podatke, koliko časa že študirajo oz. kako hitro napredujejo. Za organizacijo je namreč največji kamen spotike omejitev na 14 ur tedenskega dela, ki bi se naj resnici na ljubo v zakon vnesla kot letni seštevek. Zanimivo se zdi, da je za študentske predstavnike to premalo, ko pa zelo dobro vedo, da je tedenska študijska obveza 30 ur. Če k temu dodamo predlaganih 14 ur malega dela, presežemo običajen delavnik. K temu moramo dodati še nekaj ur dnevno za sprotno delo, ki ga vsaj pri bolonjskih programih ne manjka. Na tem mestu se pa res sprašujem, kdaj bi naj študentje sploh fizično opravljali več dela. Seveda izhajam iz predpostavke, da redno študirajo. Ostali, ki samo zlorabljajo status, da lahko poceni delajo in jedo, si po mojem mnenju ne zaslužijo posebne zaščite.

Kot da niso bili že dovolj patetični s predhodnimi argumenti, so vodje študentske organizacije za konec postregli še z nasprotovanjem, da bi lahko malo delo opravljali tudi upokojujenci. Po principu že dovolj, da se nasmeče v isti koš z upokojujenci pri popustih za nakupe vstopnic ali naročnino na revije, ampak to z malim delom je pa že preveč.

Zloben opazovalec bi ob tej bitki pripomnil, da ima vodstvo Študentske organizacije Slovenije s svojo 26-letno predsednico toliko dela, da še kar ni doštudiralo.

Naj raziskovalec po mnenju gospodarstva

Ko gre za prenos tehnoloških inovacij in raziskovalnih rezultatov v gospodarstvo, Slovenija zaostaja za povprečjem Evropske unije. TehnoCenter Univerze v Mariboru tudi zato vsako leto pripravi srečanje gospodarstvenikov in raziskovalcev, na katerem slednji pokažejo svoje delo, gospodarstvo pa lahko najde svoje potencialne partnerje. Vsako leto pa podjetja izberejo tudi naj raziskovalca.

Daša Purgaj

»Čas recesije je treba razumeti kot čas novih izzivov in priložnosti, predvsem na področju učinkovitih rešitev v gospodarstvu in ob hkratnem tesnem sodelovanju raziskovalne univerzitetne sfere,« meni Simon Štrancar, direktor TehnoCentra mariborske univerze, ki je konec januarja že petič pripravil tradicionalno srečanje gospodarstvenikov in raziskovalcev. Na sejmu inštitutov in laboratorijev Univerze v Mariboru, ki je potekal v avli Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, so obiskovalci lahko dobili vse potrebne informacije o možnostih, ki jih nudi raziskovalna sfera tudi za potrebe gospodarstva. Marko Pleško iz podjetja Cosylab pa je zbranim predstavil svojo zgodbo o uspehu. »Z javnim predstavljanjem najboljših rešitev za probleme, ki nastajajo v gospodarstvu, in z njihovo ustrezno nagraditvijo lahko vzpodbudno vplivamo tudi na druge raziskovalce, da bodo še tesneje vezali svoje razmišljanje na iskanje ne le teoretičnih, pač pa tudi praktičnih rešitev,« je prepričan rektor mariborske univerze Ivan Rozman. Znanost namreč tako ne bo namenjena le spiralnemu razvoju in poglobljanju znanstvenoraziskovalnega in pedagoškega dela, temveč bo pomembno posegla v realno življenje ter nanj vplivala in ga oblikovala, kar pa ni pomembno zgolj za lokalno okolje, temveč za celotno državo in tudi širše.

Sodelovanje z gospodarstvom se povečuje

Prav zaradi tega slovenska podjetja vedno pogosteje spoznavajo, da če

želijo razvijati industrije, ki imajo večjo dodano vrednost, morajo priti na področje tehnološko bolj visokih tehnologij, kar informatika vsekakor je. Zato ne preseneča dejstvo, da je letošnji naj raziskovalec po mnenju gospodarstva prav Matjaž B. Jurič, redni profesor mariborske Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, ki vodi laboratorij za tehnologije komuniciranja. »Raziskovalni projekti, s katerimi se

ukvarjamo, so vezani predvsem na integracijo informacijskih sistemov, na storitveno arhitekturo in na tako imenovano računalništvo v oblaku, pri čemer sodelujemo s kar nekaj pomembnimi in uspešnimi podjetji, kot so IBM, Oracle in Microsoft. Pri svojem raziskovalnem delu se prav posebej osredotočamo na prenos našega dela v prakso in na sodelovanje z gospodarstvom, zato je ta nagrada verjetno rezultat tega

sistematičnega dela,« pravi Jurič, ki je bil lani tudi imenovan za Oracle Ase direktorja in redno sodeluje s tujino. Matjaž B. Jurič je sicer študij na Univerzi v Mariboru končal leta 1996, dve leti kasneje pa že doktoriral. Leta 2005 je bil izvoljen v naziv izredni profesor za področje informatike, leta 2009 pa je dosegel najvišji akademski naziv in s tem postal najmlajši redni profesor na Univerzi v Mariboru. Je tudi avtor številnih

Naj raziskovalcu Matjažu B. Juriču sta čestitala tudi rektor Ivan Rozman in vodja TehnoCentra Simon Štrancar.

Foto: Daša Purgaj

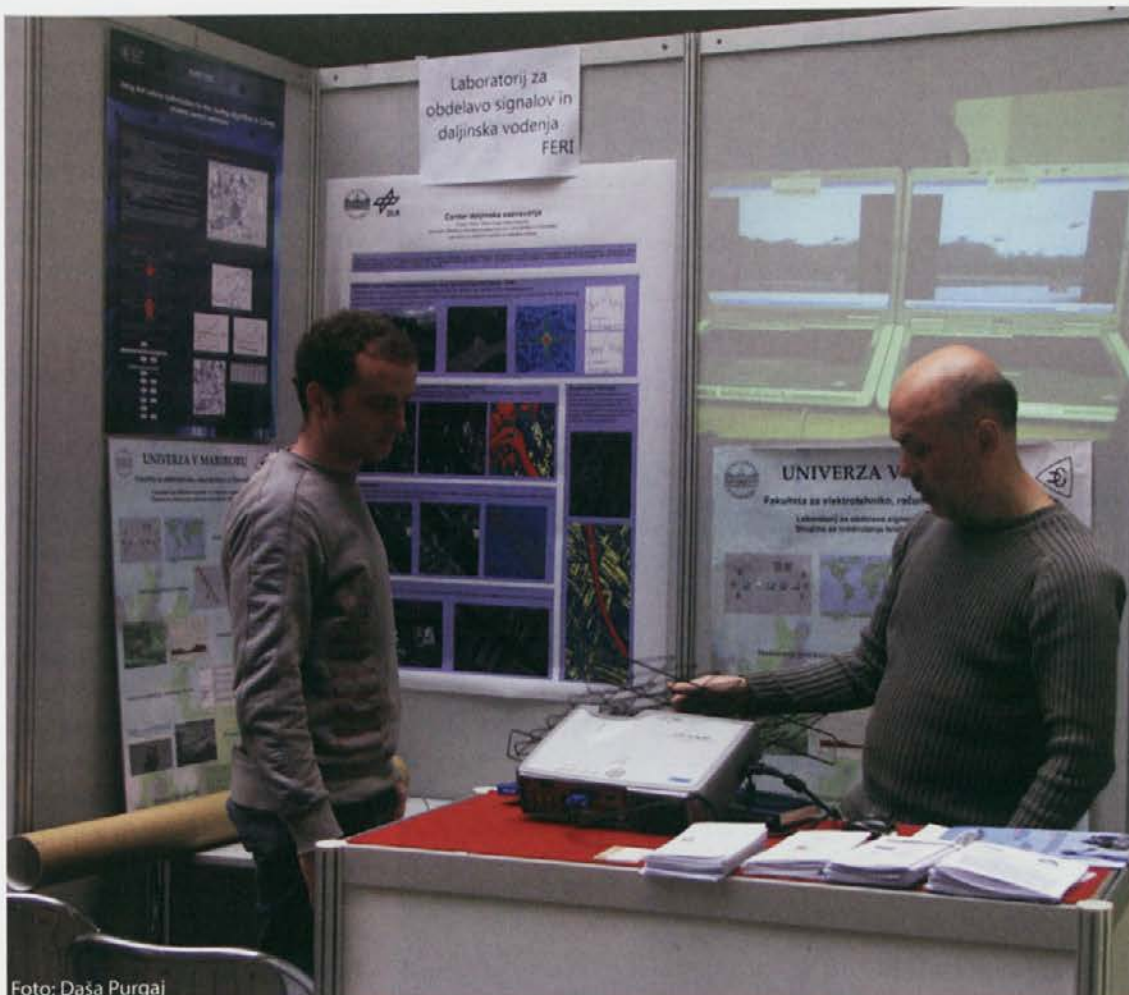

Foto: Daša Purgaj

projektov in devetih znanstvenih monografij v angleškem jeziku, v domačem okolju pa intenzivno razvija Znanstveni park Univerze v Mariboru.

Nagrada nižja kot prejšnja leta

Nagrajenec je letos za nagrado prejel 2150 evrov, ki jih bodo v njegovem laboratoriju porabili za raziskave, nakup kakšne strojne opreme, financiranje literature in obisk kakšne mednarodne konference. Je pa nagrada precej nižja od preteklih let. Simon Štrancar, vodja TehnoCentra UM, ki izbor pripravlja, meni, da je to posledica gospodarske krize, zaradi katere so tudi sami letos spremenili pogoje sodelovanja. »Sredstva, ki jih morajo podjetja ob nominaciji raziskovalca donirati, smo znižali, na način, da je bila ena točka vredna deset evrov, kar pomeni, da je posamezno podjetje doniralo do sto evrov, sta pa dve podjetji v sklad primaknili še prostovoljno donacijo, kar pa ni vplivalo na odločitev o zmagovalcu,« pojasnjuje Štrancar in dodaja, da denarna sredstva niti niso cilj, a morajo biti kot varovalni mehanizem, saj bi v nasprotnem primeru vsako podjetje svojemu raziskovalcu na-

menilo najvišje število točk, zdaj pa dejansko ne vedo, ali bo njihov denar dobil tudi njihov predlagani raziskovalec. Ne gre pa spregledati dejstva, da je bilo na izbor pozvanih več kot tristo podjetij, s katerimi Univerza v Mariboru sodeluje, odzvalo pa se jih je le devet. »Kljub temu se slovenska podjetja vedno bolj zavedajo potrebe po uporabi najnovejših znanj in tehnologij, ker jim to pomaga pri zagotavljanju konkurenčne prednosti, tako da ne glede na vse, iz leta v leto interes po sodelovanju narašča,« meni letošnji naj raziskovalec Matjaž B. Jurič. Po mnenju Iztoka Krambergerja, ki je bil za naj raziskovalca razglašen že dvakrat, pa je ključnega pomena v tem trenutku, da se med gospodarstvom in akademsko sfero vzpostavi neko zaupanje, saj naj bi ga v zadnjem času precej primanjkovalo. »Ko bo to sodelovanje doseglo pravi raven zaupanja, bodo stvari začele pravilno teči. Zavedati pa se moramo, da imamo tudi mi neko ceno. Gospodarstvo mora v nas vložiti določen denar, da lahko nekaj naredimo, prenos znanja namreč ni nikoli enosmeren,« dodaja Kramberger.

TehnoCenter z mednarodnima projektoma

Pri tem prenosu že pet let pomaga tudi pisarna za prenos tehnologij, ki deluje znotraj TehnoCentra Univerze v Mariboru. Ta postaja ena izmed osrednjih inštitucij, ki skrbijo za prenos znanja v prakso, kar dokazujejo tudi z zadnjima mednarodnima projektoma, ki so se jima pridružili. Projekt Free želi prispevati k boljšemu dostopu do znanja in uporabi tega znanja v gospodarstvu in na regionalni ravni omogočiti akterjem, da prevedejo znanja in kompetence v konkurenčno prednost regije, kar je ključno za njeno ekonomsko učinkovitost. Projekt I3SME je naravnano nasprotno, se pravi je osredotočen v gospodarstvo, ki ravno v teh časih potrebuje podporo za ponovni zagon, ki mora temeljiti na novih tehnologijah in inovativnih pristopih poslovanja. »S pomočjo benchmarking analiz bodo razkrili skrite prvake oziroma podjetja, ki dosegajo najvišjo stopnjo inovativnosti, ter njihove primere podrobno preučili v smislu zglede za ostale, kako lahko izboljšajo lastno poslovanje,« je sklenil Simon Štrancar, ki ga je s februarjem na mestu vodje TehnoCentra UM zamenjal dr. Anton Habjanič.

Išče se ...

Išče se raziskovalni novinar, ki bo raziskoval zgodbe, ki jih veliki mediji spregledajo, ter predstavljal probleme malih ljudi.

Iščejo se (aktivni) študentje, ki jih zanima politično družbeno in kulturno dogajanje v Sloveniji ter po svetu. Pošljite nam svoje reference ter postanite sodelavci Katedre.

Iščejo se pesmi in kratke zgodbe mladih literarnih nadobudnežev. Pošljite jih in objavili jih bomo v Katedri.

Vsi zainteresirani pišite na info@katedra-on.net

Ne more sedeti v naslonjaču in čakati, da mine dan

Misel na Toneta Vogrinca je misel na alpsko smučanje, v katerem je preživel največ časa. Ampak 67-letni Mariborčan, med najbolj zaslužnimi za razvoj te panoge pri nas, zdaj upokojenec, je bil v preteklosti aktiven na številnih drugih področjih in je še zdaj. Je vodja slovenske olimpijske odprave v Vancouvru, mestni svetnik in predsednik organizacijskega odbora zimske univerzijade 2013.

Milan Lazarević, Aleš Kustec

S kakšnimi občutki se odpravljate na vaše že desete olimpijske igre?

Bil sem prijetno presenečen, da so me izbrali za vodjo. Mislil sem, da so bile igre v Torinu moje zadnje. To bodo moje desete in mi bo v čast voditi to delegacijo zlasti ob upoštevanju dejstva, da še nikoli doslej nismo šli na igre s toliko posamezniki, ki so dejansko lahko v krogu kandidatov za medalje. Krog kandidatov je zelo širok; v alpskem smučanju je tisti, ki je med 15 najboljšimi v razvrstitvi svetovnega pokala, že kandidat za medaljo. Po tem kriteriju imamo kar nekaj teh, ki so jo sposobni osvojiti. V prvi vrsti je to Petra Majdič, ki je tako ali tako velika favoritinja. Če bi se vrnila brez medalje, bi bilo za vse Slovence veliko razočaranje. To je neke vrste obremenitev, toda vrhunskega športnika nič ne sme zmotiti. Če ga motijo pritiski in občinstvo, potem ni vrhunski. Enako je pri sreči. Ni pomembna sreča, ampak pripravljenost. Če si dobro pripravljen, potem sreče ne potrebuješ, ni pa slabo, če jo imaš. Zame je Majdičeva fenomen. Na predstavitev v Ljubljano je prišla po treningu na Rogli in se vrnila nazaj na trening. To bi želel tudi pri alpskih smučarjih, pa bi bili rezultati bistveno boljši. Omenil bi še druge nordijce, pa skakalca Roberta Kranjca, biatlonce in deskarje ter Tino Maze, ki je prijavljena v petih disciplinah. To je rekord in bo porabila največ energije, zanimivo pa je, da je v vseh petih disciplinah blizu vrhu. Tudi smukača Jerman in Šporn sta blizu. Dve tretjini naše delegacije nima možnosti za medaljo, ampak če bi vsi na olimpijado pošiljali samo tiste, ki so blizu medalj, potem bi jih bilo na

prizoriščih blizu 3000 manj. Zato je tudi prav, da tisti, ki so dosegli norme, ne gredo na turistično potovanje.

Bili ste na devetih igrah, koliko igre še pomenijo druženje med športniki?

Vrhunski šport se je izoblikoval in druženje je sekundarnega pomena. Večina, ki računa na medaljo, se ne bo udeležila otvoritve. Nekateri bodo že naslednji dan tekmovali in biti šest ur odsoten od svojega normalnega ciklusa dela, da bi korakali med tisoči športniki, ni smotno. Je pa v skupni restavraciji zanimivo srečati na primer

Ogromno drugih gre iz vrhunskega športa in to se dogaja predvsem v večjih mestih. V Mariboru imajo mladi ogromno drugih možnosti. V Črni na Koroškem pa nimaš druge izbire, kot je smučanje.

umetnostnega drsalca Plušenka.

Zanimivo, da alpski smučarji po številnih letih niso edini, od katerih Slovenija pričakuje kolajne.

Če damo na tehtnico, so alpski smučarji še vedno v večini. Je pa breme zdaj na Petri Majdič, ki je v nordijskem delu.

V teh letih so se zgodile spremembe. Kako razlagate, da smo nekoč raje gledali nedeljski kitzbühelski slalom, zdaj pa nas je pred TV-sprejemnike prikoval sobotni smuk?

To je zanimivo vprašanje. Dejstvo je, da pogojev za smuk v malih državah skorajda ni. Slalom lahko treniraš na smučišču, dolgem 200 metrov, možnosti za smuk ne dobiš, saj ti morajo zapreti celotno smučišče. V nobenem smučarskem središču na svetu majhni državi ne bodo pripravili proge za trening. Pri nas je zdaj generacija, ki ima določeno zgodovino za seboj.

To je približno desetletje dolga priprava na smuk. Odhajajo na južno poloblo na treninge. V te fante se je v preteklosti veliko vlagalo in zdaj so dozoreli, medtem ko je v tehničnih disciplinah ta generacija odzorela. Je na odhodu, mladi pa še niso dozoreli. **Zakaj je nastal generacijski prepad?**

Predvsem je treba povedati, da je v alpskem smučanju prirastek od osamosvojitve precej hendikepiran. Pred osamosvojitvijo je bilo veliko možnosti biti jugoslovanski reprezentant v zimskih športih. Drugje so bile

hodnjih generacijah ne bo pojavila kakšna Mazejeva ali Jerman. Vendar tako močnih ekip, kot smo jih imeli v preteklosti, ne bo. Spomnim se, da smo enkrat v Schladmingu imeli v slalomskem finalu kar pet smučarjev med 15. Redko zapustim prizorišče že po prvem teku. Po zadnjem slalomu v Schladmingu in slabi predstavi naših v prvi vožnji sem se z jezo usedel v avtomobil in se odpeljal domov.

Navade Slovencev se spreminjajo. Ljudskega vrta ni težko napolniti za reprezentančno nogometno tekmo, 3000 Slovencev je košarkarje spremljajo na Poljskem, 10.000 ljudi nogometaše na Nizozemskem in v Belgiji leta 2000. Organizatorji Zlate lisice in Vitranca se zdaj morajo krepko potruditi, da privabijo gledalce.

To bi drugače opredelil. Težko je primerjati uspehe nogometne reprezentance. Če premagaš Rusijo, je to normalno. Po dveh porazih bo na tribunah manj ljudi. Uspeh nogometašev je fantastičen. Bi pa omenil te kolektivne športe v Mariboru. Na tekmah državnega prvenstva ali pa evropskega pokala za odbojkarice zanje ni zanimanja. Kar je žalostno. Na tekmi Zlate lisice je zaradi Tine Maze bilo 20.000 gledalcev. Tudi v Kranjski Gori, čeprav so naši v slabi formi, je bilo na tisoče ljudi. V Sloveniji se ne bojim za gledalce v Kranjski Gori, Planici in celo na Pokljuki.

Pohorje je eden izmed stebrov slovenskega tekmovalnega smučanja. Kako gledate na zdajšnje stanje?

Kritično. Smučarski klub Branik ima najboljše možnosti v Sloveniji. Ima

svoj hrib, treninge lahko prilagaja v dogovoru s turističnim delom. Pričakoval bi, da imamo več reprezentantov iz Maribora in več olimpijcev. Če pogledamo, koliko jih je, je slabo. Zato bi morali poiskati razloge. SK Branik je, odkar pomnim, v seštevku rezultatov v kategoriji cicibanov in pionirjev najboljši v Sloveniji. Na vrhu pa ne gre.

Zakaj?

Eden izmed razlogov je, da najbolj talentirani za šport ne prihajajo v smučarijo ali pa se redki odločijo zanj. Alpsko smučanje je tako obremenjeno s poškodbami, da se morajo smučarji, ki pridejo v srednjo šolo, odločiti za smučanje ali druge zadeve. Zaradi možnosti poškodb prenehajo. Filip Flisar, izjemno talentirani smučar, je bil uvrščen v reprezentanco. Preden so se začeli treningi, je dejal, da se ne gre več. Zdaj je šel v ski-cross in se je uvrstil v olimpijsko reprezentanco. Ogromno drugih gre iz vrhunskega športa in to se dogaja predvsem v večjih mestih. V Mariboru imajo mladi ogromno drugih možnosti. V Črni na Koroškem pa nimaš druge izbire, kot je smučanje.

Maribor je s Pohorjem tesno povezan, kam bo šel razvoj?

Velik premik se je zgodil in se še bo, ko bo nova vzpenjača dokončana z vmesno postajo na progi Jonatan. Ta zdaj ni prevozna, ker nima pametnega izhoda. To bo poligon za treninge in otroke. Potem zaradi treningov ne bi ovirali turistov. To bo tržna niša. Če bo poligon dober, bodo na treninge prihajali tudi od drugod. Treba bo še končati zbiralnik na Vidcu, saj je letos vode hitro zmanjkalo. Bile so pritožbe, da je na progah dosti kamenja. Jasno, če ni vode, potem se umetnega snega ne da delati. V preteklosti je bil cel kup administrativnih ovir za pridobivanje dovoljenj. Če bodo dovoljenja pridobljena, bo dovolj topov in proge bodo zasnežene sočasno. Če izkoristiš hladno obdobje in narediš 30 do 40 centimetrov snega po vsem Pohorju, imaš mir do konca marca.

Ima Pohorje perspektivo kljub temu, da je nizkoležeče smučišče in da klimatologi napovedujejo spremembe?

Oglašajo se tisti, ki nič ne vedo o zimskem turizmu. V Schladmingu je od zgornje postaje na 1700 metrih in še višje manj snega kot na mariborskih

Foto: Aleš Kustec

mestnih ulicah, na desetine kilometrov prog pa imajo urejenih. Tisti sneg, ki pade, je neuporaben za turizem in tekmovalništvo. Celo predpis je, da na tekmah mora biti umetni sneg. Tudi če pade meter naravnega snega, je proga čez tri dni uničena. Naravni sneg ima toliko zraka, da je neuporaben. Turizem nikjer ne deluje brez kompaktnega snega. Okoljevarstveniki se pritožujejo, da se uporabljajo kemikalije. Ko bi se pozanimali o sestavi kompaktnega snega, bi ugotovili, da ni tako.

Koliko lahko Pohorje zdrži nove investicije v turizem? Kolikšne so zmogljivosti?

Proge se na žalost zelo težko še razširijo, čeprav bi bilo dobro, da bi imeli nekaj dodatnih prog. Ampak glede na to okoljevarstveno gonjo proti smučarskemu turizmu bo težko.

Toda Pohorje z gozdovi so »pljuča« tega dela Slovenije.

Nekaj več posekanih smrek ne bi vplivalo na stanje na Pohorju. To je propaganda okoljevarstvenikov, ki skozi to zgodbo izpostavljajo sebe, večkrat tudi politično. To je nekorektno. Najti okoljevarstveniki nehajo voziti avtomobile, doma naj ne uporabljajo pralnih praškov. Mi doma praškov ne uporabljamo, ker so druge možnosti.

Zakaj ne gredo v akcijo prepovejmo v Sloveniji plastiko? Milijarde plastičnih vrečk konča na smetišču. Zakaj se ne borijo za bolj natančno ločevanje odpadkov? Toliko drugih možnosti imajo, da se zavzamejo za okolje.

Ko govorimo o razširitvi prog, je najbolj pomembnem zadnji del do hotela Arena. Za navadne turiste je prestrm in prezahteven. Tukaj bi morali narediti kakšno obvoznico, da bi se ti, ki slabo smučajo, izognili težavam. Zaradi neznanja padajo, uničujejo progo. V prihodnosti ne pričakujem, da se bo kaj širilo, ampak to, kar je, mora biti kvalitetno pripravljeno. Edino, kar se bo zanesljivo širilo, so nočitvene kapacitete. Na Pohorju je do marca vse razprodano. Ankete govorijo, da so gostje zadovoljni tudi, če ni dovolj snega, ker imajo veliko drugih aktivnosti in bližino mesta.

Torej bi se Maribor moral v prihodnje še bolj usmeriti v turizem.

V Mariboru ne bomo več proizvajali avtomobilov, niti železarne ne bomo imeli. Vsak dan poslušamo politične floskule, programe lokalnih ali nacionalnih strank, nihče pa ne pove formule, kako do novih delovnih mest. Vsak govori: »Bomo poskrbeli za nova delovna mesta.« Kako? Najlažje je v turizmu. Ta je pomemben del naše-

ga gospodarstva, ker ima največjo dodano vrednost. Ogromno ljudi je vezano nanj. Turizem na Pohorju ima prihodnost pozimi in poleti. Vedno več je ljudi, ki radi gredo v naravo, in tudi če bi bilo sto smrek manj, ne bi bilo nič narobe. Treba je vedeti, da je v zadnjih 50 letih Pohorje zaraslo in je bistveno več gozda kot prej. Prej so se ljudje ukvarjali z živinorejo, zdaj je skoraj ni več. Nekaj malega se ukvarjajo s proizvodnjo izdelka Pohorje beef, glažute pa so zarasle. Zbirno jezero že deset let čaka na dovoljenje. Jaz bi jim ga dal takoj, ampak ob pogoju, da ne bi postavljali plastične ali betonske bane, temveč bi imelo čim bolj naraven videz. Naj bo eno lepo jezero, kjer bodo plavale račke, poleti pa rasli lokvanji.

Univerzijada 2013 naj bi tudi pripomogla k promociji mesta, čeprav se je okoli nje dvignilo veliko prahu.

Podpiram jo, saj sem prevzel tudi predsedovanje organizacijskega komiteja. Sestavljamo nov organizacijski odbor, ki bo na državni ravni in ne mariborski. Kajti univerzijada mora biti prireditve, za katero stojijo država, vse tri slovenske univerze in ne samo mesto. Predlog, ki ga sestavljamo, je takšen, da bo zadostil tem pogojem.

Če se bomo sporazumeli – minister za šolstvo in šport Igor Lukšič je privolil, predstavniki panožnih zvez nam bi tudi lahko pomagali – bi stvar izpeljali. Tudi če ne bi bil zraven, bi podpiral univerzijado. Moti me pa ena stvar. V drugih mestih govorijo, kaj se gredo ti Mariborčani, in sprašujejo, zakaj bi dajali denar. Jih popolnoma razumem. Toda ne razumem Mariborčanov. Eden izmed medijev podpihuje sovraštvo do prireditve, od katere ima Maribor lahko korist.

Ampak negativna energija se je nabrala zaradi silnih milijonov. Najprej proračun 300 milijonov evrov, nato 150, na koncu pa kot na tržnici v slogu, daj, kaj daš. Zakaj takšna razlika v ocenah, ki so projekt osmešile?

V teh 300 milijonih je bilo zajeto vse, kar bi se v Mariboru in okolici delalo v naslednjih 20 letih. Ta denar ne bi šel iz javnih sredstev ali sredstev za univerzijado. Vse skupaj je bilo nekoliko narobe predstavljeno. Veliko je zasebnega kapitala, in če sešteješ, prideš do teh 300 milijonov. Univerzijada z odobrenimi sredstvi, gre za okoli 18 milijonov evrov, bo brez težav izpeljana. Vedno govorimo, da Ljubljana nič ne da. Zdaj je dala, pa spet ni v redu. Ampak to je slovenska mentaliteta. Moja naloga bo spremeniti miselnost te univerzijade in poudariti, kaj bo Maribor z njo dobil. Ne bodo se gradile športne palače, ki bodo umirale po univerzijadi. Univerzijada lahko pomaga, da bo neki projekt zgrajen prej. Če Ruše potrebujejo ledno površino, bi univerzijada pomagala, da jo dobijo. Imam otroka, ki rad drsa, pa nima veliko možnosti. Hčer sem zadnjič peljal ob pol sedmih zjutraj na mariborsko drsališče, ker je bil takrat prosti termin za športni dan.

Podobno kot nekoč stari bazen v Pristanu.

Če bom imel vpliv, bo Maribor dobil novo ledno površino. Ta ne bo za kakšnih 2000 gledalcev, saj je treba najprej dokončati obstoječo. Dodatna, ki bo v kompleksu Tabora, bo razbremenila sedanjo. Če bo Maribor z univerzijado dobil nekaj igrišč pod Pohorjem in tekaško progo, bo uspeh. Maribor si zasluži tekaško progo, vedno več je smučarjev tekačev, pa ne zaradi Petre Majdič. Je izjemno zdrav šport in v Radvanju potrebujemo progo.

Foto: Aleš Kustec

Toda univerzitetne igre so izgubile tekmovalni naboj.

Univerzijada je širši projekt. Drugače se to tekmovalništvo da pripraviti že v treh tednih. Alpsko smučanje bi pokrila ekipa za Zlato lisico, na Rogli so imeli svetovni pokal v tekih in bi hitro pripravili proge. Skakalce bi z avtobusi peljali v Velenje, zvečer bi že bili nazaj na veselici v študentskem domu. Hokejisti bi tekmovali v Celju, Mariboru in Gradcu. Malo bi se jezili, ampak do Gradca je pol ure vožnje. Za tekmovalništvo ne potrebuješ luksuznih apartmajev. Ko je univerzijada, so študentske počitnice, spraznili bi domove, jih prebelili, obnovili in vsečili tekmovalce. Ko bo konec tekmovalništva, se bodo mariborski študenti vrnili v prenovljene sobe.

Torej projekt ni bil dovolj jasno predstavljen.

Prva stvar, ki jo bom naredil, je ustanovitev službe za stike z javnostjo, ki bo Mariborčane sproti informirala. Da vedo, da je to razvojni produkt mesta. Enako velja za EPK, saj se bo našel denar za urejanje fasad in čiščenje grafitov. Kruh zaradi tega ne bo nič kaj dražji. Gre za impulz, ki ga v naslednjih 15 letih ne bo. Moramo vedeti, da olimpijskih iger ali svetovnega prvenstva v nogometu v Sloveniji nikoli ne bomo imeli, kljub temu da so tam v Bohinju sanjali o zimskih olimpijskih igrah. To je, kot bi tukaj razmišljal o gradnji rakete na Luno.

Olimpijske igre vendarle imajo drugačno dimenzijo.

Sto milijonov evrov je potrebnih za kandidaturu in nimaš možnosti, da jih dobiš. Korejci, ki imajo denar, podporo azijskega območja in visoko tehnologijo, že dvanajst let brez uspeha kandidirajo. In kako naj v tem krogu majhna Slovenija organizira olimpijado? To je smešno. Edino, kaj še lahko organiziramo, je svetovno prvenstvo v nordijskih disciplinah, saj tudi za alpsko nimamo možnosti. Planica in Kranjska Gora, morda v sodelovanju s Trbižem in Beljakom, imata krasne razmere.

Ne bomo naštevali vseh vaših dosedanjih funkcij, ampak bi vas vprašali, od kod ste v teh desetletjih črpali energijo.

Po mojem govoru se vidi, da mi idej ne manjka (smeh). Vse življenje sem deloval v športu in imel sem srečo, da sem prepotoval svet, spoznaval,

kaj se dogaja in v glavi imel primerjavo, kaj je pri nas možno in kaj ne. Ne znam si predstavljati, da bi sedel v naslonjaču, gledal v zrak in čakal, da mine dan. Meni vedno zmanjkuje časa.

Je to posledica misli ali občutka, da nekih stvari še niste dokončali?

Ne. Glede univerzijade in kandidature za razne politične funkcije sem imel pomisleke. Tega ne potrebujem. Mestni svetnik sem iz razloga, da na tistem področju, ki me zanima, poskušam pomagati. V mestnem svetu sem edini, ki lahko šport zagovarja. Malo je ljudi, ki poznajo to materijo ali želijo narediti kaj iz tega. Kandidatura za župana me ne zanima, tudi to mi ni potrebno. Pravim, da bi župani morali biti tisti, ki so na začetku kariere in da bi vso energijo vložili v

Vedno govorimo, da Ljubljana nič ne da. Zdaj je dala, pa spet ni v redu. Ampak to je slovenska mentaliteta. Moja naloga bo spremeniti miselnost te univerzijade in poudariti, kaj bo Maribor z njo dobil.

to. Ni mi treba biti popularen, ni mi treba uživati v luksuzu. Univerzijado bom delal zastonj, ker je to del mojega življenja. Ne potrebujem medijske pozornosti, sem pa pripravljen pomagati, da nekaj populariziram. Ne vem, ali sem v enem večeru že dal toliko izjav, kot na zadnji predstavitvi olimpijske delegacije. Pojavila se je vrsta nekih televizijskih in radijskih postaj, internetnih strani. Nikogar nisem odklonil. Tega ne delam, da bi se izpostavljal, ampak pomagam, da bi nekaj ustvarili. Soproga mi pravi, kaj mi je tega treba, saj bom vedno izpostavljen in kritiziran, če na univerzijadi zadeve ne bodo tekle.

Kaj kot mestni svetnik do konca tega mandata še lahko naredite?

V Mariboru smo Kalimerčki, vedno krivimo Ljubljano. Sam imam drugačno mnenje. Ljubljana je glavno mesto naše države, tam so vsa ministrstva, ogromno je delovnih mest in so dobre plače. Tega nihče ne bo spremenil. Če hočejo v Mariboru nekaj imeti, se bodo vozili v Ljubljano in iskali konsenz, povezave, prijatelje in iz Maribora v politiko spravili najbolj pametne ljudi. Sramota je, da imajo Ruše dva poslanca, nekateri okoliški kraji jih prav tako premorejo, Maribor pa ima le tri. Žalostno je, da Maribor nima nobenega ministra. Za to ni kriva Ljubljana, ampak Maribor. An-

tagonizem ni prava pot. Če koga en dan napadaš, drugi dan pa mu ponudiš roko, je velika možnost, da ti reče ne, tudi po legalnih poteh. Z lepimi besedami se vse da. To je Maribor v preteklosti večkrat teplo. Maribor nikoli ne bo glavno mesto države.

Je še možno spremeniti miselnost?

Je. Zame je najbolj pomembno, da bi čim prej prišli do pokrajin. Pa ne 14, za božjo voljo. Imamo več kot 200 županov, 14 pokrajin je neumnost prve kategorije. Slovenija jih premore tri ali največ šest. Če bi naš del bil pokrajina, bi v trenutku odpadel prepis z Ljubljano, ker bi sami razpolagali s sredstvi, ki bi jih imeli. Kaže pa, da še lep čas ne bomo imeli pokrajin.

Boste še kandidirali za mestnega svetnika?

Če bodo prijatelji iz te garniture me-

nili, da bi bilo koristno, bom. Če se bo kdo drug hotel preizkusiti, bom mu rade volje odstopil svoje mesto na listi na volitvah. S tem nisem obremenjen. Bi pa rad bil, če se bo projekt univerzijada razvijal, še v mestnem svetu, ker je ogromno stvari povezanih. Dobro bi bilo, če bi vsaj trije iz organizacijskega odbora bili v mestnem svetu in bi sproti predstavljali, kaj se dogaja na tem področju. Lažje je, če si zraven, da ob kakšnih negativnih odločitvah protestiraš.

Izhajate iz športa in v mestnem svetu je malo športnikov.

Eno razočaranje sem doživel. Del mariborskega športa je na vsak način hotel, da kandidiram za predsednika Športne zveze Maribor. Dejal sem, da če mislijo, da lahko pomagam, potem bom kandidiral. Potem se je zadeva tako zlobirala, da nisem bil izvoljen. To je v demokraciji povsem normalno, ampak sem dejal, da se s Športno zvezo Maribor ne mislim več ukvarjati. To mi ni bilo potrebno. Menim pa, da bo v prihodnjem letu treba drastično spremeniti sistem financiranja športa v mestu in sistem organiziranosti. Zdajšnji položaj ne vodi nikamor. Mariborski šport ni dober, kljub temu da iz javnih sredstev gre relativno dosti denarja. V Mariboru se bo treba odločiti, kaj hočemo imeti, in določiti, kje se konča rekre-

acija in začne vrhunski šport. Zdaj je vse v enem paketu. Skozi občinski denar se financira 132 klubov. Ta sistem je zastarel. Konsenz med Uradom za šport in Športno zvezo Maribor je nujen. Moje mnenje je, da bi se morali odločiti za tistih nekaj športov, za katere obstaja interes medijev, občinstva in gospodarstva ter imajo možnosti za državnih in evropski vrh. Na žalost bodo drugi morali iti na raven rekreacije.

To bi naletelo na burne reakcije.

Nikomur ne bi zavrnil možnosti ukvarjanja s športom, ampak neumno bi bilo financirati neko dejavnost, za katero ni zanimanja. Če bi kdo s svojim denarjem ali pokroviteljem dosegel rezultat, olimpijsko medaljo v sabljanju, bi temu za deset let nazaj povrnil vse stroške, ki jih je imel. Ne smemo financirati za naprej s mislijo, da bo mogoče kaj iz tega. V Sloveniji je nekaj čez 60 panožnih zvez in vsi imajo ambicije biti olimpijski prvaki. Kar je pravilno, na žalost pa ni možno. Drug drugemu jemljejo sponzorje. Trg bo sam uredil položaj panog, dve tretjini jih bo šlo na raven rekreacije. Javna sredstva bi namenil predvsem za javne športne urbane objekte. Na občini sem dvakrat predlagal, da bi vsaka novozgrajena stanovanjska soseska imela igrišče. Investitorjem bi predpisal, da v načrtih nimajo zgolj garaž, ker za njegovo veličanstvo avtomobil poskrbijo vsi, ampak tudi večnamenska igrišča za košarko, roket, nogomet. Investitor ne bi dobil dovoljenja, če tega ne bi imel v načrtu, krajevna skupnost pa bi poskrbela, da bi od občine dobila denar za vzdrževanje. Stanovalec bi omogočil druženje, imeli bi program. Na mestnem svetu sem slišal odgovore v slogu, da bi se stanovanci pritoževali, ker popoldne hočejo imeti mir. Naj arhitekti naredijo ustrezne načrte položaja spalnic, naj tisti, ki zaračunavajo 2000 evrov za kvadratni meter stanovanja, dajo nekaj tudi za družbeno dobro. Sestava zadnjih treh vlad je ogromno naredila pri izgradnji telovadnic, ampak vanje ne morejo vsi, ker ravnatelji postavljajo pogoje. Odprta igrišča ponujajo več in ni vrag, da kakšen mulc, ki tam igra košarko, ne bi bil zanimiv za lokalni klub. Tako bi na mnogih področjih rešili del športne problematike, ker bo pokrovitelj vse manj.

Namizni tenis

A si slišal, kaj so zavrtili v parlamentu?

Kaj? Koalicija je paktirala s Szasom.

Ah, ne! Samo ping pong se grejo.

Če bi bila opozicija na oblasti, bi zamenjali vloge, sem se flegmatično odzval na jezne skrbi kolegov, ki sem jih srečal v mestu večer po zavrnitvi predloga dopolnitve Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah, ki ga je vložila opozicijska SDS in po katerem bi bilo izvajanje avtorskih del amaterskih društev oziroma skupin s področja umetnosti in književnosti prosto, če amatersko društvo oziroma skupina na prireditvi nastopa brezplačno oziroma če ni vstopnine ali če se ta v celoti nameni v dobrodelne namene.

Zgražanje nad paktom vladajočih strank s Szasom, ki so s 44 glasovi preglasovali opozicijo, je sprožila novica z naslovom Koalicija stopila v bran Szasom na nacionalnem MMC. Dan kasneje se je nanjo odzval Zares. Stranka v vladi je sklicujoč se na 42. člen Zakona o medijih uveljavila pravico odgovora na objavljeno informacijo ter s politično-pravnim flancanjem zavmila očitek. Politika je imela spet zadnjo besedo. Medtem ko si opozicija in pozicija podajata žogice in jim je malo mar za pravno državo, ko si politiki in drugi vplivneži dovolijo po svoje brati črko zakona, ki je zelo jasna in precizna za ostale smrtnike – po vsem tem te res zasrbijo prsti, da bi bil več kot samo simpatizer teroristov.

Eden potencialnih izkazov nemoči je bil tudi pljunek člana skupine Carnival na predsednika združenja skladateljev, avtorjev in založnikov novembra lani, ki ni požel pretirane medijske pozornosti. Zaudarjajoč sloves Szasom porodi

sum, da inšpektorji davčne uprave, računsko sodišče, protikorupcijska agencija in policija dremajo. Vsi vohamo, da smrdi od repa do glave, vendar slab nadzor podpihuje monopol države v državi. Hm, res ti ne preostane drugega, kot da še enkrat pljuneš. Jan Kozlevčar iz Carnival je na myspaceu skupine pojasnil svojo spontano akcijo in med drugim izpostavil, da je bil pljunek namenjen predvsem avtorjem – članom, ki podpisajo in omogočajo netransparentnost delovanja Szasom. Če primerjamo podatke, ki jih nudi njihova spletna stran v primerjavi z IPF, se nam na strani slednje, ki uveljavlja pravice izvajalcev in proizvajalcev fonogramov, razkrijejo sezname najbolj predvajanih domačih izvedb in izvajalcev ter upravičencev, ki so in niso člani zavoda. Javno in vzorno razgrnjeni podatki nas pustijo tako rekoč osuple, brez besed: »Tudi to obstaja!«

Jana je mučilo še, kaj človeku preostane storiti, da bi se ga slišalo. Kakšen škandal mora napihnuti, da bi zbudilo raziskovalno novinarstvo. Reški Let 3 so z banalizacijo političnih akcij in angažiranih zahtev prišli na strani rumelega, tabloidnega tiska, med škandale in afere, ki so podobno kot provokacije izrabljeno sredstvo.

Januarja je DJ Umek prek svojega bloga apeliral na svojo bazo fanov po svetu, naj zasujejo Szasom e-naslov z zahtevo po izenačitvi obravnavanja avtorjev elektronske glasbe v primerjavi z avtorji rocka, popa in drugih žanrov. Njegova iniciativa po internacionalizaciji civilnih pobud je korak naprej, vendar dokler bo glasbena skupnost ostajala razdrobljena in nepovezana ter protestirala vsaka zase, se bo tekma ping pong nadaljevala, status quo pa še bolj utrjeval.

BULD09i

Rektospetkiva 1979–1982

KAPA Records, 2009

Nekoč najmlajši na ljubljanski novovalovski sceni se Buldogi niso vrnili pompozno, ampak blago in zadržano. To ne pomeni, da oživljene in na novo posnete pesmi izpred trideset let ne renčijo. Takrat jezni fantiči, danes nič manj besni možje režejo dober punk, ki se pretvori v vrli novi val, začinjen s ska-reggaejem in predvsem sporočilom. 44 ali 14 let? Sploh ni važno! Dobra uvertura v drugo življenje.

DANCE MAMBLITA

Reciklejšon

Založba kaset in plošč
Radio Študent, 2009

Andrej Šik na basu in Boris Beštjak za bobni sta se ujela že na prvencu. S še bolj uglašeni plesom nadaljujeta tudi na drugem albumu, ki žari kot živa izkušnja njunih pesmi. Ob himnično spevnih poskočnicah zaplavata v dialoge in iščeta pot iz enoličnosti, ki jo najpogosteje razbijeta z navinim humorjem. Dramatičnost basa in koračnica bobna pripadata dobri koktajl šoli novega vala in posthardkora.

LET 3

Two Dogs Fuckin'/El Desperado CD

Dallas, 2009

Reizdaji prvih dveh plošč iz 1989 in 1992 nas odneseta k izvornim trenutkom, ko so se iz pepela kvarnerskega punka in novega vala izkalili pokvarjeni cirkusanti. Obe plošči sta s konca jugozgodovine in temelj provokacij, škandalov in kič domislic reških zabavljačev. Takrat jih je odlikovala odločnost in drznost. Vse je bilo mišljeno smrtno resno in prav nič ceneno, kot se jim danes prevečkrat zgodi.

STRANCI

Kirjetukinor

FV Music, 2009

Po krajšem odmoru se je založba FV music spet oglasila z novo domačo izdajo. Rockačina Strancev je tudi na drugem albumu stabilna in trdna, vendar prelinearna. Zmanjka ji energije in ne počti. Na pol eksplodira le na koncu z Rdečo raketo (brez Kombinata). Velika oda Srečka Kosovela naredi več kot pol posla. Multilingualnim antifašistom ne manjka revolucionarnega patosa v pesmih, ampak v akciji.

Bober – Fast Food

Strossmayerjeva 13

2000 Maribor

Cena bona: 0,71 €

Včasih se zgodi, da nam primanjkuje časa za kosilo ali si za večerjo preprosto zaželimo kakšen hamburger in podobno hitro prehrano. Ena izmed okrepčevalnic s hitro prehrano je Bober – Fast Food, kjer hitro opazimo, da nismo stalni gostje le študenti, ampak tudi vsi ostali.

Pri Bobru nam ponujajo sedemnajst menijev, kjer lahko izbiramo med različnimi hamburgerji, tudi vegetarijanskim, poleg tega nam ponujajo tudi ocvrti sir, mesni sir, piščančje medaljone z ocvrtim krompirjem in tacos (mesni, vegetarijanski in tunin). K meniju spada zraven tudi mešana ali testeninska solata, vendar se velikokrat zgodi, da popoldan ostane le še slednja. Potem še lahko izbiramo med jogurtom, žitno rezino ali sadjem. Hrana je vedno sveža in kot lahko ob pripravi hrane sami opazimo,

je vedno poskrbljeno za čistočo. Tudi v največji gneči nam zaposlene, ki se zelo prijazne, hitro pripravijo naročen obrok. Zelo praktično je, da nam vse skupaj zapakirajo v vrečko, saj nam tako ni treba skrbeti, kam naj spravimo ravnokar pripravljeno hrano, če je ne nameravamo jesti tam.

Kot v večini okrepčevalnic s hitro prehrano je tudi tukaj sam prostor bolj majhen. Imajo nekaj mizic in stolov, da se lahko usedemo in v miru pojedemo, če ravno takrat ni vse zasedeno. Edina slabost tega je le, da bomo po odhodu iz okrepčevalnice s sabo nesli nešteto vonjav po vseh jedeh, ki jih imajo tam.

Okrepčevalnica Bober se v Mariboru nahaja na treh lokacijah, tako da vam ne bo težko priti do njih, kjerkoli že ste.

Monika Horvat

Tuš Studenci

Na poljanah 18

2000 Maribor

Cena bona: 1,71 €

Če slučajno niste iz Maribora in se vam ne ljubi ukvarjati z iskanjem parkirišča v centru mesta, da bi lahko v miru pojedli svoj študentski obrok, je preprosta rešitev, da se odpravite v enega izmed nakupovalnih centrov, npr. v Planet Tuš, kjer boste v njihovi restavraciji lahko izbirali med različnimi študentskimi meniji.

Za dokaj ugodno ceno bona dobimo juho, glavno jed, solato in sladico. Lahko izbiramo med dnevno in stalno ponudbo, tako da si kot glavno jed lahko izberemo malo pico ali pa razne zrezke, rižoto, ocvrti sir in še kaj. Solata je mešana, sladice vabljive in v primerjavi z nekaterimi restavracijami niso skopuške.

Ambient v Tuševi restavraciji na Studencih je zelo prijeten in udoben, poleg tega je na voljo tudi veliko miz, tako da zagotovo dobimo prostor. V

toplejših mesecih imamo tudi možnost sedeti zunaj na terasi.

Prednost Tuševe restavracije je, da ni samopostrežna, ampak preprosto naročimo in nam natakarji postrežejo. Slabost tega je, da bi si jo morda v samopostrežni restavraciji sami dosti prej postregli, saj so natakarji sicer prijazni, vendar včasih nekoliko zmedeni in jih je večkrat potrebno opozoriti, da nam prinesejo nekaj, najsi bo to jedilni list ali kozarec vode.

V primeru, da radi opravite kosilo v nakupovalnih centrih, sredi vrveža potrošniških ljudi, vam tudi Tuševa restavracija predstavlja eno izmed izbir. Po obroku pa imate potem še možnost kar na istem prostoru porabiti odvečne kalorije ob nakupih, bowlingu ali kinu.

Monika Horvat

RTV SLO

RADIO Si
Radio Slovenia International
for you

Maribor 102,8 MHz	Dravograd 107,2 MHz
Tolmin 101,3 MHz	Postojna 107,7 MHz
Ribnica in Kočevje 91,5 MHz	Murska Sobota 102,8 MHz
Kranj 89,0 MHz	Ptuj 102,8 MHz
Celje 91,1 MHz	Koper 98,9 MHz
Nova Gorica 96,7 MHz	Dravska dolina 103,9 MHz
Ajdovščina 96,7 MHz	Bled 100,4 MHz
Novo mesto 99,4 MHz	Portorož 102,0 MHz
Trojane 105,5 MHz	
Krško 93,4 MHz	
Trebnje 107,7 MHz	
Ljubljana 100,8 MHz	

po vsej Sloveniji!
all around Slovenia!

Hujšanje

Zgodba je del knjige *Spaçene*, ki je nedavno izšla pri založbi Litera.

Gregor Lozar

IV poglavje

Zvečer je Grizli ležal v postelji in razmišljal o zgodovini svoje debelosti. Pred nedavnim je gledal fotografije svojega otroštva in vnovič odkril že znano zgodbo. Do prvega leta je bil povprečen dojenček, pri letu in pol je bil debeluh. Kaj se je zgodilo? Nosečnice imajo po porodu pravico do enega leta porodniškega dopusta in Grizlijeva mati, ki je bila v otroštvu prava debeluška, je seveda skrbela za pravilen obseg sinčkove prehrane, nato pa je morala v službo. Leto in pol, dokler ni šel v vrtec, je skrbela zanj oma, ki ga je nekoč pohvalila, da je pojedel pet kuhanih štrukljev.

Tako priden je bil tudi v vrtcu, saj so ga tovarišice zmeraj dajale za vzgled izbirčnim otrokom, ki niso hoteli jesti. Medvedji pa so izraziti vsejedci in Grizli je bil na splošno tako priden fantek, da je zmeraj vse pojedel. Krožnik pač mora biti čist, tako pred jedjo kot po njej. Malojedci, ki jim sedenje pred špinačo, dokler vsega ne poješ, ni dišalo, so se kmalu navadili odstopati hrano Grizliju. On pa je vse pojedel. Bil je vendar priden fantek. O špeglarjih, klapouhcih in debeluhih, o otroških krutostih in o dejstvu, da debeli ljudje ne marajo telovadbe, ker pri paradni disciplini konkurenčnega mišljenja potegnejo kratko že vnaprej in si zato, da ne bi bili večni luzerji, že zgodaj v osnovni šoli začnejo »rihtat« različna zdravniška

opravičila, tukaj ne bom. Začaran krog je znan. Debel sem, ker ne telovadim. Ne telovadim, ker sem debel. Pa tudi na razne šale se je Grizli hitro privadil. Najlažje tako, da jih je vnaprej povedal sam.

:Fantek, ti pa rad ješ, a ne?

:(zase) Za sebe se brigaj, starudja razpadajoča.

:(na glas) Ne. Noseč sem. Bom slončka rodil, rilec že ven gleda.

ali

:Ej, stari, kaj te ni nič sram iti na plažo?

:Sram ne, strah.

:Zakaj pa strah?

:Ker so me greenpeaceovci že trikrat hoteli skotaliti v morje, zraven pa so se drli: Rešite kite.

Šlo mu je dobro in od tretjega razreda naprej, ko je nekomu izbil majav zob, ni zaradi zajebancije nikogar več udaril.

Huje je bilo doma. Grizlijev oče je dobrovoljen debeluh, ki ima rad hrano in šale, mati pa drobena in suhljata. A ne od zmeraj. Pri trinajstih letih je doživela travmatično in uspešno hujšanje in se ima od takrat pod kontrolo. In če se lahko ima ona, se lahko ima tudi sinček.

Rojstni dan. Širša družina se zbere ob preobloženih mizi. Po petem obloženem kruhku se mamica odloči, da je imel dovolj, in to tudi glasno pove. Po sedmem pikro zasika, po enajstem sledi prepir. S solzami in

dretjem. V tuji hiši. Vedno znova in znova. Mamica tudi skriva hrano. Posebej delikateso, ki jo ima Grizli najraje. A lačen (ali požrešen) nos zavoha vse in ni dovolj goste solate, da bi prekrila sirček, in ni dovolj temnega kota, da se salamica ne bi zasvetila. In če ne, si Grizli na dom naroča pice, za to pa uporablja od rojstnih dnevov prihranjen denar. Nič več novih radiev in televizorjev, nobenega računalnika več, zdaj gre vse v požiralnik. Seveda sledijo prepiri.

:Pa kaj si greznica, da moraš vse požreti?

:Če sem pa bil lačen.

:To ni lakota, to je požrešnost.

Grizli na more videti smeti. Pri priči ga zazebe v želodcu, nato mu dvigne in izbruhne. Odpad in želodec. Eno in isto.

»Daj raztegni si majico, da ti ne bo tako videti trebuha!« pravi mamica in z rokami seže pod blago. Razteguje že tako večno preširoke obleke in nato zadovoljna prikimava: »Je že boljše.« Debelost je nekaj ogabnega, česar se je treba čim prej znebiti, in če ne gre, vsaj dobro skriti. Debelega človeka naj bo sram, ker je debel, naj bo kriv, ker ne shujša, naj bo očarljiv, šarmanten, pamenten, šaljiv, bla, bla, bla, da bo sploh imel kako šanso pri dekletih. Grizli ni prepričan, od kod, a po glavi mu rojita misli: »Debelih ljudi nihče ne mara« in »Katera te bo pa imela, če boš taki?«, zmeraj izgovorjeni z maminim glasom.

Poezija Aleša Krežeta

VRATA

Ta vrata so brez prostora za njimi
Ta vrata nimajo sobe ali naslova
Le stojijo na travniku
Stoji jih nekaj tisoč
Stojijo obrnjena proti nam

Odpiramo okna kajti le s preprihom jih
odpremo

KUŠČAR

Ni svetov, nikakršne paralele
Ni življenja po smrti
Ni druge možnosti
Ni izbire, svobode, adrenalina
Ni sterilnosti ali izobilja

Si le kuščar
na razgretim betonu,
poslušaj,
kako pri sosedih koljejo zajce.

KROGA DVA

Se staro čuti smrt
Žalostna, ker vse mine, le ona jemlje
Nikoli na oddihu
Nikoli zasebnosti
Nikoli ljubljena, čeravno lepa
Se jezno čuti smrt
Pobila je junake in mesta
Le časa nikoli ne bo

Se starega počuti čas
Spreminja, v krogu vrta, kar je
Iz trohnečih omar zatohla sapa
Iz spominov v pepel vse slike
Vedno isto, le malo drugače
Se jeznega počuti čas
Vse je že videl in označil
Le smrti nikoli ne bo

Za pravičnejši svet brez diskriminacije

Leto 2010 je razglašeno za evropsko leto boja proti revščini in družbenemu izključevanju, proti kateremu se različne organizacije borijo že leta, saj so velikemu delu prebivalstva kršene osnovne človekove pravice. Na otvoritveni konferenci 2010: Evropsko leto boja proti revščini in družbenemu izključevanju, ki se je zgodila januarja v Madridu, je zato organizacija Amnesty International pozvala Evropsko unijo, da

odpravi neprekinjeno kršenje človekovih pravic evropskih Romov, ki veljajo za najbolj ogroženo skupino. »Romi so med najočitnejšimi primeri manjšin v EU, ki hkrati trpijo zaradi revščine in marginalizacije. Zdi se, da je še vedno sprejemljivo, da jih obravnavamo drugače od drugih, kar je enako nesprejemljivo,« je povedal Nicolas Beger, direktor pisarne Amnesty International v EU.

Definicija revščine, ki jo je sprejel Svet Evrope, pravi, da so revne tiste osebe, družine in skupine oseb, katerih sredstva (materialna, kulturna in socialna) so tako omejena, da jim onemogočajo minimalno spremenljivo življenje v državi, v kateri živijo. Glede na takšno definicijo, je revščina relativen pojem. Oseba z isto življenjsko ravniyo je lahko v eni državi revna, v drugi pa ne. Revščina je lahko

objektivno izmerjena in subjektivno dojeta. Najpomembnejše za posameznika je, kako sam dojema revščino in socialno izključenost. Je pa revščina tudi največja ovira za vključitev mladih v izobraževanje, kajti ta ne znižuje le števila mladih, vključenih v izobraževanje, temveč pri vključevanju v izobraževanje povečuje tudi razlike med moškimi in ženskami.

Živimo v svetu, ko se zdi, da se po eni strani zblížujemo: peščica tistih, ki imajo dostop do informacij ali satelitske televizije, lahko v nekaj sekundah vzpostavi stik z drugo stranjo planeta. Bliže naših domov pa se razdalje povečujejo. V večkulturnih družbah ne uživamo, tako kot bi lahko: raznolikost bi nas morala bogatiti in nikakor ne bi smeli dovoliti,

da izgine. Žal prisotnost »drugačnih« v državi sproža nezanimanje in ravnodušnost, celo diskriminacijo in nestrpnost. Diskriminacija manjšin se kaže na vseh ravneh življenja: v dostopu do javnih storitev, v zaposlitvenih možnostih, stopnji policijskega varstva, stanovanjski politiki, političnem organiziranju in zastopanju, dostopu do izobraževanja.

Diskriminacija pomeni neenako obravnavanje posameznice oziroma posameznika v primerjavi z nekom drugim zaradi narodnosti, rase, etničnega porekla, spola, zdravstvenega stanja, invalidnosti, jezika, verskega ali drugega prepričanja, starosti, spolne usmerjenosti, izobrazbe, gmotnega stanja, družbenega položaja ali katerekoli druge osebne okoliščine. Diskriminacija ogroža, omejuje ali onemogoča prizadevanje, uresničevanje ali uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, zato je različno

obravnavanje dopustno le v izjemnih primerih.

Poznamo neposredno in posredno diskriminacijo. O neposredni diskriminaciji govorimo, kadar je nekdo v primerljivi situaciji obravnavan manj ugodno kot nekdo drug zaradi zgoraj opisanih razlik. O posredni diskriminaciji, ki ji pravimo tudi prikrita diskriminacija, pa govorimo, kadar na videz nevtralne določbe, merila ali ravnanja v podobni situaciji postavljajo posameznico oziroma posameznika v slabši položaj kot nekoga drugega zaradi enakih razlik.

• Če imate občutek, da ste doživeli diskriminacijo, se lahko obrnete na pristojno institucijo za preprečevanje diskriminacije in/ali sprožite sodni postopek.

• Če menite, da ste diskriminirani, lahko domnevno kršiteljico oziroma kršitelja prijavite pri pristojni inšpekciji. Če ste bili diskriminirani pri iskanju zaposlitve ali v delovnem razmerju zaradi katerekoli osebne okoliščine, je pristojen inšpektorat za delo, lahko pa sprožite tudi sodni postopek pred pristojnim sodiščem.

• Če so vaše pravice kršene s strani državnih organov, organov lokalne samouprave ali drugih nosilcev javnih pooblastil, lahko vložite pobudo tudi pri varuhu človekovih pravic.

• Če potrebujete pravno pomoč, se lahko obrnete na nevladne organizacije, ki nudijo pravne nasvete, lahko pa zaprosite tudi za brezplačno pravno pomoč pri pristojnem okrožnem sodišču.

• Pisno ali na zapisnik dano ustno pobudo lahko vložite tudi pri zagovornici načela enakosti. Obravnava primera je neformalna in brezplačna. Postopek teče neodvisno od postopkov pred sodiščem ali drugimi pristojnimi telesi in do njega ste upravičeni, četudi druga pravna sredstva niso izčrpana.

V današnji EU imajo številni mladi manj priložnosti iz družbenih, etničnih in drugih razlogov. Zato je pomembno, da se Evropska unija spopade s problemi mladih na področjih izobraževanja, usposabljanja, mobilnosti, zaposlovanja, socialne in stanovanjske politike ter podjetništva. Poleg brezposelnosti med mladimi – stopnja brezposelnosti mladih je namreč v Evropski uniji več kot dvakrat višja kot stopnja brezposelnosti za vse starostne skupine – le malo manj kot petina mladih živi blizu ali pod mejo revščine in kar 15 odstotkov mladih konča šolanje brez dokončane izobrazbe. Poleg svetlih strani mladosti tako obstajajo tudi manj svetle, kot so negotova in začasna delovna razmerja in mladim neprijazen trg dela, ki spodbujata podzaposlenost mladih, osip mladih v izobraževalnem procesu ter diskriminacijo nekaterih skupin mladih na osnovi rase, spola oz. invalidnosti.

Varuh človekovih pravic
Spletna stran: www.varuh-rs.si
e-pošta: info@varuh-rs.si
Brezplačen telefon: 0801530

Zagovornica načela enakosti
e-pošta: uem@gov.si
telefon: 01/4788460

Amnesty International Slovenije
Spletna stran: www.amnesty.si
e-pošta: amnesty@amnesty.si
telefon: 01/4269377

P 6710/5,2010

121000206,2

COBISS

16.2.
PRICETEK OB 20h

V MARIBOR PRIHAJA...

FAŠENK FES

NAJVEČJE ŠTUDENTSKO PUSTOVANJE

DECEMBER

HAPPY OL'
MCWEASEL

ČUKA

ZMELKOOW

PRESENEČENJE!
GOST VEČERA

HOUSE
STAGE

IAN F.
SLIDER
IMMORTAL
AM

- PUSTNA POVORKA OB 17:00 NA TRGU SVOBODE
- PUSTNO RAJANJE PRED UŠC OD 18:00 NAPREJ
- BOGATE NAGRADE ZA SKUPINSKE IN POSAMEZNE MASKE

Univerza v Mariboru

www.studentskismet.uni-mb.si

Študentski svet

TECHNO
STAGE

FLIS
DJ BALLY VS. DJ SPLIF
LUKE MARCUS
PARADOX